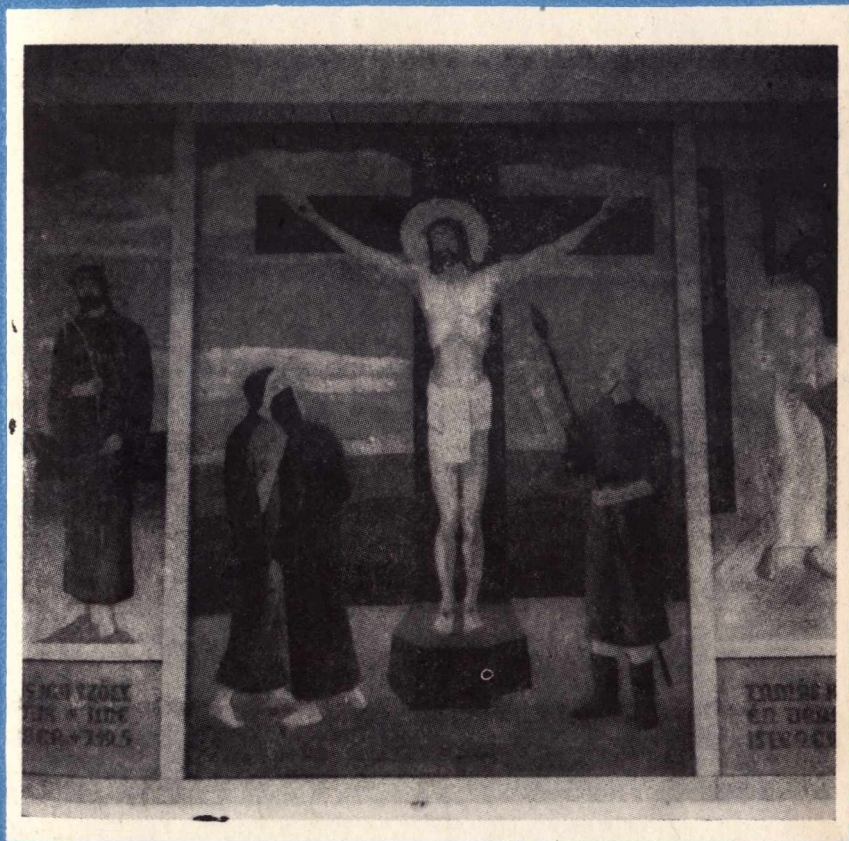

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLIII. ÉVF. 3. SZÁM

1968. MÁRCIUS

TARTALOMJEGYZÉK

CSENBEN ISTEN ELŐTT

Jézust követve (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — 129

TANULMÁNYOK

A Keresztyén Békekonferencia nyugati szemmel (Georges Casalis) — — — — — 131

Fejezetek az ótestamentumi kor történetéből — A kispróféták II. (Dr. Vámos József) — — — — — 140

KRONIKA

Egyházunk élete ma — Püspöki jelentés az Országos Presbitérium 1967. december 28-i ülése elé (D. Káldy Zoltán) — — 147

KÖNYVSZEMLE

A reformáció öröksége és kötelezése — Sajtóosztályunk legújabb kiadványa (Weltler Rezső) — — — — — 156

SZEMLE

A református liturgia revíziója (ifj. Tóth-Szöllős Mihály) — 161

Vitalij Borovoj a forradalomról (Karner Ágoston) — — — 163

FÓRUM

Temetési igehirdetésünk (Cserhádi Sándor) — — — — — 166

Ef 2, 10 értelmezése (Dr. Pröhle Károly) — — — — — 167

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Asszonyok Jézus körül — s a gyónókérdések — Nagyheti úrvacsorai előkészítő (D. Koren Emil) — — — — — 168

Húsvét után 1. vasárnap (Solymár Péter) — — — — — 174

Húsvét után 2. vasárnap (Benkő Béla) — — — — — 177

Húsvét után 3. vasárnap (Nagy István) — — — — — 180

Húsvét után 4. vasárnap (Dr. Groó Gyula) — — — — — 183

Húsvét után 5. vasárnap (Madocsi Miklós) — — — — — 187

Mennybemenetel ünnepe (Várady Lajos) — — — — — 190

C í m l a p o n

Részlet a tatabányai templom falfestményéből — Szita István munkája

L E L K I P Á S Z T O R

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Pröhle Károly

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240,— forint

Csekszám: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142—074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

68.00672/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest, F. v.: Bolgár Imre

Index szám: 26 451

Csendben Isten előtt

Jézust követve

JÉZUST KÖVETNI azt jelenti, hogy utána járunk, az a lelkület, érzület, indulat van bennünk, amely őbenne is volt, azt hisszük, amire ő tanított, azt cselekedjük, amit ő cselekedett, úgy szeretjük az embereket, ahogy ő szerette őket. Természetesen mérhetetlen a különbség Isten és ember között. Az „imitatio Christi”, a Krisztus utánzása, követése mégis lehetséges, mert erre maga Jézus hív fel minket. Ha mi mesternek nevezük őt és ő tanítványainak tekint minket, akkor ez azt jelenti, hogy közelségében elsajátítunk tőle valamit, át vesszük ajándékát, amelyet nekünk nyújt, s aki vele jár, arra ő kétségtelen hatással van, aki benne él, arra valóban „ragad valami” ő tőle, ő belőle és ő általa.

HA AZT KÉRDEZZÜK, HOGY JÉZUS MERRE MENT, egyértelmű rá a válasz: a szeretet útján járt, másokért élt, másokat tanított, segített, gyógyított, végül is másokért halt meg. Ezért joggal hív arra az útra, amelynek alap gondolata ez: ahogy magad szereted, úgy szeresd embertársadat, testvéredet is. Ennek az útnak a követésére hív. Néhány részletvonás abból, hogy ez ma mit jelent a mi körünkben.

Jézus útján járni ma azt jelenti: ÉSZREVESEM a másik ember baját és gondját. Felfigyelek rá, felfedezem és megfejtem helyzetét és állapotát. Ennek ellentéte a nem törődöm magatartás, amelyben levegő a másik, s átnézek felette. Aki a Jézus lelkületével jár, az rájön a másik ember nehézségére, testi és lelki nyomorúságára egyaránt. Arra is, ami külső teherként nehezedik rá életkörülményeiben, de arra is, amely belülről rágja és bántja. A szeretet szemé kell ehhez a felfedezéshez. Gondoljunk arra, hogyan vette észre Jézus az emberek baját, hogyan kereste a tekintete és a szíve azt, hogy mi égeti belülről az embereket. Aki Jézus útján jár, az ő szemével lát bele az emberekbe.

Jézus útján járni ma azt jelenti: MEGÉRTEM a másik embert, vele együttérzek, vele szolidáris vagyok, testvéremnek tekintem. Ennek ellentéte az, amikor ellenséges vagyok vele

szemben, ellene fordulok, ellene szólok, kárára cselekszem. Itt arról van szó, hogy a magam ügyévé teszem az ő ügyét, belépek hozzá, hajlékába ugyanúgy, mint élethelyzetébe, vagy akár otthonába. Nyitott vagyok a másik ember megértésére. Gondoljunk arra, hogy Jézus is szolidáris lett velünk, nemcsak megértett minket, hanem „betegségeinket ő viselte, fájdalmainkat hordozta... megsebesítettett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünknek büntetése rajta van, és az ő sebei-vel gyógyultunk meg” (És 53,4—5).

Jézus útján járni ma azt jelenti: **FELKAROLOM** a másikat, segíték a másikon, magamra vállalom inségét, kicserélem javainkat, közösséget vállalok vele, s azt nyújtom neki, amire szüksége van. Ennek az ellentéte az irgalmatlanság, könyörtelenség, embertelenség, amely megvonja a segítséget és cserbenhagyja azt, aki bajban van. Gondoljunk arra, hogy Jézus is úgy tett, segített, irgalmas és könyörületes volt. Aki az ő útján jár, ugyanezt folytatja embertársai között.

Jézus útján járni ma azt jelenti: **TÜRELMET GYAKORLOK**, tudok várni, nem csattanok fel, vissza sem fizetek bosszúval vagy haraggal, hanem bizalmat előlegezek, s embertársaim felől jó reménységben élek. Gondoljunk arra, hogy a teljes Szentírás hosszútűrőnek nevezi Istent, aki kész nagy türelemmel igen sokáig várni ránk.

Ne gondoljuk, hogy vesztenénk, ha a Jézus útján járnánk, mert **EZ AZ ÉLET RENDELTETÉSSZERŰ ÚTJA**. Az emberi együttélésnek ez a megszabott törvénye, ezzel lesz szebb és gazdagabb az emberi élet, ez az egyetemes normája az emberek egymáshoz való viszonyának. Az élet akkor egészséges, ha az a kölcsönös szeretet, figyelem, megértés, segítség, türelem alapján történik.

A KERESZTYÉN BÉKEKONFERENCIA újabb világgyűlésének előestéjén Jézus útján járni azt jelenti, hogy mélyen átérezzük a háború és az agresszió által okozott szenvedéseket, s mindent megteszünk, hogy egységes álláspont alakuljon ki a világ békéje teljes helyreállításában, a leszerelés, a félelem nélküli élet biztosításában. Jézus világméretű szeretete indítson minket világméretű felelősségre az emberiség jövőjét illetően. Bátran képviseljük gyülekezeteinkben azt a hangot, amely megszólaltatja a keresztyén lelkiismeret szavát az agresszió elítélésében és a békés jövő kialakításában.

AKI JÉZUST KÖVETI, mind a szeretet, a béke s az emberekhez való jóakarát útján jár!

D. Dr. Ottlyk Ernő

Tanulmányok

A Keresztyén Békekonferencia nyugati szemmel

GEORGES CASALIS francia református teológiai professzor, a KBK alelnöke, előadást tartott 1967 februárjában a Keresztyén Békekonferencia hannoveri regionális konferenciáján, s ez a fenti címen jelent meg a Christliche Friedenskonferenz 1967 augusztusi számában. Megállapításainak egy része talán magától értetődőnek tűnik számunkra, mégis néhány jelentéktelen részlet kivételével teljes szövegében közöljük az előadást, mert mélységesen elgondolkodtató az, ahogyan a meggyőződés őszinteségével és erejével tesz bizonyosságot arról, hogy Krisztus emberszeretetének evangéliuma hogyan győz le előítéleteket, és hogyan készít fel az emberiség nagy kérdéseinek meglátására és vállalására.

Nyugati szemmel

A Keresztyén Békekonferenciával, vagy még helyesebben a Keresztyén Békekonferenciában újonnan meghallott evangéliummal függ össze, hogy az utóbbi években gyanússá lett előttem a jólét, az erotika, a reklámok, a termelés és a haszon, a biztonsági mitológia és a kollektivizmus nyugati kultúrája. De ezt a kultúrát nemcsak a keleti világból, hanem az ún. harmadik világból jövő emberek gondolatainak tükrében is vizsgálhattam. Az utóbbi években világosabbá vált előttem az ő kemény és emberi vonásuk. Az elmúlt 10 évben mindig beszéd tárgya volt az, amit Emilio Castro testvérünk a német kérdéssel kapcsolatban 600 hallgató előtt mondott: „A ti kérdéstek arra vonatkozólag, hogy mit tesz az Ökumené a berlini fal eltávolításaért, kemény kérdés, de talán emlékeztethetlek arra, hogy ülésünk kezdete, vagyis másfél óra óta ma azon a földrészén, amelyről jövök, több mint 200 gyermek halt éhen”. Ezzel nem kisebbítjük európai problémáinkat, de ez azt jelenti, hogy világméretű összefüggéseket kell látnunk, és innen nézve kell kísérletet tennünk megoldásukra.

Mégis abban a pillanatban, amikor előttem sok dolog kérdésessé vált, újra és még inkább mint azelőtt nyugat-európai emberré lettem, vagyis olyanná, aki jobban tudja, és egyre jobban szeretné tudni, mi az adóssága, és azt is, hogy mit kell tennie a környezetével való eszmecserében, és mi a feladata a világban. A Keresztyén Békekonferenciában mindnyájunk számára valamilyen dialektikus fejlő-

dés megy végbe. Egyrészt környező világunk egészséges kritikai megértésére jutunk, de ugyanakkor ezzel a környező világgal való új összeforrottságra és szolidaritásra is. Az ökumenikus eszmecsere közben katharzis, tisztulás, kulturális és politikai felelősségünk krízise megy végbe, és a keresztyének világtávlatú és mély evangéliumi egységére nézve ugyanakkor felismerjük saját felekezetünk és saját helyünk gazdag lehetőségeit.

Emberi és isteni egyoldalúság

A Keresztyén Békekonferencia munkája mindnyájunk számára óvás mindennemű konformizmustól. Ha áttekintjük mozgalmunk különböző szakaszait, akkor bámulatosnak kell mondanunk, hogy olyan sok krízis után még mindig élünk. Tudjuk mennyire kérdéses-e tette mozgalmunk létezését a kívülről és belülről jövő nyomás sokféle jelensége. Rájöttünk arra is, hogy azok a rendszerek, amelyekben élünk, mennyire alakítanak, és meghatároznak minket. A mozgalom keretén belül sokszorosan átértük annak a marxista tételnek az igazságát, hogy az ember a környezetének produktuma. Tegnap is újra hangsúlyozta elnökünk, hogy mennyire egyoldalúak maradunk mindig, és azt hiszem, hogy teljes erőnket kell megfeszítenünk, hogy kiszabaduljunk ebből az egyoldalúságból. Valamennyien hajlamosak vagyunk a konformizmusra, és közöttünk többeknek feltűnt, hogy mennyire tipikusan nyugati kapitalista módon, a nyugati jólétbe belegyökerezve találkoztunk a világ más részeiről való testvéreinkkel. Néha kezdtünk elcsüggedni, és azt mondtuk, hogy a párbeszédnek semmi értelme nincs, hogy kulturális, szociális és politikai különlegességeinket igazán nem tudjuk leküzdeni, hogy mindnyájan mindig azok maradunk, amik vagyunk, és minden párbeszéd magában hordja az illúzió veszedelmét.

De sohasem fogom elfelejteni a Keresztyén Békekonferencia Tanácsadó Bizottságának azt az ülését, amely ha nem tévedek, 1962-ben Karlovy Varyban volt, amelynél egy orosz ortodox pap és egy magyar teológiai professzor szavai nyomán világossá vált előttem, hogy minden egyoldalúságokon túl komolyan kell vennünk Isten egyoldalúságát, és hogy nekünk egyre kell építenünk: Istennek arra az egyoldalúságára, amellyel Jézus Krisztusban egyszer s mindenkorra az ember pártjára állt, mégpedig minden ember pártjára. Valamennyien konformisak vagyunk környező világunkkal, nagyobb mértékben mint gondolnánk, de ha készek vagyunk a Keresztyén Békekonferencia keretében állandóan ebben az engedelmes hitben állni, és pedig hinni, hogy Isten egyoldalúsága lényegesebb, mint a mi emberi egyoldalúságunk, akkor lehetséges számunkra a reménység, az egymásra hallgatás, a kölcsönös megértés és az együttműködés, amely minket egyre mélyebben köt össze. Ezért az utóbbi években újra meg újra világossá vált előttünk, hogy az imádság, a bibliai munka és az istentisztelet döntő része a mi munkánknak.

Ezen a ponton talán gyakran voltunk felszínesek, vagy elhamarkodottak. Talán nem szedtük össze egész erőnket, és nem fizettünk ezért elég árat. De úgy gondolom, hogy az évek során megtanultuk, hogy az Isten egyoldalúságára építés kockázata a nagy kompromisszumok korában lehetetlenné válik az Úr állandó segítségül hívása nélkül imádságban, bibliai munkában és istentiszteletben.

Megértés az evangélium által

Látásom szerint az jellemzi a Keresztyén Békekonferencia munkáját, hogy közöttünk a bizalom egyre növekedett a blokkokban való gondolkodás még mindig meglevő tüneteihöz képest. Mivel egyoldalúak vagyunk és leszünk, sok mindent le kell győznünk magunk között. Kezdetben talán mindig mint emberek emberi módon találkozunk, akik frontban állnak egymással szemben. Ezért közöttünk is felbukkanhattak a személyi és tárgyi bizalmatlanság jelenségei. De azt hiszem, hogy az utóbbi évek során megmutatkozott mégis, hogy az együttműködés súlya és a mélyülő barátság személyes és tárgyi bizalomhoz vezetett, amelynek gyökerei a közös feladatok tudatában rejlenek. Főtitkárunk, Ondra testvérünk ismételten hangsúlyozta, hogy amíg munkánkban csak a periférián mozgunk, könnyen elszakadunk egymástól. Mindaz, ami közöttünk barátságtalan vagy nehéz lehet, azzal függ össze, hogy nem a végső kérdésekkel foglalkozunk. De abban a pillanatban, amikor tudatára ébredünk annak, hogy közös feladatunk az evangélium centrumában van, közelebb kerülünk egymáshoz és különbözőségeink ellenére is pozitív munkára leszünk képesek. Azt hiszem, hogy a Tanácsadó Bizottság szófiai gyűlése szinte példaszerűen mutatta a közös felismerésekért és állásfoglalásokért való tusakodást. Ez sohasem könnyű. Valahányszor összejövünk, egymást újra kölcsönösen meg kell ismernünk. Ez alkalommal Szófiában olyan emberek voltak közöttünk, akik azelőtt nem voltak itt: az Össz-Afrikai Keresztyén Konferencia, az Egyházak Brit Tanácsa és az Egyesült Államok Nemzeti Tanácsa hivatalos képviselői. A megbeszélések kezdetben azt mutatták, hogy a képviselet kiterjesztése révén a frontok talán keményebbek voltak, mint egyébként, a félreértések nagyobbak, és a szakadékok szélesebbek.

Nagy gondban voltunk, hogy az utolsó döntéseknél egy többség leszavaz egy kisebbséget. De valóságosan tusakodtunk, mégpedig bámulatos türelemmel és vidámsággal, és mindig jó a Keresztyén Békekonferencia számára, ha humor jelenik meg közöttünk. Ez korábban messzemenően hiányzott a német kérdésben is, és a Keresztyén Békekonferenciában évek óta dolgozók csodálkozással állapították meg, hogy a szófiai konferencia vége felé a plenáris üléseken többé nem álltunk egymással szemben elítéléssel, hanem az emberek hatni engedték magukra az evangélium kérdéseit, és egymással és egymásért harcoltak közös felismerésért és közös megnyilatkozásért. A blok-

kokban való gondolkodás itt áttört. Az evangélium szabadságában az emberek találkozása olyan bizalomhoz és örömhöz vezetett, amelyet mind együtt éreztünk, és amely az utolsó években a Keresztyén Békekonferencia munkájának legnagyobb eseményei közé tartozik.

Élcsapat

Azt hiszem, hogy a Keresztyén Békekonferenciában most eljutottunk, mondhatnám: végre eljutottunk odáig, hogy munkánkat gondosan előkészítjük, és lelkiismeretesen végezzük. Tudjuk mindnyájan, hogy a Keresztyén Békekonferenciában gyakran rögtönzöttünk, és gyakran kissé felszínesek voltunk. Azt hiszem, a mostani munkánkat jellemzi, hogy minden egyes iratig gondosan elő van készítve. Mennyi előkészítő dokumentumot kaptunk a szófiai ülés előtt! Milyen jó és milyen nagy munka folyik az állandó bizottságokban! Természetesen nem lehet mondani, hogy az állandó bizottságok munkájában minden elég kiegyensúlyozott és mély. De azt elmondhatjuk, hogy mindnyájan útban vagyunk a felelős, lelkiismeretes és elmélyült munka felé. Különös érzés volt Szófiában, amikor az Amerikai Egyházak Nemzeti Tanácsának képviselője, Dudley Ward felállt, és azt mondta, hogy a forradalomról írt tételek, amelyeket a teológiai bizottság készített, egyike a legjobb dokumentumoknak, amelyet valaha is látott erről a témáról. Új volt számunkra, hogy a Keresztyén Békekonferencia dokumentumát nem karikírozták, és nem vetették meg, hanem nem egy felelős egyházi ember nagyon komolyan vette. Mármost nem akarunk dicsekedni, és azt mondani, hogy minden csodálatosan jó. Csak azt akarjuk mondani, hogy egy alapos és jó teológiai munka kezdetén vagyunk minden területen. A forradalomról szóló teológiai tételeket nem tekintjük kész és végleges dokumentumnak, hanem egy kísérletnek arra, hogy mint keresztyének elgondolkozzunk a forradalom lényeges problémájáról. Sokak számára ez a dokumentum kiegyenlített és hiányos, és pl. kevésé gondolkodtunk azon, hogy mit jelent a forradalmi tevékenység abban az időben, amelyben mi most élünk, az ellenforradalom időszakában. De azt gondolom, hogy egy bizonyos határt átléptünk, amit az jelez, hogy egyre több szakértőt vonunk be munkánkba, és hogy ezek a szakértők jönnek, ha kérjük őket. Úgy látszik, megéri egy komoly szakértőnek, hogy együtt dolgozzék a Keresztyén Békekonferenciával, és ha ez a jövőben még inkább így lesz, akkor ez számunkra nagy nyereséget fog jelenteni.

De meg kell látnunk, hogy a szófiai ülés a genfi Egyház és társadalom üléssel elő volt készítve, és sokan közülünk, akik júliusban Genfben voltunk, nagy csodálkozással és nagy elégtétellel állapíthattuk meg, hogy sok minden, amit a Keresztyén Békekonferencia idők folyamán mondott és kidolgozott, az most az ökumenében mondhatnám ökumenikusan szalonképes lett. Szeretnék néhány részletet felolvasni abból a levélből, amelyben Hellmut Gollwitzer erről szól: „Genfben az ökumenikus mozgalom azokkal a világhöklé-

mákkal konfrontálódott, amelyekkel a Keresztyén Békekonferencia már régóta foglalkozott. Ennyiben Genfet, ha nem is a KBK gyümölcének, de mégis legalábbis a Keresztyén Békekonferencia munkájával lényegesen előkészített kísérletnek kell tekinteni. Ezzel egyezik az is, hogy a Keresztyén Békekonferencia munkatársai a genfi konferencia irányadó munkatársaihoz tartoztak. Mivel Genf valóban első kísérlet volt, ami főként sok nem kielégítő részletvonásra gondolva mindnyájunk előtt nyilvánvaló, ebből egyáltalában nem következik, hogy ezzel a Keresztyén Békekonferencia munkája feleslegessé vált. Ahogyan termékeny volt az előkészítésben, úgy lesz termékeny az utómunkában és a további munkában. Ahogyan az említett nevekből kiolvasható, a Keresztyén Békekonferencia képviselői, ha szabad ezt a pártpolitikai terminológiát használni, mindegyelőtt a bal szárnyat képviselték. Az Ökumenét természetesen nem szabad erre a bal szárnyra redukálni. Mindent átfogónak kell lennie, és itt a konzervatív hangoknak is meg kell adni jogosultságukat és szabadságukat. De a világhelyzet fenyegető alakulása, amely Genfben leplezetlenül került szemünk elé, azt is megmutatja, hogy az egyház minden hozzászólási lehetősége attól függ, hogy benne a „bal szárny” ne ilyen kisebbséget képviseljen, és a nem hivatalos helyzetbe szorul vissza, ahogyan ez az NSZK-ban történik. Az Ökumené vezetősége tudatában van ennek, ahogyan ezt Visser't Hooft beszéde a Német Könyvkereskedelem békedíjának átvételkor Frankfurtban mutatta, amelyben hivatalos egyházi szóvivőnél egészen szokatlan módon a genfi konferencián homloktérbe került észak-dél problémát állította középpontba. Ez a bal szárny a Keresztyén Békekonferenciában álláspontját és hozzájárulását szabadabban és gondosabban dolgozhatja ki, és ezen a réven az ökumenikus konferenciákon a dolgok jobb ismeretével és világosabban tudja érvényesíteni.”

Azt hiszem, hogy ez a vélemény és a diagnózis nagyon lényeges, és segítségünkre volt Szófiában, de egyidejűleg nagy és új feladatok elé állít. Világos, hogy mi mint Keresztyén Békekonferencia ma tényezővé lettünk az ökumenikus dialógusban, és hogy az akció és reakció kapcsolatai megvannak a Keresztyén Békekonferencia és az Egyházak Világtanácsa és a Lutheránus Világszövetség és a Református Világszövetség között, még akkor is, ha valaki ezeket a kapcsolatokat ignorálni vagy kétségbevonni akarná. Ezek léteznek. Az Ökumenikus Tanács főtítkára két évvel ezelőtt azt mondta egy — az Ökumenikus Tanács és a Keresztyén Békekonferencia vezetősége közötti — megbeszélésen, hogy személyesen is, mint főtítkár, elismeri a Keresztyén Békekonferencia munkáját és létjogosultságát az Ökumenén belül.

Krizisközpontok

Allandóan foglalkoznunk kell a vietnami kérdéssel. Természetesen ez történt Szófiában is. Egész idő alatt közöttünk volt a nem-

zeti felszabadító front egy képviselője, aki minket mint nem keresztyén figyelt meg. De nemcsak megfigyelt, hanem beszélt is hozzánk és nagyon segített. Segített abban, hogy világosabban lássunk, és előbbre lépjünk. Felelős amerikaiak is voltak köztünk, akik azok közé a bátor keresztyének közé tartoznak, akik Amerikában minden lehető eszközzel támadják kormányuk politikáját, és ezeknek az amerikaiaknak és a Nemzeti Felszabadító Front képviselőjének a találkozása a szófiai konferencia egyik legnagyobb eseményévé lett. Az egész ülés alatt konszenzusra törekedtünk a vietnami kérdésben, és tovább kerestünk és dolgoztunk a Vietnámért folytatandó lehetséges akciókért. Ezért nem véletlen, ha a világ különböző részein a Keresztyén Békekonferencia tagjai aktívan működnek, amikor a vietnami nép ügyéről van szó. Martin Niemöller hanoi útját említhetjük meg ebben az összefüggésben. Megemlíthetjük a különböző tiltakozó üléseket, amelyeket a világ nagy városaiban tartanak. Megemlíthetjük a pénzgyűjtéseket, a nagy pert, amely Lord Bertrand Russel neve alatt folyik. Azt hiszem, hogy jó és szükséges, hogy ezekben a Keresztyén Békekonferencia tagjai tevékenyen részt vesznek. Az a munka, amelyet az utóbbi években együtt végeztünk, nagy segítségünkre volt ebben.

Sokat kellene itt még a vietnami háború elemzéséről mondanunk, az első tanúk, akiket Bertrand Russel Vietnamba küldött, meg-rázó jelentésekkel és diagnózisokkal tértek vissza. Megemlítem a következő pontokat.

Arra a szilárd meggyőződésre jutottak; 1. hogy a vietnami háború más háborúk vagy a harmadik világháború főpróbája (ezt példakkal lehet bizonyítani); 2. hogy Vietnamban egy egész nép életerejének tervszerű elpusztulásáról van szó; 3. hogy minden támadás elsősorban emberek pusztítását célozza, amint ezt új bombatípusoknak, az ún. golyóbombáknak használata mutatja; 4. hogy olyan állandó fokozással van dolgunk, amely végzetessé válhat.

Világos, hogy ha a diagnózisok és jelentések helytállóak, akkor ez a közvélemény kihívása, és azt mondanám, hogy a vietnami háború a békeszerető emberek közvéleményé számára is főpróbává lett a világban.

Az a kérdés, hogy ezzel az üggyel kapcsolatban, amelynél mindenekelőtt a vietnami nép életéről van szó, arra kerül-e sor, hogy az emberiség nagykorú emberiségnek bizonyul-e, vagy hogy elcsügged, és jövőjét a technokraták és generálisok kezébe teszi. Erről nem tudok többet mondani, de egészen világos előttem, hogy történeti döntés előtt állunk, olyan határon, amelyet vagy jól lépünk át, vagy végzetessé válik az emberi történelem jövője számára.

Kínáról: azt hiszem, hogy a kínai kérdéssel kapcsolatban külön feladatunk van, és hogy mi mint Keresztyén Békekonferencia hivatva vagyunk arra, hogy ne legyünk konformisták, hanem az evangélium által újra a szabadba vezetessük magunkat. Azt hiszem, hogy itt szabadabbak vagyunk, mint bármilyen más testülete a világnak, és ilyennek kell maradnunk, mert világos, hogy ezen a ponton az

emberiség jelene és jövője számára döntő kérdés és döntő felelet adódik. Mindig hangsúlyoztuk, és ennek nem szabad csak elméletinek maradnia, hanem mindig konkrétabbá kell válnia, hogy a Keresztyén Békekonferencián szabad helyet tartogatunk a keresztyén kínaiak számára, ameddig szükség lesz rá. A szabad helynek különösen láthatóvá kell válnia mozgalmunk tagjainak imádságában. Szófiában is mindig hangsúlyoztuk, hogy tudatában szeretnénk maradni annak, hogy a kínai fejlődést messzemenően meghatározta sok keresztyének a kínai nép ellen elkövetett vétke is. De nemcsak a keresztyén misszió vétkééről van szó, amely messzemenően felelőtlenül történt, hanem a világ különböző államainak vétkééről is, amelyek megakadályozták a második világháború vége óta, hogy Kína elfoglalja az ENSZ-ben az őt megillető helyet. Hangsúlyoztuk és tudjuk, hogy nem könnyű dolog, de nagyon fontos feladat, hogy a Keresztyén Békekonferenciában minden lehető megtegyünk, hogy megbízható értesüléseket szerezzünk arról, ami Kínában történik, és hogy mielőtt bármiféle ítéletre szánnánk el magunkat, megkíséreljük megérteni, mit mondanak kínai testvéreink, mit jelentenek valóban Mao gondolatai, mit gondolnak testvéreink, amikor azt mondják, hogy egy dolog, amit Mao mond, az evangélium konkretizálásának látszik. Csak azt szeretném említeni, hogy kínai testvérek Párizsban néhány hónappal ezelőtt azt mondták, hogy a szegénység evangéliumát, amelyet a nyugati keresztyénség a történelem folyamán annyira megvetett, Kínában ez idő szerint Mao-Ce-Tung kormányzata valósítja meg rendelkezéseivel. Ez furcsán hangzik. De mielőtt fejünket rázzuk, meg kellene kísérelnünk megérteni. A Keresztyén Békekonferencia hivatásához tartozik, hogy készek legyünk megérteni őket.

Mozgalom vagy intézmény?

Azt hiszem, fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogy a Keresztyén Békekonferenciában nem vagyunk-e kitéve annak a veszélynek, hogy intézménnyé legyünk, egy bizonyos rutin munkába tévedjünk, és hogy ismételjük, amit mindig mondtunk, hogy arra vállalkozunk, amit néhányszor már megtettünk. Vagy készek vagyunk arra, hogy mozgalom legyünk, vagyis arra, hogy történeti fejlődésen menjünk át? Minden mozgalomban veszélyessé válhat az intézmény súlya. Minden mozgalomban felmerül a kérdés, hogy a kezdeményezés lelke erősebb-e mint az intézményesség. Azt hiszem, hogy teljes őszinteséggel, és a Keresztyén Békekonferenciáért való felelősséggel mondhatjuk, hogy meglehet az a bizonyos reménységünk, hogy mozgalom maradunk, hogy nem ismételjük egyszerűen azt, amit már sokszor elmondtunk, hanem megkíséreljük új helyzetekben új szót formulázni, és új cselekedetet cselekedni. Világos, hogy korábban a kelet—nyugat probléma és a német-kérdés az atom kérdéssel és az atom veszedelemmel állott a középpontban. Igaz az, hogy az

észak-dél probléma közöttünk most sokkal inkább felszínre került, és az is igaz, hogy a harmadik világból való testvérek jelenléte és nem utolsósorban a japánok jelenléte, akik állandóan hangot adtak közöttünk a kínaiak hangjának, sokat segített abban, hogy a szűk európai, ill. nyugati problematikából kiemelkedjünk. Ez idő szerint döntő kérdések előtt állunk, amelyekre válaszolnunk kell, és új koncepciót kell kidolgoznunk: mit jelent a segítség a harmadik világ számára, és ebben az összefüggésben, mit jelent a neo-kolonializmus, mi az imperializmus, mi a gazdaság, mint hatalom a világpolitika keretében? Hol vannak ma a veszélyek, az atomfegyverek lehetséges terjedése folytán? Azt hiszem, reménységünk van arra, hogy mozgalom maradunk, ha állandóan megtartjuk ezt a világtávlatot, amelyben sajnos a régi problémák megtartják ugyan aktualitásukat, de egyúttal egészségesen relativizálódnak. Azt mondhatjuk, eljutottunk addig, és azt hiszem emellett meg kell maradnunk: a mai problémák egyike sem a középponti és egyetlen probléma, és ezért a lehetséges megoldások közül egyik sem a valóságos megoldás, ha az nem jelent valamit egyúttal a világ minden problémája számára.

Izrael és az arab államok ügyében: egy tanulmány és akció előtt állunk, amely a következő években sok időt, vesződséget és nehézséget fog okozni. Budapesten világossá vált előttünk, hogy mint Keresztyén Békekonferencia nem beszélhetünk a világ békéjéről, ha nem vagyunk készen arra, hogy Izrael és az arab országok égető problémáját megragadjuk. Most pedig rájöttünk arra, hogy ennél európai problémáról van szó. Mi mint európaiak itt nagyon is beszélhetnénk a zsidó néppel szemben elkövetett vétünkéről, és a jóvátétel szükségességéről. De ugyanakkor felfedeztük, és ez ismét sok testvér közöttünk való jelenlétének köszönhető, hogy a közel-keleti béke problémája arab probléma is. És az a probléma, amelyet először európainak láttunk: „Mi majd feldolgozzuk bűnös múltunkat”, ez most elsősorban arab probléma, amely testvéreink számára, és éppen az arab országokból származó testvéreink számára sok keserűséggel, botránkozással, érzékenységgel és sok sebbel jár. Nem régen egész világosan megmondták, hogy abban a veszélyben vagyunk, hogy a zsidókon elkövetett igazságtalanságokat az arabokon elkövetett igazságtalansággal tesszük jóvá.

Mi ez előtt a kérdés előtt állunk, és tudjuk, hogy csak a munka kezdetén vagyunk. Egyelőre nem tudjuk hogyan dolgozzunk tovább. „Mit vétettél az Izráelen elkövetett vétségeddel együtt arab testvéreid ellen is?” Erre még nem tudunk semmit sem mondani, mert még nem dolgoztunk eleget. De ez olyan kérdés, ami nagyon ránk tartozik, és amelyet a következő hónapokban és években nem felejtethetünk el.

Befejezésül

Ha jól értem — de nem tudom, nem beszélek-e itt még mint nyugat-európai —, a Keresztyén Békekonferenciában a teljes keresz-

tyenség kérdése előtt állunk, ez azt jelenti, olyan keresztyén élet kérdésével, amely kifejezett politikai célokat is ismer. Azt hiszem a teljes keresztyénség méltósága abban van, hogy az evangélium teljességéből teljes politikai felelősség származik úgy, hogy az ember, mint keresztyén és mint embertárs az egész világ széles távlatában értelmezi saját lényegét és konkretizálja ennek kifejezését. A Keresztyén Békekonferencia segít minden országban, hogy kinőjjünk a keresztyén kiskorúság állapotából, a naiv individualizmus korszakából, és elvezet minket a keresztyén etika új dimenzióihoz. A Keresztyén Békekonferenciában egy darab ekkleziológia van alakulóban. Ezzel nem gondoljuk, hogy az eddigi ekkleziológiák kérdésessé váltak. Talán ez is bekövetkezik egyszer a jövőben. De az bizonyos, hogy ennek a munkának a folyamán az ortodox, a protestáns és a katolikus egyházakból jövő keresztyének előtt világossá vált, hogy az egyház csak akkor Jézus Krisztus egyháza, ha a világi életben mint az emberi „polisz” lojális munkatársa részesedik, ha önmagát az emberiség lelkiismerete hordozótársának érti. Hordozótársat mondok, és ez valami más, mint amit azelőtt mondtunk. Azelőtt ezt mondták: „Az egyház a társadalom lelkiismerete!” Nem, mi ezt mondjuk: „Az emberiség lelkiismeretének hordozótársa”, mert a mindennapi tapasztalatás mutatja mindnyájunknak, hogy sokféle ember van ebben a világban, akik szintén komoly hordozói az emberiség lelkiismeretének, és azért, mert ilyen emberekkel van állandóan dolgunk. és mert a mi életünk a szekularizált világban állandóan ilyen találkozásokból áll, azért kerülünk a sajátságosan egészséges és örvendetes közelébe sok olyan embertársunknak, akik nem értenek egyet hitünk feltételeivel. Nekünk dolgunk van Isten hívó, de nem hívó szolgálival is. És ebben a társadalomban arra vagyunk hivatva, hogy egymással történelmi felelősséget vállaljunk az ember szolgálataiban. Hogy a Keresztyén Békekonferencia nekünk keresztyéneknek és a világ egyházainak a lelkiismeretéhez szól, hogy nekünk ez a közös felelősségünk van, ez számomra a mozgalom munkájának egészen különösen pozitív gyümölcse. Ez fáradságba kerül, ez bosszúságba kerül, ez sok mindenbe kerül, de olyan munka ez, amelyet érdemes végezni, és nem szabad elfáradni abban, hogy egymással végezzük.

Georges Casalis

Fejezetek az ótestamentumi kor történetéből

A kispróféták

II.

Előre is elnézést kell kérnünk az olvasótól: a most következő fejezetben elmondandók nagy része közismert és kézenfekvő tény, jelenség. Hogy mégis, ennek ellenére szükségesnek látjuk e tények, jelenségek újbóli rögzítését, annak az az oka, hogy nélkülük, megemlítésük nélkül nem tudunk továbblépni, előbbrehaladni, és így megismertlenségük elkerülhetetlennek látszik.

Kezdjük rögtön talán annak a megemlítésével, hogy a „próféta” szavunk eredeti, héber kifejezését megnyugtatóan sem kielemezni, sem pedig filológiailag pontosan meghatározni nem tudjuk. Nem tudjuk, mert egyszerűen nem ismerjük annak a szónak a pontos jelentését sem, ahonnan maga is származik.

De üssük fel ennek a nehézségnek az illusztrálására a szolidan megbízható Koehler—Baumgartner-szótárt a megfelelő címszavaknál; és magunk is meggyőződhetünk az adódó problémák mibenlétéről.

A „nábi” szóról — tehát az eredeti kifejezésről — itt azt olvashatjuk, hogy eredete bizonytalan és talán az akkád „nabu” igéből származtatható, amelynek jelentése: hívni, elhívni. Az ige alapjelentésének passzív participiumos formája ezért „az elhívott”, míg az aktív: „a hívó”, a „szóló”. S tegyük ehhez még azt is, hogy ebben az értelemben, de továbbfejlesztett változatában kerülhetett az ótestamentumi szóhasználatba csakúgy, mint más sémi népek vallásos szókincsébe.

További nehézséget jelent a szónak az Ótestamentumban található igésített alakja: a „nb” ige. Ebben az esetben az tűnhetik azonnal a szemünkbe, hogy a bibliai szövegekben alapjelentésében, tehát a qualban, nem is találkozunk vele, hanem csak a nifalban és a hitpáélban. Ez pedig — a héber igeképzés törvényszerűségeit ismerve — egyszerűen azt jelenti, hogy a kiindulópont, az eredet hiánya szinte lehetetlenné teszi a származtatott, a módosított alakok pontos értelmezését. Mégis, eltekintve a problémaadta nehézségektől, a nifalban szereplő alakok fordításául a „vallásos révületben lenni” (eksztázisban), a továbbiakban pedig „magát nábinak kijelenteni” vagy „nábi foglalatosságban levőnek lenni” adódik, amely értelmezésekből még levezethető — a szöveg körülményeitől függően — több, más jelentés is.

A hitpáél alak jelentése hasonló a nifaléhoz, de mivel ez az ige-törzs az esetek túlnyomó többségében a régebbi elbeszélő szövegekben (Numeri, Sámuel, Királyok könyve) található meg, azt a gyanút, tényt erősíti meg, hogy a „vallásos eksztázisban lenni” a szó elsődleges jelentése. (Károlyi és az új bibliafordítás egyformán küszködik a magyarra való átültetésnél, amikor pl. a Numeri 11, 25—27-ben úgy magyarít, hogy a hetven vén és két társa az ÚR lelkétől megszállottan „prófétál” a táborban.)

A „nábi” szó éppen ezért — és még ezt/is meg kell röviden említenünk — ugyan nem alaki, hanem szoros tartalmi rokonságban áll a „ro'eh” és a „chozeh” szavakkal, valamint az „is ha'elohim” kifejezéssel. A „ro'eh”: halló s a „chozeh”: látó együtt utal arra — a később részletesebben kifejthető jelenségre —, hogy itt is ugyanarról van szó, mint az előzőkben, és amelyet az eksztázisban, a vallásos révületben való hallásként, látásként, megnyilatkozásként kell lerögzítenünk. (Az „is ha'elohim” a „böné hannöbi'im”-mel együtt már az előbbieket összefoglaló, csoportosító, általánosító formája.)

Ha lehet, még érdekesebb vizsgált szavunk, kifejezésünk görög változatának históriája. Annak a szónak a használata, amely jövevényezőként ment át a biblia közvetítéssel a közhasználatba a görög neveltetésű európai kultúrák nyelvébe. Persze: a próféta kifejezésről van szó, illetve más (prófétálni, prófécia) változatairól.

E szó főnévi és igei alakja először a Kr. e. 6—5. században élt költő alázatra intő, az isteneket dicsőítő verseiben található meg az írott nyelvemlékek közül. (1) De használja a szót a történész Herodotosz, Jozefusz csakúgy, mint az ún. orfikus vagy az újplatonista irodalom is. (Ez utóbbi irányzatok sajátos jellege — természet-szerűen — részben az eksztázis, részben pedig a szellemi „illumináció” irányába tereli a szó jelentését.)

A LXX. a héber „nábi” kifejezést fordítja „profétész”-nek, és teszi ezt úgy, hogy egyszerűen egyenlőségjelet rak a különböző, egymástól nagyon is távol eső prófétai személyek, cselekedetek és megnyilatkozások közé. S egyúttal ez a gyakorlat azt is eredményezte, hogy manapság a különböző korokban élő „próféták” külső, cselekedetbeli megnyilatkozásait csakúgy hajlandóak vagyunk egysíkúan, egyoldalúan érteni, értékelni, sőt: megítélni, mint kimondott, esetleg írásban rögzített szavaikat, mondataikat. Eközben csupán csak arról feledkezünk meg, amit már Demokritosz — ha más vonatko-

¹ Pindarosról van szó, aki költeményeiben szinte „teológiailag” fogalmazta meg a „hübrisz”-mentes emberi élet isteni követelését. — A próféta szónak nem bibliai — tehát a diaszpóra zsidóságon és a keresztényéségen kívüli — motívációjáról E. Fascher: Profetes, 1927. munkája tudósít a legpontosabban. A közelebbiről érdeklődők számára kimerítő választ és bőséges illusztráló forrásanyagot ad ez a mű.

zásban is — megállapított: hogy nem lehet ugyanabba a folyóvízbe kétszer belépni. (2)

Pedig a motiválódás, a szituáció adta különbözőségek bemutatása a görög kifejezés esetében is adva van (erről szól különben a már említett E. Fascher-könyv), csak hogy nem a „tétéles” vallások, hanem a különböző kultuszok területén. Így és innen érthető az, hogy a klasszikus szóhasználatban a „prófétálni” ige valóban az istenség akaratának, kinyilatkoztatásának a közlését jelenti, de az is, hogy ez a különféle kultuszokban (bizonyíthatóan az ún. primitív vagy primér vallásokból kinőve) az eksztatikus állapotban való cselekvést, megvilágosítást és ennek a nyomán való artikulált vagy artikulátlan szólást, emberi megnyilvánulást jelöli meg.

Az eddigieket összefoglalva: akár a „nábi” és a „profétész” főneveket, akár ezeknek az igei formáit vizsgáljuk, egyformán arra a megállapításra jutunk, hogy ezeknek a szavaknak a jelentéstartalma változatos, sokrétű s a vallásos, valamint az általános szituációnak megfelelően — koronként változó.

Ezért már eleve azzal kell számolnunk, hogy bármit is mondjunk a próféta-ság „intézményéről”, magukról a prófétákról, illetve ténykedésükről, ezt úgy kell tennünk, hogy az izraeli nép történetében egymást váltó korok keretébe ágyazzuk be mondandóinkat. Így és ezért kell vizsgálatunk tárgyává tenni — és erre nemcsak filológiai megfontolások, hanem történeti, vallástörténeti jelenségek is figyelmeztetnek — a honfoglalást megelőző kortól kezdve egészen a zsinagógái zsidóság (tehát a babiloni fogság utáni állapotok) kialakulásáig minden egyes korszakot, hogy megközelítően reális képet nyerhessünk azoknak az embereknek — férfiaknak és nőknek — a tevékenységéről, munkásságáról, akiket egyszerűen, de ugyanakkor nagyon is summásan, prófétáknak szoktunk nevezni.

A KEZDETRŐL

már mondottunk valamit az előző fejezetben. Pontosabban: bemutattunk néhány olyan dokumentumot, amely a Biblián kívüli világ vallásos, kulturális életéből való, s most az újabb elindulásakor, illetve az előzőek folytatásakor is előbb „kívülről” szeretnénk tájékozódni. Kívülről úgy, hogy egyúttal területileg nagyon is közel kerüljünk ahhoz a földdarabkához, amelyen a Szentírás történései, eseményei egykor lejátszódtak. A név, ami földrajzilag és más szempontból is összekapcsolja vizsgált problémánk különböző vonásait, egy város, illetve: egy birodalom neve: *Mari*.

Kr. e. 1750 és 1697 között az Eufrates folyó Földközi-tenger felé

² Ebbe a súlyos hibába esik — a többi között — a közhasználatú Bauer szótár is, amikor egyoldalúan a „klasszikus” és az újtestamentumi próféta-ság felől kiindulva fejti ki a szó értelmét. De ugyanilyen hibába esik — hogy a sok közül egyetlen példát említsünk meg — *A. Haldar: Associations of Cult Prophets Among the Ancient Semites, 1945. című könyve is.*

eső partján néhány évtizedre kivirágzik a Mari néven számontartott város-állam kultúrája, kiterébélyesedik eddig jelentéktelen hatalma. Ehhez a kivirágzáshoz, hatalmi térhódításhoz az ad lehetőséget, hogy az ó-asszír birodalom erre az időszakra már lehanyatlott és lassan átadja a helyét az ó-babiloni impériumnak. A korszak és hatalom váltás intervallumát ebben a térségben Mari tölti ki minden (hatalmi és kulturális) tekintetben mégpedig olyan nagyszerű eredményekkel, amelyek a mai, késői utókorban is tiszteletet ébreszt. A mari állam határai Babylontól Kerkameszig húzódtak és a Babylonnal való szövetség keretében élénk kereskedelmi, diplomáciai kapcsolatot tartott fenn Elő-Ázsia minden jelentékenyebb gazdasági, hatalmi csoportosulásával.

A birodalom jól kiképzett, technikailag jól felszerelt hadseregre támaszkodhatott. Olyan hadseregre, amelynek fegyvertárából nem hiányoztak a lóval vontatott hadiszekerek és a jól megkonstruált, a városok ostrománál használatos faltörő kosok sem. De nem kevésbé elismerésre méltónak látszik az sem, hogy az ország biztonságának szolgálatába olyan ősi „híradástechnikai” rendszert is állítottak, mint a tűzzel (fáklyákkal, máglyákkal) való, megszervezett „távíratozást”. S mindezt néhány évtized alatt szervezte meg, érte el ez az állam, előbb asszír, majd honi születésű uralkodók fennhatósága alatt, mígnem a város is és a birodalom is áldozatul esik az ó-babiloni államszövetség megszervezőjének, a „törvény-kódexéről” is nevezetes Hammurapinak.

Az ország nevet adó fővárosát — a párizsi Louvre Múzeum megbízásából — André Parrot tárta fel az 1933-as évtől kezdődően. Erről előljáróban csak annyit, hogy már az is az eset érdekességéhez tartozik, hogy a feltárást megelőzően a város valamikori meglétéről csak néhány és nagyon bizonytalanul tűnő — főleg kronológiai jellegű — adat tudósított. De a feltárást — természetszerűen — ennel az érdekességnél is sokkal többet bizonyított és összehasonlíthatatlanul nagyobb szenzációt keltett.

Kezdjük talán azzal, hogy hamarosan kiderült: Mari városa mintegy 50 hektár területen épült fel. Megerősített falai között a különböző istenségek, kultuszok templomai mellett, pompás paloták, a tehetősebb réteghez tartozók minden kényelemmel ellátott lakóházai épültek fel. Az előbbi épületek közül is — terjedelmében és magasságában egyaránt — kiemelkedett Istár temploma s a két Zikkurat, de különben az ebben a korszakban épített királyi palota is. (3)

A királyi palota 3 hektárnyi környezetében 200 x 120 méteres alapterületű volt és több mint 300 — részben freskókkal gazdagon díszített — helyiségeivel (lakószobák, konyhák, éléskamrák, raktá-

3 Az ásátások 1933 óta — ha megszakításokkal is — mindmáig folynak. Ezeknek az ásátásoknak az eredményeként nemcsak pompás építészeti, képzőművészeti alkotások kerültek napvilágra, hanem fény derült a „Mari állam” egészen a 4. évezredig visszavezethető előtörténetének egyes szakaszaira is. A további feltárások — nagyonis gyaníthatóan — még sok meglepetést tartogathatnak az ókorral foglalkozó tudományok kutatói számára.

rak, iskolatermek, mellékhelyiségek — mindezek vízvezetékkel el látva), udvaraival, kertjeivel — bennük szökőkutakkal — messze túltett a kor hasonló jellegű építményein. S még ezzel sem mondtunk el mindent, sőt a számunkra legtöbb figyelmet felkeltő leletanyagról eddig egy szót sem ejtettünk. Az égetett agyagtáblákról van szó, azokról a megtalált „iratokról”, amelyeknek a kedvéért az eddigieket egyáltalán érdemesnek láttuk megemlíteni.

Az történt ugyanis, hogy az épületek romjai alatt megtalálták az udvari „levéltár” teljes anyagát, mintegy 25 000 ékirásos agyagtáblát. Ezeknek az agyagtábláknak a lapjain egészen szerteágazó dokumentumok olvashatók: diplomáciai, kereskedelmi, államigazgatási jellegűek csakúgy, mint bírósági jegyzőkönyvek, magánokiratok. A szó szerint tengernyi államigazgatási és kereskedelmi iratok azt bizonyítják, hogy az ország gazdasági élete messzemenően meg volt szervezve. A kereskedelem útvonalai messze kiterjedtek, Bybloszig, Ugaritig, a Földközi-tenger partjáig. S a kereskedő karavánok forgalmának nem jelentett akadályt a tenger sem: a hajók eljutottak Ciprus és Kréta szigetéig éppúgy, mint ahogyan — és ezt is az agyagba vésett feljegyzések bizonyítják — eljutottak Anatóliába is. (Az iratok nem említik meg Egyiptomot, ezt az országot elkerülte a kereskedelem útvonalhálózata. Ez onnan érthető, hogy éppen ebben az időszakban a Hikszoszok tartják uralom alatt ezt az államot.)

Az iratok nyelve ugyan az akkád nyelv, de nincs semmi kétségünk afelől, hogy az állam népessége sémi származású (amorita, a bibliai szóhasználat szerint: emóreus), némi akkád és hurri beütéssel. S amint az ilyen esetekben várható: a lakosság bizonyos fokú kevertsége mellett „kevert” — mezopotámiai vonásokkal, istenségekkel tarkított — a kultúrája, a vallása is. De — aminthogy ez is nyilvánvaló és lenni szokott — ugyanez vonatkozik a lakosság társadalmi, foglalkozásbeli rétegzettségére is: a város lakó „polgárság” mellett — békésen avagy még inkább békétlenül — megfért a nomádok és félnomádok sok-sok csoportja, törzse is.

Az utóbbi bekezdésben megemlítettük a mari állam lakosságának vallását, illetve jeleztük, hogy — a későbbi szakkifejezéssel élve — az szünkretisztikus. Ennek a ténynek a megállapítására nemcsak a korabeli és hasonló, ismert helyzetek adnak jogot, hanem a már említett udvari levéltár ránkmaradt anyaga is. Az udvari levéltár — amelynél gazdagabb dokumentációt hasonló helyzetben ma sem tudunk elképzelni —, ti. nemcsak a vallásos vonatkozású tárgyi leletek igazolását adja a kezünkbe, hanem azoknak írásbeli kiegészítését is. Így és ezért olvashatunk néhány tábláról, a táblák soraiban arról, hogy egy bizonyos templomban, egy bizonyos istenség indítására, hatására férfiak (ritkán néhány nő is) eksztázisban „üzenetet” közvetítenek az uralkodónak. De az általánosságok körülírása helyett idézzünk két üzenetet, ún. levelet:

Dagan küldött engem,
siess és küldj a királyhoz —
A következő hónapban, a 14. napon,
be kell mutatni a kötelező áldozatot.
Semmiképpen sem lehet azt az áldozatot
elmulasztani. (4)

S a másik dokumentum:

„Ugyanazon a napon, amelyen ezt a levelet írom, egy próféta, akit Dagan isten ragadott meg, megjelent előttem, és a következő kijelentést tette:

Az isten küldött engem.
Siess és küldj a királyhoz —
Jachdunlim árnyáért a halotti áldozatot
be kell mutatni.

Ezt mondta el nekem elragadtatásában, és én megírom ezt az én Uramnak (ti.: a királynak). Az én Uram pedig tudni fogja, hogy mit tegyen, ami a javára válik.”

Tehát: „az isten küldött engem”, az „istenség küldötte vagyok”, aki álomban avagy elragadtatásban valami fontos, személyes jellegű és csak reá — a királyra — tartozó ügyben „üzenetet” kaptam,, amit „megküldök”, elmondok neki. — Nagyon ismerős ez a fordulat, illetve ez a szóhasználat, mégpedig leginkább az Ótestámentom „középkori” történeti anyagából: a Sámuel és a királyok könyvéből. Az ismerősséget, a hasonlóságot — nagyon is esetlegesen — a következők bizonyíthatják:

„Éppen akkor egy próféta (nábi) lépett Izráel királya, Aháb elé, és ezt mondta: így szól az ÚR! Látod azt a nagy tömeget? Íme én a mai napon kezembe adom azt és majd megtudod, hogy én vagyok az ÚR.” (5)

„A próféta odalépett Izráel királya elé, és ezt mondta neki: Menj, szedd össze magad, értsd meg és lássad, mit kell cselekedned, mert egy esztendő múlva ismét felvonul Arám királya ellened.” (6)

A „mari” dokumentumok és az Ótestámentom két-két idézett részlete (amelyekhez még jónéhányat csatolhatnánk, különösen az Ószövetségből), arról tanúskodnak, hogy mind a két körben akadtak olyan valakik, akik „hivatásszerűen” foglalkoztak az istenség és az uralkodó közötti „üzenetközvetítéssel”. Voltak olyanok, akik az istenség kultuszi helyén élve, a vallástörténetből ismert módon, esz-
közök révén valami lényeges vagy lényegtelen ügyben (ezekről

⁴ A dokumentumok érdekességéhez tartozik az is, hogy az ebben az időszakban uralkodó Zimrilin — úgy látszik — nemcsak azzal „vétkezett”, hogy részese volt az atyja elleni gyilkos merényletnek, hanem apja halála után még a kötelező, a halottakért való áldozatot sem mutatta be.

⁵ 1 Kir. 20,13.

⁶ 1 Kir. 20,22.

nem maradt fenn csak nagy ritkán egy-egy híradás, mert a krónikás maga sem tartotta lényegesnek a feljegyzésüket) „szóltak” a királynak, az uralkodónak. Ezeknek a férfiaknak és asszonyoknak a számuk nem egy esetben igen nagy lehetett (mind a két környezetben egyformán), és viselkedésük, külső megjelenésük meglehetősen tipikus. Tipikus abban, hogy nem valami sokat törődtek a ruházatukkal, a hajjukkal, szakállukkal avagy a mosdással, és így torzonborzan nemcsak az „állomáshelyük”, hanem a környező vidékek lakossága előtt is nagy feltűnést (néha talán riadalmat is) keltett megjelenésük. S ugyanilyen tipikusnak kell mondanunk magatartásukban azt is, hogy mondanivalójuk lényegét tekintve, az „alkalmi jóslás” az a kifejezés, amivel rövid és nem egy alkalommal érthetetlen „kijelentéseiket” megjelölhetjük. Ez egyben azt is jelenti, hogy a működésük, a „szolgálatuk” — földrajzilag és tartalmilag egyaránt — megmaradt „helyi szinten”. Azon a szinten, amely — a későbbi prófétákkal ellentétben — mondanivalóját és hatását tekintve időileg is, meg térbelileg is megmaradt esetlegesnek, s így nem gyakorolhatott komoly befolyást a nép, a vallásos közösség egészére, különösen is ezek jelenbeli és jövőbeni sorsára.

Az esetlegességből adódó szándékos, avagy szándéktalan tévedések ellen mindkét említett körben megpróbáltak védekezni, és ezért olvashatunk a mari szövegekben olyan büntetőszankciókról, hogy a „hamis próféta” köpenyének a „szárnyát”, a haját (1 Sám 15, 27) le kell tépni, le kell vágni s ezzel megfosztva „hivatásának jelvényeitől”, lehetetlenné kell tenni. S nemcsak az esetlegességet, hanem a rivalizálást sejtetik az olyasfajta jelenetek, mint amilyen lejátszódott a két ellenlábás, ószövetségi próféta Mikájchu és Cidkiájhu (1 Kir 22) avagy Jeremiás és Hanániás között (Jer 28).

Mindezek ellenére, a felsorolt és itt meg nem említett (7) jelenségekből, „hasonlóságokból” nem vonhatjuk le azt a következtetést, hogy a Mariban élő és működő „próféták” ősei, elődei lettek volna a patriarchák, a királyság korabeli izráeli „nábiknak”. Nem, mert a hasonlóságok ugyan több esetben valóban meglepőek, de a lényegbeli különbségek még ezeknél is jelentősebbek. Jelentősebbek, mégpedig a két közösség berendezettségének (tehát: vallásos, társadalmi, politikai szituációját), milyenségét tekintve. Hogy ezt az érdekes jelenséget mégis megemlítettük, ennek nemcsak az az oka, hogy fel szeretnénk volna hívni a figyelmet az Ószövetségen kívüli világ egy sajátos színteljára, hanem az is, hogy a továbbiakban lehetőségünk nyíljék a különbségtevés szükségszerű alkalmaira.

Dr. Vámos József

⁷ Kézenfekvő és nagyon megtévesztő összevetésre adhatna alkalmat pl. az a tény, hogy a Mari szövegek a patriarchák korában keletkeztek és például az is, hogy a szövegekben többször is előfordulnak az ilyen nevek, mint Ben'oní = Benjámin.

Egyházunk élete ma

**Püspöki jelentés az Országos Presbitérium
1967. december 28-i ülése elé**

Igen tisztelt Országos Presbitérium!

Beszámolót kell adnom országos egyházunk 1966-ban és 1967-ben végzett munkájáról. Az 1966. évről lényegében Dr. Vető Lajos püspök a múlt esztendő végén beszámolt és ezért nem szükséges az ott elmondottakat most ismételnem. Az 1967. esztendő első felében is Dr. Vető Lajos püspök volt az országos közgyűlés lelkészelnöke és így az ő kezébe futottak össze azok a szálak, amelyekből szövődtek az országos egyház munkái. Magam részéről csak az utolsó félévben voltam felelős lelkészi szinten az országos egyház munkájáért. *Innét érthető, hogy beszámolóom nem igényelheti a teljességet.* Arra mégis törekszem, hogy kiemeljem azokat a szempontokat, amelyek Magyarországi Evangélikus Egyházunk szolgálatában döntő szerepet játszanak és vázlatosan megrajzoljam egyházunk munkáját úgy, ahogy az elsősorban az 1967. esztendőben lefolylt.

Az 1967. esztendő Magyarországi Evangélikus Egyházunkban a *reformáció 450. évfordulója* megemlékezésének jegyében telt el. Még nem áll rendelkezésünkre minden anyag, hogy felmérjük a külföldi evangélikus egyházak jubileumi megemlékezéseit, annyit azonban már bátran mondhatunk, hogy alig volt még egyház, amely olyan nyomatékosan és tervszerűen állította volna be egész munkáját az elmúlt esztendőben a reformációra való emlékezésre, mint éppen a mi egyházunk. A hittanóráktól kezdve, a gyermekbibliakörökön, a konfirmációi oktatáson, a gyülekezeti bibliaórákon, a szeretetvendégségeken, az istentiszteleteken keresztül egészen a gyülekezeti jubileumi ünnepekig minden munkát átszőtt a reformáció gondolata. A lelkészi munkaközösségekben mindenütt több dolgot hoztak a lelkészek a reformációval összefüggésben. A Teológiai Akadémia a hallgatók számára pályázatokat írt ki, melyek közül több, szép eredménnyel végződött. Az Országos Presbitérium Zeneműpályázatot hirdetett meg, amelyre több mű érkezett. Számos gyülekezetben egyháztörténeti kiállításokat rendeztek a lelkészek, amely gyakran nagy meglepetésekkel végződött, ti. a hívek padlásokról számos olyan értéket gyűjtöttek össze, amelyről nem is tudták, hogy a birtokukban van. Az országos jubileumi ünnepély október 31-én, a Deák téri templomban volt, ahol igen nagy gyülekezet előtt D. Káldy Zol-

tán püspök „A reformáció öröksége és kötelezése” címen tartott előadást. Ezt megelőzőleg október 29-én a Kálvin-téri református templomban volt közös ökumenikus reformációi emlékünnepély, amelyen Dr. Esze Tamás főgondnok tartott előadást, D. Káldy Zoltán püspök pedig ígét hirdetett. Valamennyi gyülekezetben vagy október 29-én, vagy október 31-én megtartották — általában népes gyülekezet jelenlétében — a jubileumi megemlékezést. A reformáció hetében előadássorozat hangzott el minden gyülekezetben. A presbiterek számára külön előadássorozat is volt.

A reformáció 450. jubileumára való emlékezés közben különösen három dolog lett újra elevenné lelkészeink és gyülekezeteink előtt. Újra felragyogott sokak előtt az a valóság, hogy az evangélium az egyház legdrágább kincse. Újra megbizonyosodtunk arról is, hogy a reformáció népének a világ felé kell fordulnia szolgálattal és megerősödött bennünk az is, hogy a világban az Isten szeretetével kell önfeláldozóan szolgálnunk. Az emlékezések közben ismételten rábukkantunk olyan kincsekre, amelyeket nem használtunk fel még eléggé a mi időnkben, a mi szolgálatainkban a reformáció örökségéből, máskor volt sok olyan tapasztalatunk is, hogy a reformáció mai népének a megváltozott körülmények, továbbá a technikai-tudományos előrehaladás következtében előállott új helyzetben tovább kell lépnie Luthernél és általában azoknál az atyáknál, akik évszázadokkal előttünk jártak. A mi időnkben új kérdések merültek fel a világban és az egyházban, amely kérdésekre éppen a reformáció szellemében bátran kell feleleteket adnunk. Legyen Isten áldása az elmúlt év jubileumi megemlékezéseiben és adja Isten nekünk Szentlelkét, hogy ezekből a megemlékezésekből friss gyümölcsök teremjenek egyházunk életében.

A reformáció 450. éves jubileumára való megemlékezés olyan időben történt, amelyben az általános nemzetközi helyzetben számos feszültség volt. Ezek a feszültségek ma is fennállnak, sőt bizonyos tekintetben erősödtek. Ennek oka elsősorban az, hogy az Egyesült Államok a történelem egyik legkegyetlenebb hódító háborúját folytatja Vietnamban. A nyugati világ legerősebb és leggazdagabb állama agressziót folytat egy kis nép ellen, amely hozzá képest szegény, gazdaságilag elmaradott. A háború során az Egyesült Államok népirtást végez Vietnamban. A statisztikai adatok szerint több mint 250 000 gyermek halt meg és legalább háromszor ennyi sebesült meg. Férfiak és asszonyok pusztulnak el a bombázások, kémiai fegyverek alkalmazása következtében, termőföldeket mérgeznek meg és pusztítanak el, védőgátakat rombolnak le, hogy így kényszerítsék térdre a függetlenségéért és szabadságáért harcoló vietnami népet. Mindezt teszik az Egyesült Államok azon a címen, hogy meg akarja vetni lábát Délkelet-Ázsiában, továbbá — úgymond — „meg akarja állítani a kommunizmus terjedését”. Tehát a jellegzetesen imperialista célkitűzések mellett antikommunista előjelű keresztieshadjáratot folytat Vietnamban. Az Egyesült Államok ezzel a felelőtlen akciójával halad egy esetleges új világháború szakadéka felé.

A növekvő agresszió szélesebb arányú fegyveres összeütközéseket hozhat. Csak ezzel a háttérrel vált lehetségessé a *közel-keleti válság* kirobbantása, egy újabb agresszió, éspedig most az arab államok ellen. A görögországi sorozatos puccsok ugyancsak összefüggnek azzal az általános nemzetközi helyzettel, amelyet az Egyesült Államok vietnami agressziója ront meg. Az imperialista nyugati körök magatartása teszi lehetővé azt is, hogy a *nyugatnémet militarizmus és revansizmus agresszívebben lépjen föl*, sőt erősödjének az újfasiszta törekvések is. Ebben a nemzetközi helyzetben a Szovjetunió óriási erőfeszítéseket tesz a szocialista országokkal együtt a béke megőrzéséért, az imperializmus visszaszorításáért. Épp a Szovjetunió és a szocialista országok, — köztük Magyar Népköztársaságunk — türelmes ereje több esetben mentette már meg a világot a harmadik világháború kirobbanásától.

Magyarországi Evangélikus Egyházunk az Egyesült Államok vietnami agressziójának elkezdése óta, több ízben *egyértelműen és határozottan ítélte el ezt az agressziót* és követelte, hogy az Egyesült Államok szüntesse meg vietnami agresszióját, hagyja abba Észak-Vietnam bombázását és tárgyalások útján, az 1954-es genfi egyezmény értelmében oldják meg a fennálló problémákat. Most, amikor az Egyesült Államok fokozza az agressziót Vietnamban, ismételten követeljük minden jóakarató emberrel együtt az agresszió megszüntetését és a bombázások abbahagyását.

Magyarországi Evangélikus Egyházunk nevében a testvér magyarországi református egyház képviselőjével egyetértésben ezt az egyértelmű álláspontot juttattuk kifejezésre az *Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának az elmúlt nyáron Kréta sziget fővárosában, Heraklionban tartott ülésén*. Mivel a Központi Bizottság a vietnami kérdéssel kapcsolatban olyan nyilatkozatot fogadott el, amelyet a magyar küldöttség néhány más delegátussal együtt nem tudott magáévá tenni, „külön nyilatkozat” csatolását kértük a jegyzőkönyvhöz. Ebben a külön nyilatkozatban éppen azt kifogásoltuk, hogy ugyanakkor, amikor a Központi Bizottság több ponton helyesen ítéli meg a vietnami helyzetet, nem mondja ki világosan, hogy „a vietnami tragédia igazi oka az Egyesült Államok teljesen igazolatlan katonai beleavatkozása a vietnami nép belső ügyeibe”. A magyar delegáció felhívta a Központi Bizottság figyelmét a keresztény béke-fáradozások erőtlenségére, szinte eredménytelenségére és arra hívott, hogy újra át kellene gondolni az egész keresztény békeszolgálatot, hogy az erőteljesebb és eredményesebb legyen. „Nem arra hívtunk el, hogy az emberi jóakarát képviselői legyünk, a mi elhivatásunk abban áll, hogy Isten szeretetének eszközeivé váljunk” — mondotta delegáciánk vezetője.

A heraklion-i ülés után *számos nyugati egyházi és világi lapban éles kritikák jelentek meg* a magyar és szovjet delegáció „külön nyilatkozata” miatt. Azzal vádolták a „közös nyilatkozat” aláíróit, hogy végeredményben „politikai demonstráció”-t csináltak és „ez nem illik sem az Egyházak Világtanácsához, sem általában a kereszt-

tyén egyházhoz". Ezzel összefüggésben szeretném egyértelműen megmondani, hogy a magyar egyházi küldöttség velem együtt ma is vállalja azt a „külön nyilatkozatot”, amit Heraklionban nyilvánosságra hoztunk. Ha bennünket azzal vádolnak egyes nyugati egyházi körök, hogy „politikát vittünk be a külön nyilatkozatba”, akkor meg kell kérdezni ezeket az egyházi köröket atekintetben, hogy amikor ők nem ítélik el egyértelműen és világosan az agressziót és nem nevezik meg az Egyesült Államokat, mint amely oka a vietnami háborúnak, akkor őket nem jellegzetesen „politikai” szempontok bénítják-e meg? Ha kizárólag egyházi alapon állva néznék a vietnami háborút, akkor világosan kellene azt kiáltani: „Ne ölj!” Mert ez az Isten parancsa ott, ahol népirtás folyik. Ha ezt nem tudják ilyen egyértelműen kimondani —, éppen akkor lehet beszélni „politikai meghatározottságról”. A magyar delegáció mindenesetre egyértelműen mondotta ki azt, hogy: „Ne ölj!” De van még egy másik kérdésünk is a nyugati egyházak bizonyos körei felé. Az a megfigyelésünk, hogy számos nyugati keresztyént, sőt egyes egyházi köröket is rabul ejtett az „antikommunizmus bálványa”. Az az antikommunista propaganda, ami számos nyugati országban folyik, hatalmába kerített egyes egyházi köröket is és ennek következtében a vietnami agressziót is azért nem ítélik el egyértelműen, mert nem akarják „a kommunizmus malmára hajtani a vizet”. Az egyházat pedig sem Nyugaton, sem Keleten nem az antikommunizmus fogja megmenteni és megtartani, hanem egyes egyedül a Jézus Krisztus evangéliuma. Ha egyházi emberek a Jézus Krisztusban való hitet bármilyen mértékben felserélik vagy vegyítik valamiféle „antikommunista hit”-tel, akkor lényegében az „antikommunizmus isten”-nek szolgál. Ez az „isten” pedig bálvány isten, amely ellen a nyugati egyházakban éppen olyan erősen kellene fellépni, mint minden más bálvány ellen. Meggyőződésünk szerint a mi időnkben a keresztyén egyházak akkor járnak Jézus Krisztus lábnyomában, ha világosan és félreérthetetlenül mondanak „nem”-et a vietnami agresszióra és összefogva követelik a vietnami nép függetlenségének és szabadságának biztosítását. Karácsonykor egy kommunista író azt írta az egyik magyar újságban: „A keresztyénség harcos tiltakozás helyett »csendes jajszóvá« szelődött”. Úgy gondolom a világ keresztyénségének, ezen belül a különböző egyházi világszervezeteknek, érdemes felfigyelni erre a mondatra. De Camus két mondatára is: „Ami a világ a keresztyénektől vár az, hogy hangosan és világosan szóljanak. Meg kell szabadulniuk az elvontságtól és szembe kell nézniük napjaink történelmének vérborított arcával.” Ha a keresztyénség a mi korunkban nem mer az lenni, amivé Jézus Krisztus, az ő Ura, tette és nem cselekszi azt, amire az ő Ura elhívta, akkor ez az ige áll reá: „Ha pedig a só megízetlenül, mivel sózzák meg? Nem jó azután semmire, hanem hogy kidobják és eltapossák az emberek.”

Ezzel összefüggésben kell már most megemlékeznünk arról, hogy a Keresztyén Békekonferencia 1968-ban 10 éves jubileumához érkezik. A jövő évben tartja a jubileum alkalmával Prágában a III.

Világyűlését, amelynek ez a témája: „Keresd a békét és kövesd azt!” Meggyőződésünk szerint a Keresztyén Békekonferencia 10 éven keresztül arra törekedett, hogy a keresztyénség a mi világunkban ne egyszerűen „csendes jajszóvá szelídüljön”, hanem *kiáltson, harcoljon és cselekedjék a háborúk ellen*, a szociális igazságtalanságok és mindenféle gyarmati elnyomás ellen, mozgósítsa a keresztyének lelkiismeretét az emberiség nagy családjának békéjéért, boldogulásáért és az igazságosság megteremtéséért. Magunk részéről helyeseljük a konferenciának ezt az irányvonalát, hálásak vagyunk eddig elvégzett munkájáért és mint eddig a jövőben is szívvel-lélekkel szeretnénk minden segítséget megadni munkája eredményessége érdekében.

Ugyancsak már most kell megemlékeznünk egy másik nagyon jelentős jubileumról. A jövő esztendőben lesz *20 esztendő* az az *Egyezmény, amelyet Magyarország Evangélikus Egyházunk 1948 decemberében népünk államával kötött*. Ez az Egyezmény volt hivatva arra, hogy rendezze 20 évvel ezelőtt az akkori helyzetben egyházunk és államunk viszonyát. Ez az Egyezmény 20 éven keresztül kiállta a próbát és ma is alapja a Magyar Népköztársaság és egyházunk közötti jó viszonynak. Ez az Egyezmény dokumentálta akkor és ma is, hogy egyházunk Isten kezéből fogadta el az új történelmi helyzetet, elhatárolta magát olyan törekvésektől, amelyek a múltat akarták visszahozni, maga mögött hagyta az „uralkodó egyház” életformáját és egy olyan életformát tartott magára nézve kötelezőnek, amelyre a „szolgáló egyház” meghatározás volt a jellemző. Ez az Egyezmény azt is bizonyította és bizonyítja ma is, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház az új magyar államban és a társadalom rendjében nem úgy akarja betölteni szolgálatát, hogy szemben áll a társadalommal, fékezi a fejlődést, hanem úgy, hogy benne él az ország nagy ügyeiben, szívén viseli a nép érdekeit, segíti népünk fejlődését, közben jól tudja, hogy *egyedüli Ura a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztus és elsősorban arra van hivatva, hogy ennek a Jézus Krisztusnak evangéliumát prédikálja és szentségeit kiszolgáltassa*. Az Egyezmény megkötése óta is tudjuk, hogy azt az utat, amelyet 20 évvel ezelőtt választottunk, lényegében nem is mi magunk választottuk, hanem *Isten maga adta nekünk*. Ő adta történelmi helyzetünket, Ő tartotta meg az új körülmények között egyházunkat, Ő irányította lábunkat arra az útra, amelyen járniunk kell és Ő adta kezünkbe az evangéliumot, hogy az új úton el ne tévedjünk és ha mégis megbotolnánk, újra lábra álljunk és a Tőle kapott erővel menjünk tovább. Az Egyezményben államunk 20 esztendőre az egyház személyi és dologi kiadásainak részbeni fedezésére *államsegélyt* is biztosított. Az Egyezmény szerint ennek az államsegélynek 5 évenként 25⁰/₀-kal kellett volna csökkennie. Államunk jóindulatát és segítőkészségét mutatja az, hogy most, amikor a vége felé jár a 20. esztendő, lényegében a csökkenés nélküli teljes államsegélyt adja. Ezzel lehetővé tette, hogy egyházunk több időt nyerjen arra, hogy végül is anyagilag a saját lábára álljon.

Az Egyezmény alaptételei ma is jónak bizonyulnak és lényegében meghatározzák a következő időre nézve is egyházunk és államunk viszonyát. Mivel anyagi vonatkozásban a 20 év letelte után egyházunk még mindig nem tudott úgy berendezkedni és pénzügyi gazdálkodását minden vonatkozásban úgy rendezni, hogy teljesen a magunk lábára tudjunk állni, bízunk benne, hogy az 1968. esztendő végén, államunk olyan döntést hoz, amelynek értelmében bizonyos államségélyt, bizonyos ideig egyházunk tovább is élvezhet. Ebben az esetben sem mentesül azonban egyházunk az alól a sürgető feladat alól, hogy most már nagyon gyorsan gondolja végig jövődjét anyagi vonatkozásban is és rakja le azokat az alapokat, amelyekre felépítheti a jövőben a Magyarországi Evangélikus Egyház gazdálkodását.

Az Egyezménnyel összefüggésben kell számot vetnünk lelkészeink, presbitereink és gyülekezeti tagjaink magatartásáról abban a történelmi helyzetben, amelyben egyházunk ma él. Meg vagyunk róla győződve, hogy nem áztatjuk magunkat és nem ismerjük félre a helyzetet, ha azt mondjuk, hogy lelkészeink túlnyomó része, a presbiterekkel és a gyülekezeti tagok nagyobb részével együtt, ma már világosan látja, hogy helyes volt az Egyezmény megkötése és azok a teológiai és egyházpolitikai szempontok, amelyek az Egyezmény megkötésénél érvényesültek, nem megalkuvásból és kényszerűségből erednek, hanem az egyház lényegének és szolgáltatának az Ige fényében való felismeréséből és az Isten kezéből elfogadott szolgálat vállalásából. Azt is világosan látják, hogy minden más út az egyház számára nemcsak gyakorlatilag jelentett volna zsákutcát, hanem teológiailag is megalapozhatatlan lett volna. Azok a szolgálatok, amelyeket egyházunk az elmúlt 20 esztendőben hittanórákon, gyermekbibliaörökön, gyülekezeti bibliaórákon, konfirmációi órákon, istentiszteleteken, szeretetvendégségeken, teológiánkon, szeretetintézményeinkben, Sajtóosztályunkon és a külföldi egyházakkal való kapcsolatban elvégzett és pedig úgy, hogy nem tagadt meg semmit az Isten törvényéből és evangéliumából, — vagy legalábbis nem volt szándékában, hogy abból valamit is megtagadjon —, önmagában is igazolják annak az útnak a helyességét, amelyen az utolsó 20 esztendőben jártunk. Természetesen történtek tévedések is az új úton, de az Isten bűnbocsánata mindig elég volt arra, hogy a botlás után újra talpraálljunk és tovább menjünk. Mindezt ma meggyőződéssel vállalják lelkészeink. Kitűnt ez azokon az országos Teológiai Konferenciákon, amelyeket az elmúlt években tartottunk és amelyeken mindenkinek megvolt a lehetősége arra, hogy álláspontját kifejtse. Mi örülünk ennek a kialakult egységnek és bizonyosak vagyunk abban, hogy ez segíti egyházunk jó szolgálatát még az eddiginél is jobban.

Abban sem ismerjük félre a helyzetet, hogy tudjuk: van néhány olyan lelkészünk, presbiterünk, akiknek a mögöttünk levő 20 esztendő teológiai tisztázásai az új úton járás jó tapasztalatai és a politikai helyzet megszilárdulása sem volt elég arra, hogy téves nézeteit fel-

adja, hamis váradalmaitól megszabaduljon és felszabadult szívvel járjon azon az úton, amelyet Isten kezéből vettünk el. Nehány konkrét esetből kifolyólag világossá lett előttünk a legutóbbi időben, hogy néhány lelkészünk és presbiterünk elsősorban külföldről hazánkba érkező egyházi és világi embereket hamisan, az igazságnak meg nem felelő módon tájékoztassa népünk és egyházunk életéről. Az egyik ilyen finn vendég, aki közel egy évet töltött mint teológiai hallgató Akadémiánkon, hazájába visszatérve Isten nyolcadik parancsolatát sokszorososan átlépő, rágalmazó cikkeket írt egyházunk életéről, szolgálatáról és vezetőiről. Cikkeiben azt írta, hogy az adatait Magyarországon az „ország csendesei”-től szerezte. Tehát egy külföldi vendég igazolja azt, amit az előbb említettem, hogy vannak olyanok, akik egyházunkban rága-maznak, félrevezetnek és hazudnak. Ezért nekik természetesen elsőrenden Isten előtt kell felelniök. De megkeressük a módját annak is, hogy feleljenek egyházunknak, törvényes felsőbbségünknek, egyházunk népének is. Nem fogjuk megengedni, hogy a koncepciójában megbukott, vereséget szenvedett egyházi reakció — bármilyen kis körű is ma már —, alattomosan zavarja egyházunk szolgálatát és külföldi egyházakkal való kapcsolataikat.

A jövőben még az eddiginél is jobban arra fogunk törekedni, hogy az *egyházvezetésen* belül is a legteljesebb harmónia, egyetértés és egymás segítése napról napra valóság legyen, és így az egyház vezetősége minden figyelmét és munkáját *azokra a nagy feladatokra tudja központosítani, amelyek előttünk állnak.* Többek között ugyanis a következő feladatok állnak előttünk. Végig kell gondolnunk, mennyiben nevezhető egyházunk még ma is „népegyház”-nak? Milyen feladatot jelent az egyház számára a „népegyházi keretek” lazulása? Mit jelent ez a gyülekezetek lélekszámát, a lelkési állások fenntartását illetően? Általában, hogyan rendezkedjék be egyházunk anyagi vonatkozásban a jövőt illetően abban az összefüggésben, hogy ugyanakkor, amikor bizonyos célokra pl. Teológiai Akadémia, szeretetintézmények, Nyugdíjosztály fenntartására meghatározott összegeket igényel a gyülekezetektől, ezeket az összegeket a népegyházi keretek lazulása következtében nem „vetheti ki” a gyülekezethez valamilyen formában hozzátartozó tagokra, nem is szólva arról, hogy egyházunk az „önkéntes” egyházfenntartói járulék fenntartása mellett van. Külön problémát jelent a *népesség belső vándorlása*, aminek következtében bizonyos falvak és ezzel együtt a gyülekezetek is kiürülnek. Köztudomású, hogy új városi és falusi központok kialakítása érdekében bizonyos falvakban ma már nem adnak ki építési engedélyeket, mert ezeknek a falvaknak távlatokban nincs jövője. Végig kell gondolnunk, mi legyen ilyen helyzetekben a lelkési állással, a templommal és a paróchiával, illetőleg hol és hogyan szervezzünk olyan új gyülekezeti központokat, ahonét gondozhatók lesznek nagyobb területek evangélikusai. Azt is megfontolás tárgyává kell tenni, hol érdemes a régi templomokat és paróchiákat renoválni, hol nem érdemes és hol szükséges újakat emelni. Noha egyházi épületeink túlnyomó többsége — egyfelől a gyüleke-

zeti tagoknak nagy erőfeszítése, másfelől a Lutheránus Világszövetség anyagi segítsége következtében — rendben van, mégis hosszabb távon jelentkezhethet az a probléma, hogy hogyan tartsuk folyamatosan rendben 1400 épületünket, melynek több mint egyharmada templom és imaház, másik egyharmada lelkészi lakás és gyülekezeti alkalmazottak lakása, a harmadik egyharmada pedig gyülekezeti ház és gyülekezeti terem. *Ugyancsak jelentős feladat előttünk a lelkészi utánpótlás biztosítása, a lelkészi fizetések bizonyos arányosítása, a lelkészi nyugdíjak ügyének megoldása és a kántorok szolgálatának folyamatos biztosítása. Ezen kívül számos szolgálatunk van a különböző egyházi világszervezetekben és a külföldi egyházakkal való kapcsolatban. Ezekre a feladatokra kell központosítani erőnket. Ezért van szükség arra, hogy minden erőt felhasználjunk a feladatok megoldására.*

Szeretnék még beszámolni arról a munkáról, amely egyházunkban 1966-ban folyt. Tudom, hogy a statisztika nem minden és hogy önmagában még semmit sem igazol. Mégis, aki tud a statisztikai adatok mögé nézni, az észre fogja venni, hogy nemcsak a nagy statisztikai adatok, hanem a mögötte folyó nagy és széleskörű munka jellemezte egyházunk életét 1966-ban. Mindazokkal szemben, akik akár idehaza, akár külföldön egyházunk „korlátolt lehetőségeiről” szoktak beszélni, azt állítom, hogy tág lehetőségei voltak egyházunknak a szolgálatára az elmúlt esztendőben is amelynek jelentős részét ki is tudjuk használni, de a lehetőségeink még a kihasználtnál is nagyobbak voltak. Több mint 400 lelkészünk egy év alatt 62 706 alkalommal tartott istentiszteleten hirdette az igét. Ez azt jelenti, hogy átlagban egy-egy lelkészre 157 istentisztelet tartása esett. Meg kell említenem, hogy az istentiszteletek közül több mint 4000 szlovák nyelvű, megközelítőleg 2000 pedig német nyelvű volt. Annak is örülhetünk, hogy 14 860 bibliaórát tartottak lelkészeink 540 csoportban. Arra is érdemes felfigyelni, hogy 2651 alkalommal volt egyházunkban házi áhitat, illetőleg istentisztelet. Az úrvacsorai statisztika szerint 172 449 gyülekezeti tag élt az úrvacsorával. (Ezt az adatot természetesen úgy kell nézni, hogy több gyülekezeti tag többször is élt az úrvacsorával és így jött létre ez az adat.) A lelkészek 77 672 lelkipásztori látogatást végeztek. Ezt az adatot azért tartom fontosnak, mert egyes nyugati egyházi emberek szerint „Magyarországon a lelkészek nem látogathatják a híveiket”.

Egyházunk végezte szolgálatát a gyermekek és az ifjúság között is. Az állami iskolákban hitoktatást végezhattünk fakultatív jelentkezési alapon. Így lelkészeink az állami iskolákban 8089 gyermeket részesítettek hitoktatásban heti 847 órában. Munkálkodtak a gyermekbibliakörök is és pedig 502 csoportban. A megtartott gyermekbibliaórák száma 13 675. Megkonfermálkodott 4745 gyermek.

A kazuálék statisztikája a következő: megkereszteltünk 4506 gyermeket, eltemettünk 5155 gyülekezeti tagunkat. Ez azonban azt jelenti, hogy 649-el több a temetések, mint a keresztelesek száma. Megeskettünk 2057 párt. Arról természetesen nincs adatunk, hogy

hány evangélikus gyülekezeti tag áldatta meg házasságát róm. kat. templomban és adott kárunkra reverzálist. *Sajnos, a róm. kat. egyház ezt a mi időnkben is változatlanul megköveteli.*

Most, amikor az 1967. esztendő végén előre tekintünk az 1968. esztendőre, gondolunk arra is, hogy *magyar népünk* a jövő esztendőben új gazdaság-irányítási rendszer szerint végzi majd munkáját. Az új gazdasági mechanizmussal népünk *gyorsítani akarja a haladás ütemét*, emelni akarja az életszínvonalat és így akar munkálkodni a még szebb és még boldogabb holnapért. Népünk többet, jobbat és olcsóbbat akar termelni. Úgy kell néznünk az új gazdasági mechanizmusra, mint amely *népgazdaságunk előrelépését jelenti*. Természetesen akkor fog népünk jó eredményeket elérni, ha a gazdasági szempontok mellett és velük egyidőben érvényesülnek az *erkölcsi szempontok is*. Mindenki előtt világosnak kell lennie, hogy nagyobb eredményeket csak *becsületesebb munkával és nagyobb felelősségvállalással lehet elérnünk*. Mi azt várjuk gyülekezeti tagjainktól, hogy a keresztyén hitből fakadó erkölcsiség alapján hűségesen, becsületesen dolgoznak majd egész népünk javára.

Megköszönöm elsősorba *Mihályfi Ernő* országos felügyelő úrnak sok segítségét, tanácsát és azt a készségét, amellyel velünk együtt munkálkodott. Megköszönöm az *Állami Egyházügyi Hivatalnak támogatását*, számtalan esetben nyilvánvalóvá lett jóindulatát. Köszönöm közvetlen munkatársainknak szolgálatát. Valamennyi gyülekezetnek, lelkészeknek, gyülekezeti felügyelőknak és presbíternek *Istentől gazdagon megáldott, munkás újesztendőt kívánok!*

Budapest, 1967. december 28.

Dr. Káldy Zoltán püspök,
az országos közgyűlés lelkészelnöke

A reformáció öröksége és kötelezése

SAJTÓOSZTÁLYUNK LEGÚJABB KIADVÁNYA

Világszerte sokféle veretű emlékkönyv és füzet jelent meg a reformáció 450 éves jubileumával kapcsolatban. Az NDK-ban nemcsak az evangélikus sajtó hozott ki egy, a mi jubileumi kiadványunkkal teljesen azonos című füzetet, hanem a kormány által külön erre az alkalomra kiküldött és a nálunk is jól ismert Gerald Götting elnöklete alatt dolgozó „Ünnepi Előkészítő Bizottság” is kiadott egy közel 500 oldalas ünnepi kötetet a 450 éves reformációról, mely neves történészek és filozófusok tanulmányaiban igen széles skálán vizsgál az olvasó elé a reformációval kapcsolatos kérdések színes sokféleségét társadalmi, nemzeti, gazdasági, kultúr- és szellemtörténeti vonatkozásaiban. Ezekkel párhuzamosan a nagy jubileumhoz illő ünnepi köntösben a neves Luther-kutató: Thulin Oszkár szerkesztésében „A reformáció Európában” címen jelent meg egy minden lelkes könyvespolcára kívánczoló ünnepi kötet. Egy másik ünnepi kiadványt pedig a világ 29 Luther-kutatójának tanulmányaiból a lipcsei egyháztörténész és Luther-szakértő D. Lau Ferenc professzor tiszteletére jelentettek meg 60. születésnapja alkalmából.

Ezen a nemzetközi háttéren kap időszerűséget, jelentőséget és összehasonlítási alapot a mi Sajtóosztályunk legújabb kiadványa: „A reformáció öröksége és kötelezése”.

Ünnepi kiadványunk D. Káldy Zoltán püspök szerkesztésében jelent meg, kinek munkatársai az emlékfüzet létrejötténél: Benczúr László, Dr. Fabiny Tibor, D. Koren Emil, Dr. Pröhle Károly, Várady Lajos, Veöreös Imre és D. Dr. Vető Lajos.

Jubileumi emlékkönyvünk *időszerűsége* és jelentősége nemcsak abban van, hogy 1517. október 31-re gondolva végeztük 1967-ben minden egyházi szolgálatunkat. Ezért ténymegállapítás és nem önreklámozás, mikor D. Káldy Zoltán püspök ezzel kapcsolatos cikkében utal arra, hogy „kevés olyan egyháza van az evangélikusság nagy családjának világviszonylatban, amely olyan tudatosan és tervszerűen a »reformáció jegyében« végezte volna szolgálatát az egész esztendőben, mint a mi magyarországi evangélikus egyházunk”. (Lkp. 1967.

705. old.) Ennek bizonyossága minden egyes lelkész, aki emlékkönyvünket kézbe veszi, áttanulmányozza, és abban mintegy egész elmúlt évi munkánk ünnepélyes befejezését és summázását látja.

Emlékkönyvünk munkatársai az ünnepi kiadvány célját abban látják, hogy hozzásegítsék hittestvéreinket az ünnepi évforduló valódi öröméhez, szolgálják egyháztagjaink helyes látását, indítást is adván nekik a reformáció örökségének cselekvő megbecsülésére a jelenben. Még ünnepélyesebb megfogalmazásban a könyv bevezető fejezetéből: „Hogy Krisztus tanítását tisztán megőrizzük s továbbadjuk az utánunk következő nemzedékeknek.” Az a látásom, hogy nemcsak 450 éves örökségünk megbecsülése jeleként, hanem annak védelmében is jó volt ezt a könyvet megírni és kiadni.

A *legelső tanulmány* 5 önálló fejezetből tevődik össze: 1. Emlékkönyvünk célja. 2. Miért volt szükség Luther Márton reformációjára? 3. A magyarországi reformáció sajátos jellege. 4. A protestáns keresztyénség és az ál-ökumenizmus, és végül 5. Hűség a reformációhoz. A tanulmány legjobb részének annak 3. pontját tartom, melyben a szerző a magyarországi reformáció sajátos jellegéről szól, rámutatván annak máig is jelentkező szerves kapcsolatára a kulturális és társadalmi haladással, nemzetünk függetlenségi törekvéseivel és szabadságharcaival. Ezek a megállapítások, jóllehet nem mai keletűek, mégis méltán kerültek bele nagy betűkkel a könyv bevezető tanulmányába, mivel ezek világviszonylatban is megállnak, másrészt pedig Th. Mann taborára gondolva nem lehet őket elég sokszor és elég hangosan elmondani.

Ismérem az ál-ökumenizmus veszedelmeit, tényleges létezését és annak prófétáit is megtévesztő bárányruhájukban. Mégis úgy érzem: nemcsak Efez. 4,2—6 szövege, hanem annak olykori őszinte realizálódása és nem utolsósorban a benne való hit alapján is kissé túlzott az a megállapítás, hogy „a rk. egyházzal és annak híveivel mi pontosan úgy lehetünk *csupán* egyek, mint bármilyen más világnézetű embertársunkkal.” A mi egységünk Krisztusban adva van!

Következik a könyv leghosszabb tanulmánya: *Mi a reformáció?* Ez a nemcsak terjedelmében, hanem tartalmában is igen jelentős cikk a reformáció lényegéről. Szerző a történész jó érzékével és gyakorlottságával húzza meg a vonalakat és mutatja meg az összefüggéseket Luther személyét, korát és az egész egyházi és politikai helyzet vonatkozásaiban.

Ezt a tanulmányt el kell olvasni, nem lehet kivonatolni. De két szakaszát szó szerint idézem. Az egyik: „A középkor problémája a világból a kolostorba vitte Luthert, a reformátori válasz kihozta a kolostorból és a világ felé fordította. Luthert a kiinduló problémája a középkorral kapcsolja össze, de reformátori felelete az újkor emberévé és az újkori teológia úttörőjévé teszi.” A másik: „Arra a kérdésre, hogy mi a reformáció, akkor kapjuk meg a helyes feleletet, ha a reformációt történeti fejlődésében fogjuk meg, és a történeti fejlődés öt szakaszát egybelátjuk. Így kapjuk meg magyarázatát annak is, hogy miért vált ható erővé a maga korában: 1. mert egyházi re-

formmozgalom az újkor küszöbén, 2. mert választ ad az Istent kereső ember lelki kérdésére, 3. mert felszabadítja a hívő embert világi szolgálatára, 4. mert tisztázza az egyházi és a világi szolgálat viszonyát, és 5. mert kialakítja az egyház új típusát a világban.”

A reformáció magyar földön c. tanulmányban mindannak magyarországi vetületét és halvány változatait kapjuk, amit fentebb a németországi helyzet történeti, társadalmi, lelki és erkölcsi beértségéről olvashatunk. Az omladozó végvárak és pusztuló kolostorok világában, a bűnbocsánattal is kufárkodó, erkölcstelen életű papok láttán érthető módon tárult ki hazánk szíve a reformáció előtt — írja a szerző tanulmánya első részének végén.

A vetés és aratás c. fejezetben arról ír, hogy a reformáció vetése alig egy-két emberöltő alatt szárba szökken. A vetők sorában elvonultatja lelki szemünk előtt a magyar reformátorokat, név szerint: Dévai Biró Mátyás, Ozorai Imrét, Farkas Andrást, Batizi Andrást, Székely Istvánt és Szkhárosi Horvát Andrást, Tállya híres lutheránus prédikátorát.

A lutheri reformáció irodalmi emlékei hazánkban c. fejezet is oly gazdag és változatos, hogy csupán az abban közölt képek felsorolására szorítkozom. A Soproni Állami Levéltárban őriznek egy eredeti Luther-levelet, melyet a soproni gyülekezet jubileumi kiállításán igen sokan megtekintettek. Az egyházunk tulajdonában levő Luther-végrendelet kezdő sorait szintén bemutatja könyvünk. Láthatjuk Dévai Mátyás levelét Nádaszy Tamáshoz, Sztárai Mihály Pá-pán kelt és 1570-ben Sopronba küldött levelét, Ozorai Imre Vita-iratának első lapját és záródíszét, Gálszécsi Kátéjának kiáztatott töredékét, Sylvester Újtestamentumának címlapját, valamint Máté evangéliumának címlapját, Sylvester verses előszavát, Székely István, Dévai Mátyás és Batizi András egy-egy művének címlapját, Hel-tai Gáspár Kiskátéjának és Bibliájának első lapját, Huszár Gál, Bornemisza Péter egy-egy művének és Károli Gáspár vizsolyi bibliájának címlapját. Méltán írja Balla Antal „A magyar nép története” c. népszerű kiadásában erről a korról: „A lutheránusok és reformá-tusok új magyar irodalmat teremtettek és az irodalomban sokáig ők a vezetők.” (i. m. 48. o.) Befejezésül idekívánkozik a helybeli Berzsenyi-gimnázium könyvtárosától szerzett értesülesem, mely szerint hazánkban a legelső Dózsa-verset az a *Matisz Pál* (Életrajzi lexikon) írta, aki ifjú korában a soproni liceum tanulója volt.

A reformáció hatása Magyarországon máig — művelődéstörté-netileg c. tanulmány szerzője írói vénával megáldott ismeretlen. A témához illő szép stílusban kerül tanulmánya az olvasók elé. A reformáció korának merőben új élethangulatát érezteti a szerző, mely kifejezésre jutott már idegenben a humanista Hutten egyik barátí levelének derűsen szétáradó ujjongásában: „Ó évszázad, ó tudományok! Bizony öröm élni a mában!” Ennek a túláradó életérzésnek széles medrű betörését a magyar tájakra érezzük a magyar reformá-torok munkájának színes jellemzésében. „Ereje, dinamikája volt a reformációnak s a nemzeti művelődés kéz a kézben járt vele” — írja

a szerző. Egyenként felsorolja őket, az elsőket, és a későbbieket. Azokat, akik Kodolányi szerint „iszákjukban a Bibliával népet mentettek”, és a tanulmány írója szerint: „... ott kint fényes karriereket futhattak volna be, de hazajöttek agyig merült kerekeken cipelni a nyomdát, teremteni a magyar kultúrát, mert hajtotta őket a tűznek varázsa s hordozták magukkal a tűznek varázsát.” Az utódokra, akik kezükből átvették a magyar kultúra és művelődés fáklyáját, csupán utalás történik, de frappáns befejezése e tanulmánynak Illyés Gyula elmékedése a reformáció genfi emlékműve előtt: „a múlt, ahogy füst-verte összeomlott, úgy lökte őket, mint lőpor az ólmot: előre!...”

A reformáció öröksége a századok változásaiban c. tanulmány alábbi részegységekből tevődik össze: 1. Az örökség, 2. A magyar reformátorok teológiája, 3. Hitviták kora, 4. A magyar pietizmus, 5. A felvilágosodás áramlatában, 6. Nemzeti protestantizmus, 7. Kulturprotestantizmus, 8. Újreformátori teológia, 9. A jelen tájékozódása és 10. Ami végig megmaradt. Az előző tanulmány értéke és ereje remek stílusában van, ezé pedig világosságában, rendszerező erejében, az igazság biztos megragadásában és magvas összefoglalásában. Frappáns a reformáció teológiai örökségének összefoglalása ebben a súlyos mondatban: a reformáció teológiai öröksége az *evangélium, a hit és a szeretet elválaszthatatlan hármas láncszeme!* Remek, ahogyan ez a szempont tanulmányában végig érvényesül, és külön dicséret illeti azért, ahogyan tanulmánya minden egyes pontja végén röviden, tömören és világosan összefoglalja a tárgyalt kor vagy irányzat teológiai arculatának és veretének legfőbb vonásait.

A reformáció kötelezése a mában c. tanulmány jóval több befejező cikknél, mivel visszatekint a múltba, reálisan felméri a jelent és bátran, a reformáció örökségéből folyó hittel, reménységgel és felelősséggel tekint a jövőbe. Nem tanulmány, hanem ünnepélyes hitvallás és útmutatás a reformáció 450 éves hazai jubileumán. Egyházunk „Ünnepi Nyilatkozatára” gondolva talán azt lehetne mondani, hogy annak végrehajtási utasítása. Érvényesül benne a reformáció ereje, dinamikája, mely nemcsak könyveket ír, hitet oktat és hitgazságokat védelmez, hanem szem előtt tartja Luther ama tanítását, hogy „a hit az embert Istenhez viszi, a szeretet pedig az emberekhez.” Amikor a szerző a reformáció kötelezéséről beszél, nemcsak az evangélikus egyházat és nemcsak evangélikus embereket lát maga előtt, hanem egész mai korunkat és az emberiség nagy családjának minden megoldásra váró súlyos kérdését: az éhező tömegeket, a vérző Távol-Keletet, a szakadék szélén táncoló világot, a modern tudományban adott nagy megoldási lehetőségeket, és mindezzel kapcsolatban a reformációból adódó egyéni és közös felelősségünket. Ez a mélységeiben és távlataiban hatalmas vallástétel és eligazítás felelet korunk emberiségének arra a feszültségek mélyéből feltörő izgalmas kérdésre: „Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak?”

Erre kapunk feleletet ebben a hatalmas megnyilatkozásban. És aki adja a feleletet, az hisz az evangélium erejében, az imádság ha-

talmában, a megtérés szükségességében, de hisz abban is, hogy elvész a nép, mely tudomány nélkül való, és elvész az az emberiség is, mely nem érti a mai idők szavát és parancsát. A feleletet és útmutatást olyasvalaki adja, aki hálás Istennek a magyar reformáció 450 éves örökségéért, de egyben érzi annak elkötelezését is népünk és az egész emberiség jelenére és holnapjára vonatkozólag.

Az emlékkönyv a templomainkra és egyházunk mai életére vonatkozó értékes adatok közlése után a reménység hangján fejeződik be: „Hisszük, hogy egyházunk mai élete és szolgálata alapvetés a jövőendő számára is”.

Az emlékkönyv egyrészt a jelentős jubileum, de tartalmi gazdagsága és a benne foglalt szellemi és lelki kincsek miatt is méltán tarthatna igényt ünnepélyesebb köntösre. Többször voltam úgy az ismertetés megírása közben, hogy az f-betűt akartam leütni a „k” helyett, mivel inkább füzetnek vagy hittankönyvnek tűnik, nem pedig könyvnek.

143 oldalba semmiképp sem férhet bele 450 év hatalmas története, tehát a teljesség igénye már eleve kikapcsolandó. Mégis, az inkább naptárba kívánczó két utolsó írás helyett az egész összefüggésbe jobban beleillett volna az ellenreformáció témakörében mozgó tanulmány.

Ezek a könyv letevése után bennem jelentkező hiányérzetek, de azokat messze háttérbe szorítja az az összbenyomás, hogy könyvünk ebben a formájában is áldott prédikátora lesz lelkészek és hívek körében 450 éves lelki örökségünknek.

Weltler Rezső

A református liturgia revíziója

Sohasem volt közömbös dolog a két egymás mellett élő testvér-egyházban, hogy mi történik a másik kerítésén belül. Különösen érdeklődéssel figyelhetünk fel akkor, amikor istentiszteleti, szertartási, liturgiai revízió híre érkezik odaátrol. A Református Egyház c. lap 1968. januári számában Boros Géza lelkipásztor ismertetését olvashatjuk: „Istentiszteleti rendtartásunk revíziójának kérdései” címmel. Az ismertetés célja: „tájékoztatni szolgatársainkat, hol tart a magyarországi református liturgia revízió”.

A történeti előzmények és a jelenlegi új kezdeményezés felvázolásából is kitűnik már, hogy valóban „széleskörű, elmélyült és megfontolt liturgiai revízió” folyik. Elindító tényezői közül két örövendeteset emel ki a cikk írója: „Egyházunkban hat a Szentlélek Isten”, és Ő a forrása és ihletője a megújulásra való vágyakozásnak, de ugyanakkor „egyházunk belső-lelki kapcsolatban van a világnak mindazokkal a keresztyén egyházaival, amelyekben a liturgiai reform vagy revízió az utóbbi évtizedekben valamilyen formában végbement.” Az új hullám a liturgiai revízió munkájában 1965 tavaszán indult el. Először Gyakorlati Teológiai Szaktanfolyamokon foglalkoztak a kérdéssel, majd a Zsinati Elnökség döntése alapján egy operatív bizottság alakult, mely ettől kezdve hivatalosan is gazdája a revízióknak. A bizottság elnöke Adorján József nagykőrösi esperes, titkára Boross Géza budapesti lelkipásztor, szakmai irányítói pedig dr. Czeglédy Sándor debreceni és dr. Szabó Géza budapesti teológiai professzorok. Ez a bizottság, megteremtve az elvi alapokat munkájához az előző tanácskozásokból, 1967 szeptemberében az „ősi debreceni kollégium falai között ülésezett, mint Országos Liturgiai Szaktanfolyam. Három előadás és két korreferátum hangzott itt el. Az előadások a magyar református istentisztelet megújulásának biblia-teológiai alapjait, történeti tanulságait és ökumenikus szempontjait keresték.

Az előadások — a jelek szerint — igen pozitív alapot biztosítanak a liturgiai revízióknak. Az egyes előadások összegezését az el-

női jelentés szavaival mutatja be a cikkíró. A biblia-teológiai munka eredménye így foglalható össze: „Istentiszteleti életünk megújulásának bibliai feltétele nem egyszerűen annyi, mi szabjuk magunkat a bibliai mintákhoz, hanem a Szentlélek Úr Isten munkája az, Aki úgy újítja meg istentiszteletünket és egész egyházi életünket, hogy Ő szab oda minket a bibliai mintához.” Nagyobb vita kerekedhetett a történeti kérdéseknél. „Megőrizzük-e továbbra is a puritán örökséget, vagy visszatérjünk az ún. nagy tradícióhoz s jobban hely adjunk az ókatolikus elemeknek liturgiánkban?” E körül vitázhattak sokat s végeredményben „a szaktanfolyam beható vizsgálódás után szinte egyöntetűen a puritán örökség megőrzése mellett foglalt állást, azzal, hogy meg kell azt töltenünk a puritán kegyesség gazdag tartalmával”. Nincs még a bizottságnak kész liturgiatervezete, így nem lehet megállapítani azt sem, hogy milyen elemekkel gazdagodik vagy szegényedik, egyet azonban máris észre lehet venni, azt, hogy a református istentiszteleti élet a liturgia gazdagodása irányában készül kimozdulni. Ezt különben ökumenikus szempontokkal is igyekeznek megerősíteni, amint az elnöki jelentés szavai tükrözik: „Ha a múltban a különböző keresztyén egyházak istentiszteleti élete elsősorban a különbséget dokumentálta, most az ökumenikus szempont azt kívánja, hogy istentiszteleti életünk is dokumentálja a különbségek között meglevő egységet”.

Az előadásokat kiegészítő korreferátumok széles területet ölelnek fel és jelzik azt, hogy alapos munkát akarnak végezni. Feldolgozták az agenda irodalmat, a külföldi református liturgiákat, figyelembe vették a topográfiai sajátosságokat és az ekkleziasztikai tényezőket, a himnológiai problémákat, a római katolikus liturgia-reformot és — ami bennünket legközelebről érdekel — új ágendánk tanulságait is. Talán ez utóbbinál érdemes elidőznünk. Igen sok pozitív vonását emeli ki a korreferátum készítője. Így azt, hogy az Apostoli Hitvallás mellé a Niceai Hitvallást is felvette ágendánk. Nagyon kiemeli, hogy a kötött bibliai szövegekben már a legújabb exegetikai eredményekre építve a legújabb bibliafordítás szövegét hozza. A gyülekezet aktív részvételét nagyszerűen biztosítja a gyakori rövid énekeltetés. Gazdag az igei üdvözlések és áldások anyaga. Példaként veszi a gyónó kérdéseket és a keresztelésnél elhangzó világos, szabatos kérdéseket, végül pozitív vonásnak tartja a házassági eskü megtartását. Tárgyilagosság kedvéért megemlítem, hogy néhány negatív vonást is megmutat, így azt, hogy a Credo-ból kimaradt a „katolikus” jelző, azután azt, hogy nincs Hirosimánapi liturgia és hogy „csendes percet sem biztosít az istentiszteleten. Itt tehát már a túlságos aktivitás kísértése fenyeget!” Mi mindenestre örülhetünk annak, hogy a sok pozitív vonás alapján új ágendánk ökumenikus szempontból is megfelelő.

Mindent egybevetve magas mércét állítanak fel maguknak a revízió lelkes harcosai. „Olyan revízióra van szükség, mely bölcs mértéktartással arra törekszik, hogy különböző istentiszteleteink még biblikusabbak, méginkább hitvallásaink követelményeinek megfele-

lők legyenek, ugyanakkor természetesen a mai ember számára könnyen érthető, egyszerű és modern keretet biztosítsanak az igehirdetésnek.” „Új világperiódus kezdetére jutottunk. Új embertípus van kialakulóban. Olyan liturgiára van szükség, amelyik számol ezzel az embertípussal.” Mindezt tükrözi a bizottság tíz tézise is, melyben igyekeztek összefoglalni munkájuk eredményét.

A munka még folyik. S ha már egységre jutottak is abban, hogy az istentisztelet sokkal több evangéliumi részt tartalmazzon, még vitatott az, hogy legyen-e minden alkalommal abszolúció, vagy törvényolvasás, hitvallásmondás és lekió? Nyitott kérdés, hogy az úrvacsorai istentisztelet szervesen kapcsolódjék-e, vagy továbbra is függetlenül maradjon a „homiliás istentiszteletnek”? Az úrvacsora-osztást is evangéliumibbá kívánják tenni, mint mondják: „le kell vetkeznie mai halotti tor jellegét... a hit és az üdvösség bizonyosságát hirdető örvendező alkalommá kell lennie”. De túl mindenem feladatukat még szélesebb horizonton látják kibontakozni, ez: „a bibliának az istentisztelet értelme szempontjából való olyan átkutatása, elemzése, exegesis és szintézise, amilyen exegesis és szintézis még nem volt a magyar gyakorlati, sőt a rendszeres teológiában sem”.

A széles alapokon nyugvó és széles horizontot feltáró teológiai munkán legyen Isten áldása. Várjuk az eredményt, a megújított magyar református liturgiát!

ifj. Tóth-Szöllős Mihály

Vitalij Borovoj a forradalomról

A Berlinben megjelent jubileumi kötetben, a „Reformation und Revolution” című kiadványban Vitalij Borovoj leningrádi főpap hosszabb cikket írt. Cikkének egy részét az NDK-ban megjelenő „Evangelisches Pfarrerblatt” című folyóirat novemberi száma közölte „Provokation und Revelanz der Theologie in der Revolution” címmel.

A cikk elején a szerző leszögezi, hogy a témához úgy szól hozzá, mint az ortodox egyház tagja, teológus és olyan ország polgára, akinek a hazájában fél évszázad óta győzedelmeskedett a forradalom. A forradalom kérdését sohasem lehet kényelmesen szemlélni, arról elvontan elmélkedni, könyvtárakban kutatni. Egészen más erről csak beszélni, vagy a forradalom légkörében élni, annak konzekvenciáját levonni — krisztusi teológiát művelni.

A szerző mindenekelőtt azt tartja legfontosabbnak, hogy a fogalmakat tisztázza. Hosszú időn keresztül sok minden „hozzátapadt” ehhez a fogalomhoz. Sok keresztyén félt attól, hogy a forradalom szót használja. Vagy ha használta és használja, akkor ennek filozó-

fiai értelmét emeli ki. „Ez azonban — mondja Borovoj — irreális. Ez a szó (ti. a forradalom) olyan népszerű és olyan mindennapi, a mai embernek olyan magától értetődő, hogy nem lehet egy tollvonással a szótárból kitorölni vagy pedig csak negatív értelemben használni.” „A forradalom radikális változás, a kapcsolatoknak újjáértékelése.” E fogalom nagyon gazdag tartalmú. Szoktunk beszélni technikai forradalomról, a nyelv forradalmáról, az erkölcsi forradalomról, a mindennapi élet forradalmáról. Az egész életet átfogja bő tartalma. Azonban látnunk kell azt is, hogy a forradalom által szakítás történik a múlt bizonyos jelenségeivel.

A következőkben a szerző felteszi a kérdést: honnan van a keresztyénség kapcsolata a forradalommal?

„Megújulás, új élet — ezek alapvető keresztyén meghatározások.” A keresztyénség mindig hívja az embert a bűn elleni harcra. Az Isten országában reménykedő hívek számára a megtérésre való felszólítás mindig azt jelenti, hogy újjá kell születniök, ahogyan azt János evangéliumában olvassuk.”

„Mindezt az individuális életre vonatkozóan szokták elfogadni. Érdekes azonban, hogy a keresztyének, amikor a társadalom megújításáról van szó, megpróbálnak kitérni a felelősség elől és megijednek a harctól, és sietnek egy olyan valamit megvédeni, ami már évszázadokon keresztül bevett gyakorlat volt.”

A szerző arról szól, hogy az Ószövetség és az Újszövetség kinyilatkoztatott vallása sohasem volt statikus, hanem mindig eleven, megújuló. Megállapítja, hogy a kinyilatkoztatott vallás Izraelben és az ó-egyházban először közösségi és forradalmi, csak később lett individuális és statikus. „A mi korunknak jutott feladatául, hogy megteremtse az egyensúlyt a keresztyénség egyéni és társadalmi tényezői között.” Ez a megállapítás a megtérésnek a fogalmát és annak konzekvenciáit levonja az egész emberiségre vonatkozóan. És pedig úgy, hogy forradalomra nemcsak az egyes emberek, hanem az egész társadalomnak szüksége van. „Így lesz a megtérés felhívás a megújulásra, a forradalomra, az új életre — az egyes ember és a társadalom számára”

A továbbiakban Borovoj a fenti tételt igazolja nagyon világosan és egyértelműen a tradícióval szemben. Világosan kimondja, hogy a keresztyének mindig egy „jobb”-ért vannak, de akár a múltért, akár az újért élnek, mindig az örökkévalóságban élnek. Azonban ehhez az élethez szükség van a mindenkori megújulásra, az örökké tartó megújulásra, amely nem más, mint „forradalom révén menni át az örökkévalóságba”.

Ezek után a szerző a forradalom teológiájáról szól. „Ha ezek a fáradozások újak is, mégis visszatérést jelentenek a Szentíráshoz és a korai keresztyén tanításhoz”. Mind ennek a központja a húsvéti örömhír. Megemlíti, hogy ezekkel a problémákkal nemcsak egyes teológusok foglalkoznak, hanem az Egyházak Ökumenikus Tanácsa, sőt a II. Vatikáni Zsinat is tág teret szentelt ennek a kérdésnek.

A cikk befejező részében arról beszél, hogy az orosz ortodox egyház a szovjet társadalomban hogyan és miképpen viszonyul a forradalom kérdéséhez. Kimondja azt a súlyos tényt, hogy „a győzelmes forradalom a megerősödés és fejlődés nehéz útját egyedül, az egyház segítsége nélkül tette meg”.

Végző konklúzióképpen Borovoj leszögezi, hogy „a keresztyéneknek bátran, tisztességesen és aktívan részt kell venniük az új életnek abban az építésében, amely a szociális igazság alapján történik. Részvételük visszahat azokra az emberekre, akik hordozói a szociális forradalomnak. Ez a keresztyén ember helye és szolgálata a forradalom évszázadában”.

1. V. Borovoj írása nagyon tanulságos, világos és egyértelmű. Nem kívülről, a teológia piedesztálján állva „elmélkedik” a forradalom kérdéséről, hanem benne él egy olyan társadalomban, amely ötven esztendővel ezelőtt éppen a forradalom által írta be nevét az emberiség történetébe.

2. Mindezeket az értékeket felismerve és elfogadva nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Borovoj az ortodox egyház teológusa és így természetesen az ortodox egyház terminológiájából meríti teológiájának egyes kifejezéseit és problémáit.

3. Ez azonban megerősít bennünket abban a felismerésben, hogy az a teológia, amely a forradalom kérdésében a mi egyházunkban is kimunkálás alatt áll, jó úton halad és pozitívan rezonál olyan teológiai felismerésekre, mint Borovoj megállapításai.

Karner Ágoston

Temetési igehirdetésünk

Örültem annak a tanulmánynak, amely a LP. 1967. évf. 8. számában jelent meg Benkő Béla tollából a temetési igehirdetésről. Olyan felismerésnek adott hangot, amely „levegőben lóg” a lelkeszi köztudatban, különösen mióta a búcsúztatót hivatalosan is száműztük a temetési szolgálatunkból. Valóban nem prédikálhatunk a koporsó mellett anélkül, hogy ne tartanánk szem előtt a temetésen éppen jelenlevők helyzetét. Nemcsak embertelenség ez elől a követelés elől a „tiszta íg”-be visszavonulni, hanem teológiai lehetetlenség is. Az ige lényegéből következik, hogy az nem isteni monológ, hanem az embert történeti létében megszólító beszéd. A temetés esetében ez egyrészt azt jelenti, hogy az igehirdetés nem szólhat a halottnak, másrészt pedig azt, hogy olyan embereknek szól, akiknek a helyzetét az elhunyt hiánya határozza meg.

Ha elfogadjuk a cikk írójának ezt a helytálló felfogását, akkor válik igazán nehézé temetési szolgálatunk. Megvalósítható-e ez a „humánus” magatartás, tehát a gyászolók valóságos helyzetének komolyan vétele a koporsó mellett? Szerintem a kérdéses tanulmányban a probléma nagyon leegyszerűsítve jelentkezett. Ezt olvashatjuk: „Az a temetési beszéd, amelyik „csak igeszerű”, de nem humánus, nem tudja megszólaltatni az ember fájdmát, és nem keres a sebre gyógyírt, az nem Krisztusszerű...” De nem csak ezekből a sorokból, hanem az egész cikkből úgy tűnik, hogy a gyász és fájdalom a temetői gyülekezet helyzetének jellemző vonása.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy az embereket a temetés alkalmával sem csupán a szubjektív érzéseik, hanem igen nagy mértékben az emberi együttélésnek iratlan törvényei és a közvélemény súlya is befolyásolják. Nagyon gyakran a gyász, és talán éppen a legtolakodóbb gyász, csupán leplezni akarja azt a megkönnyebbülést, amelyet a terhessé vált gondozás megszűnése, a sok megaláztatást jelentő családtagtól való szabadulás váltott ki, vagy takarója a kilátásban levő örökség feletti örömmek. Nemrégiben egy 23 éves öngyilkos fiatalembert temettem, s nagy megdöbbenésemre az egyébként jóra való szülők nem is rejtették el nagyon megkönnyebbülésüket, hiszen a részeges fiuk naponkénti életveszélyt jelentett számukra. Ritkán válik azonban ilyen nyilvánvalóvá, hogy a gyász mellé kérdőjelet kell tennünk. A legtöbbször rejtve marad még az előtt a lelkipásztor előtt is, aki számára lehetséges a gyülekezet alapos megismerése, mert a gyülekezet tagjai rendszerint igyekeznek elrejtetni életük árnyoldalait. Így történhet meg az, hogy a gyászolókkal

együttérző lelkész is nevetségessé válhat. A temetési igehirdetéseink becsületét nemcsak az együttérzés hiánya, hanem a tévedéseink is veszélyeztetik. Magam is megégettem már az ujjamat. Egy igazán példamutató életet elő presbiteremet kellett eltemetnem, aki-ről csak egy hónap múlva tudtam meg, hogy van egy házasságon kívül született gyermeke. A baklövésektől való félelem is okozhatja azt, hogy sok lelkész általánosságokba menekül. Ez persze meghátrálás a ránk rótt feladat elől, de azt se felejtjük el, hogy a koporsó mellett nemcsak humánusnak, hanem reálisnak is kell lennünk, és az együttérzésnek bölcsességgel is kell párosulnia.

Ezen kívül még egy szempontot is figyelembe kell vennünk. Nem biztos, hogy a gyászolók helyesen ismerik fel helyzetüket. Amikor az ige Isten színe elé állít, akkor helyzetünk is új megvilágításba kerül. Pál apostol 2. Kor 7-ben kétféle szomorúságról beszél, az Isten szerint való szomorúságról és a világ szerint való szomorúságról. Az egyik megtéréshez, a másik halálhoz vezet. Igen gyakran éppen arra van szükség, hogy a gyászolók gyásza átformálódjék. Helytelen volna pl. abban az esetben, ha a szülők kisgyermekük elvesztése miatt elveszítienék életük értelmét, kétségbeesésüket pusztá együttérzésünkkel igazolni, mert ilyen esetben az tűnik ki, hogy a szülők ingatag alapot raktak le életük számára. Isten színe előtt átértékelődik élet és halál, reménysegek omlanak össze, és új horizont tárul az ember elé. Hogy a gyászolókat Isten a maga színe elé állíthassa, természetesen ismernünk kell reális helyzetüket, de nem végeznék el feladatunkat, ha csupán „gyógyírt keresnénk a sebekre” ahelyett, hogy a helyes szituációba állítanánk bele őket.

Talán segítséget nyújt ez a pár gondolat ahhoz, hogy az említett cikk által felvetett kérdés még teljesebben bontakozzék ki a koporsó mellett végzett szolgálatunk javára.

Cserháti Sándor

Ef. 2,10 értelmezése

Kérdést intéztek hozzánk Ef 2,10 helyes értelmére vonatkozólag, mert a fordítások szövege eltér, és a Lelkipásztor 1967 novemberi számában a 693. lapon közzétett előkészítő cikk erről nem tesz említést. Igaza van a fel-szólalónak, hogy az igehirdetési előkészítőben kívánatos a nyelvtani kérdések tisztázása, különösen akkor, ha a közkezen forgó fordításokban értelmi eltérés mutatkozik. Az eredetiben ún. attrakcióval van dolgunk, amelynek feloldása nem egy esetben vitás. A kommentátorok és fordítá-sok túlnyomó része azonban itt Luther, Károlyi és az 1951. évi revízió szövege szerint oldja fel az attrakciót: „amelyeket előre elkészített az Isten”. Ettől eltér a zürichi fordítás: „zu denen uns Gott zum voraus bereitet hat”. Ha azonban ez volna a helyes feloldás, akkor az eredetiben az „uns”-nak megfelelő „hemas”-t is ki kellett volna tenni. Az előző ér-telmezést kell tehát helyesnek tartanunk, bár megértése első pillanatra nehezebb. De figyelembe kell vennünk, hogy az „ergon” szó tágabb és átfogóbb értelmű, mint a magyar „cselekedet”, munkát, művet, alkotást is jelent, s itt arról van szó, hogy azok a jócselekedetek, amelyeket Isten tőlünk elvár, előre beletartoznak tervébe.

Dr. Pröhle Károly

Az igehirdető műhelye

Asszonyok Jézus körül — s a gyónókérdések

Nagyheti úrvacsorai előkészítő

Nagypénteken járulnak híveink közül a legtöbben az úrvacsorához. Nagyheten a szenvedéstörténet egyes fázisait szoktuk általában igehirdetés alapjául venni. Ezúttal próbáljuk igehirdetésünkkel megközelíteni azokat, akik úrvacsorához készülnek — talán évi ez egyetlen alkalommal. Hétfőtől péntekig naponta egy-egy gyónókérdés álljon most előttünk — egy-egy asszony alakjának fényében, akik Jézus nyomában jártak. Mondhatjuk női tanítványainak is, bár sem úgy nem tartották számon őket, mint a tizenkettőt, sem a jelentőségük nem volt hasonlítható azokéhoz, de Lukács előszeretettel említi őket, s jegyzi meg több alkalommal is, hogy „követték Jézust”. Annyira „eseménytelen” az életük, hogy szinte névtelenek. Helyesebben: csak a nevüket ismerjük, mást velük kapcsolatban alig. Eltűnő nevek — mint mindannyiunké —, hogy ne is alakjuk álljon előtérben, hanem Az, akit követték.

Úrvacsorai előkészítők hát e vázlatok — nagyhétre.

HÉTFŐ

**Vallod-e magadat bűnösnek
és ezért kárhozatra méltónak?**

Magdalai Mária

Lk 8,2

Galambtenyésztők szelíd falva. Halászfalu. Magdala. Szorgalmas néplakja. Ami nem mindenütt volt még ismert, itt már gyakorolták: sózva konzerválták a halat. Következetes, takarékos, beosztó életre vall, s rendszeres munkára. Csendes világ, szinte idilli a sok galambbal. Munka és béke.

De itt van Mária, akiben „hét ördög van”. A bajból egy is elég. Neki hét van. Akármíhez kezdett, valamelyik kiütközött. Gyűrűközhett egynek, le is győzhette, a többi ott volt, s ez is újra nőtt, mint a hétfejű sárkány. Vallhatta: körülvették a bajok, számosabban a haja szálainál, s a szíve is elhagyta.

Jelenthette ez a hetes szám a sátánnak való teljes eljegyzettséget, a züllöttség mélypontját, ahol már tehetetlen volt. A hetes mindig az egészet, a befejezettet, a lezártaságot jelentette. Bűneinek hatalmában volt, bezárult a kör, nincs menekvés.

Mindenkinek teher lehetett. Kerülhették az emberek. Mindenkinek nyűg, bosszúság, önmagának elviselhetetlen. „Hét ördög van benned” — azóta is így szidjuk a kibírhatatlanokat. A régi magdalai Mária beivódott a szavainkba, képzeinkbe. Bennünk van.

Reménytelen a küzdelem, nincs menekvés, bezárult a kör, kibírhatatlan. De Jézus arra jött...

Azután már csak jelző, a régiekre emlékeztető, s olyan, ami nincs többé: akiből hét ördög „ment ki”.

Keveset tudunk róla, szinte csak a nevét, s a neve mellett a múltidős jelzést: belőle hét ördög ment ki. A nevén túl eseményben annyit, hogy követhette Jézust. A tanítványok háztartásában segédkezett. Ott volt a nyomukban. Tudjuk, ott volt a keresztnél, s a nyitott sírnál. Élete Jézushoz kötöttségében lett jelentős.

A fordulópontra ott volt az ismert, a vallott, a később sem tagadott „hét”-nél. Van ebben valami súlyos számbavétel, felmérés és letétel. Ebből szabadultam.

Vallom... Nem elég csupán észrevenni. Ha csak észrevettem, még eltusolható, kimagyarázható. Más is megtette, más is ilyen, minden ember bűnös, miért épp engem zaklatnak. Sőt, talán nem is zaklatnak. Más még észre sem vette...

Vallom — ez a bezárult gyűrű. Innen csak kiemelni lehet. Ha úgy tetszik: megváltani.

1. Ismered-e a felsorolásig reálisan a bűneidet? Egy... kettő... öt... hét.

2. Tudod-e, hogy teher vagy veled embertársaidnak, mindenkinek? Imádkozol-e már igazán a gyónó imádsággal: „amelyeket mások is ismernek *szenvednek miattuk*...”

3. A „vallom” nem takaró, amit velem együtt mások is mondanak, s így befed engem is, hanem a takarókon áttörő kiáltás, „mélységből kiáltok”: vallom. Mert utolértek a bűneim, számosabbak a hajszálaimnál, s a szívem is elhagyott engem. Nem vagyok ura többé magamnak, eljegyezett a bűnöm, bezárult a kör. De leleplezem, ő az, aki rabul tart, szabadíts meg, Uram.

Azért tehetem, mert bezárult egy másik kör is. Lehetek másutt a „vallom”-mal kiszolgáltatott, nevetség, gúny vagy harag tárgya, lehetek elítélt. De ennél a bezárult körnél megmentett lettem. Az a kör így zárult be: „elvégeztetett.”

KEDD

Bánod-e igazán bűneidet?

A bűnös asszony a farizeus házában

Lk 7,37—50.

Simon farizeus csalódott volt. Arcára még odafagyott az udvarias mosoly, de belül már zúgolódott, marta a méltatlankodás.

— Meghívtam a Názáretit. Olyan jó híre volt. Élénk és szellemes eszmecekerét vártam. Csiszolhattuk volna a bölcsességet. De ez nem érzi meg, hogy kivel van dolga. S most ez az asszony. Ideszemtelenkedik. Visszaél azzal, hogy a vendégre tekintettel nem utasítom ki. De a Názáreti is tudhatná, hogy ki ez, hogy cégéres bűnös, s csak megalázza magát, ha észreveszi, vele szóbaáll. S micsoda ízléstelenség: a lábát mossa, mint-ha bizony ő volna a házi alkalmazott a vendégeim számára. Még engem kompromittál...

A Mester nem csalódott. Sem Simon farizeusban, sem az asszonyban. Fénylett az alabástrom szelence, s a méceses fénye gyöngyözve csillant a szétkent drága keneten. De a Mester igazabb fényű gyöngyökre lett: a bűnbánat gyöngyeire...

*

A középkori festő ezt a jelenetet az ajtón kívül festette meg. Az asszony keze már a kilincsen. Le is nyomta s az ajtó már nyílik is. Visszatárhathatatlannal belép a következő pillanatban a bűnbocsánat nagy tényé történésebe. De e lépése közben visszanez. Szemében már a szabadulás

fényei villóznak, de szája még keserűen torzul attól, amit maga mögött hagy. Ez a száj: bánom...

1. A „bánom”: leszámolás kérdése.

Detektívtörténetnél izgalmasabb novellát olvastam egy remetéről, aki azért vonult magányba egy elhagyott szigetre, mert különös érzéke, adottsága volt: ha visszafelé pillantva nézett az emberekre, olyanoknak látta őket, amilyenek lelkük belső valójában. Megcsömörlött tőlük, s nem akart többé embert látni. Egy újságíró kíváncsian behajózott a szigetre és kérte a zárkózott remetét, nézne őrá visszafelé, s mondaná el, milyennek látja. A remete nem állt rá. Elbűcsúztak az eredménytelen találkozás után. A parton a remete már visszaindult s az újságíró csónakja a hullámokra szállt. Ekkor — hogy visszapillantásra kényszerítse —, az újságíró felsikoltott. A remete ösztönösen visszanézett...

— Milyennek látott? — kérdezték izgatottak azok, akiknek az újságíró később elmondta a történetet.

— Nem mondta meg — szóló csendesen, lehajtott fejjel az újságíró.

— De mégis, mit láttál?

— Iszonyúan eltorzult az arca, szinte rémült volt.

A „bánom” az a visszaforduló pillanat és mozdulat, amikor olyannak látjuk magunkat, amilyenek valójában vagyunk. Nem másokat. Magunkat. Azzal a régi emberrel, aki voltam, le kell számolnom. A bűnös asszony visszapillantása is ez.

2. A „bánom”: szeretet-kérdés.

Nem a következmények tragikuma, félelme váltja ki. A „bánom” visszafelé pillant s azt siratja, hogy nem ott voltam s nem ott vagyok, ahol szeretnék lenni. Ady így sír a tiszta ifjúság, a „patyolat” után. A „bánom” az, amikor fájni kezd, hogy nem vagyok Krisztus mellett, ahol szeretnék lenni.

3. A „bánom”: hit-kérdés.

A mélységből hozzád kiáltok, Uram! Jónás kiált így a cet gyomrából, a reális helyről, ahová bűnei juttatták (Babits fordítása): „Sarak aljába, sötétségbe tettél, — ragyogó szemed elől elvetted. — Mindazonáltal szemem vak odva — nem szűnik nézni te szent templomodra. — S óvár tekintetem nyilát kilöttem — s a feketeség meghasadt előttem. — Éber figyelmem erős lett a hitben: — akárhogy elrejtőzöl, látlak, Isten!” (Jónás könyve).

„Bánom”. Rólam van szó, de Őelőtte, s ez benne a nagy. Visszajut-hatok hozzá!

SZERDA

Megbocsátottál-e mindazoknak...

Lk 23,34

Asszonyok Jézus körül — így kezdtük, s bibliai asszonyok példáján keressük a gyónó kérdésekre a feleletet.

Milyen különös: a harmadik kérdés betöltőjére nem találunk példát. Sem asszonyban, sem férfiban. Luther Kiskátéjában — amelynek első változata képes oktatóablák formája volt — a Miatyánk ötödik kérdése magyarzataul Máté 18-ból az adós szolga történetét rajzoltatta meg. Negatív példa. A meg nem bocsátásról szól. S ez sem esemény, való bibliai alak, hanem példázat.

Egyetlen pozitív megbocsátó bibliai alakot tudunk: a tékozló fiú atyja. De ez is példázat — és a mennyei Atyát példázza.

Egyetlen bibliai alak van, aki valóságos ember — és megbocsát az ellene vétőknek: maga Jézus.

Ilyen nehéz a megbocsátás? A gyónó kérdések közül bizonytalán ez a legnehezebb. Pedig milyen kizáró előfeltételként rendeli Urunk. A Miatyánkban velünk imádkoztatja: miképpen mi is megbocsátunk... Az evangélisták és Pál is arra tanítanak, hogy amíg panaszunk van atyánkfia ellen, maradjon az oltár megközelíthetetlen. Hagyd ott az áldozatot, várjon a terített oltár, — *előbb* békülj meg!

Van a gyülekezetemben egy asszony, aki az istentiszteleteken közösen mondott Miatyánkba az ötödik kérés után: ...miképpen mi is megbocsátunk... — mindig hangosan belekiáltott: soha! Zavart lelkű volt szegény. Először megbotránkozva kapták fel fejüket a hívek. Második esetben rápisszegték. Harmadszor a mellette ülők már a kérés kimondása előtt ujjukkal megfenyegették. Aztán a Miatyánk előtt kivezették a templomból — nem kis megbotránkozásra. Aztán megkérték, hogy inkább ne jöjjön el istentiszteletre...

Akkor jajdult fel bennem a kérdés: ha az én Uram, aki hallja szívünk kimondatlan szavait is, sőt érti a kimondott szavak mögött a *más* igazságot, kitiltaná azokat a templomból, akiknek a szívében nincs megbocsátás, *föltétel nélküli* megbocsátás! — Istenem, de üres lenne a templom! Azóta remegve hallgatom úrvacsorák előtt a harmadik gyónókérdésre a feleletet, s nem merek fölnézni az Ágendából. Halkan, ütemtelenül oszlik szét a hosszú szó: megbocsátottam...

Ilyen nehéz? Igen: ilyen nehéz. Neki is annyira nehéz volt ott a Golgotán, hogy életébe került. Azóta is csak annak sikerül, aki ebből az életközölt, elveszített, mindenestül odaadott és feláldozott életből él. Bűnbocsánatot kapni és adni. Egyik a másiknak oka, s újra a következménye.

Az egyetlen igaz, győztes fegyver. „Reszkess ellenem, szörnyű a fegyverem: megbocsátok!” (Illyés Gyula epigrammája.)

Ő is, Jézus is ezzel a fegyverrel győzött.

Megebocsátóttál? Megebocsátottam. — Istenem, milyen könnyű lettem!

CSÜTÖRTÖK

Igyekezel-e ezután Isten akarata szerint élni?

Mária és Márta.

Lk 10,38—42

Sietős léptek és zörgő kiskulcsok: Márta.

Kissé összeráncolt homlok, méléző tekintet, amely messzire néz, de befelé lát: Mária.

Válasszunk? Ilyen egyszerű volna?

Nem. Itt nem két emberi típusról van szó, szangvinikusokról és melankólikusokról, akik közül választani kellene — vagy összegyúrni egy típussá a kettőt. Jézus itt arra tanít, hogy *szava hallgatásából kell élni*. Minden szónak hangsúlya és tartalma van: *szavából* kell élni — *szava hallgatásából* kell élni —, *élni* kell szava hallgatásából. Előbb elmondta Lukács az irgalmasság cselekedeteiről, a szolgálatról szóló súlyos jézusi tanítást. Most az erőforrásra, az indító rugóra, a cselekedetet megtöltő tartalomra mutat rá.

A legmélyebb tartalomra, a vele való közösségre, éppen ezen a délután mutatott rá, amikor szerezte a szent Vacsorát.

Az életnek, a termésnek megszabott folyamata van. A keresztyén

életet nem lehet fordítva kezdeni. Krisztus közösséget épít önmagával, s ebből sugárzik szét a szolgáló élet.

Igyekezett Márta is, de igyekezett Mária is.

Igyekszünk mi mind — de mire, mi által?

Azt ígérjük, hogy Isten akarata szerint élni. A gyónó kérdés egy régi szövegváltozata szerint: kegyesen élni.

1. Ez a gondoktól elszakadást jelent. Lehet megvívni a gondokkal úgy is, hogy nem vagyunk rabjai a gondoknak. Vannak, akiknek már életelemévé nőttek a gondok. Nem élhetnek nélkülük. Ha nincsen, csínálnak maguknak. A Laokoon-csoport vív úgy a kígyóval, mint sok ember a gondokkal: vergődve a leigázottságban. Pedig úgy kellene, mint a Kolozsváry-testvérek sárkányölő vitéze a prágai Hradzsín udvarán: győztesen, hatalmasan, felülről. Márta vergődött a gondokban, s ebbe bevonta volna Máriát is, mint Laokoon a két fiát. Mária pedig nem méltázott, hanem a sárkányölő mozdulatára gyürkőzött.

2. Isten akaratában járni — csak belső szabadsággal lehet. Mária is bizonytal tudta a házi illemszabályokat, a vendégfogadás formáit és kínálás kötelezettségeit. De amikor nagyvá vált egy ügy, ami adatott — tudott szokást, beidegzettségét félretéve figyelni arra, ami adatott.

„Vegyétek és egyétek...” — ez az, ami most adatott. Most ennek van az ideje, s mindig ideje van, amikor kínálja a mi Urunk. Az ütemét ő szabja meg, s csak ütembe lépve lehet „Isten akarata szerint élni”. Ez az ütem — nem a szertartás, hanem — a gyülekezet. „Hallgatni” a gyülekezetben lehet, ahol hirdettetik az ige. Engedelmeskedni, cselekedni a gyülekezetben lehet, ahol kitarul a szolgálat. A gyülekezet pedig nem emberszámot, szervezett keretet jelent csupán, hanem belső összefüggést azzal, aki a fő, a Krisztussal. Be kell állni a menetbe. Nem a partról, az útszélről integetők nyerneken csatát, hanem akik küzdeni mennek. Nem a kívülről szemlélők értik meg a Bibliát, hanem akik beállnak a sodrásba. De nem a beidegzettség robotjával, hanem a szabad, boldog elhatározás, a mindenkori döntés, az elszánás lehetőségével.

A gyónókérdés feleletében a Krisztusnak átadott élet szabad áradása villózik.

PÉNTEK

Hiszed-e, hogy Isten Krisztusért megbocsát...

Johanna, Kuzának felesége

Lk 8,3—24,10.

Kevesebbet tudunk az életéről, mint bármelyik bibliai asszonyról. De ezzel a kevéssel is olyan asszony, akiről csodálom, hogy még nem írtak régényt.

Elete két halál között bontakozik ki, s a feltámadás ad irányt neki.

Ott lehetett a Machareus-erődben, ahonnan rálátni a Holt-tenger holt világára, a kopár sziklákra és mély „szádi”-kra, és átélhette azt a tivornyás borzasztó éjszakát, amikor Salomé táncán kívánságra gerjedve Heródes fejét vették a Keresztelőnek. Láthatta a fejet az ezüst tálcán, — hiszen Kuzának, Heródes tisztartójának, gondnokának felesége volt. De azt is tudta, hogy a kivégzéshez a tánc csak ürügy volt. Keresztelő a bűnbánat és megtérés hívó szaváért halt meg. Ismerte Heródes hatalmát, vérszomját és kegyetlenségét.

Hol volt ehhez a hatalomhoz a Názáreti? Ő is a bűnbánat és megtérés, a bűnbocsánat és engesztelés prédikátora. Nem ez lesz neki is a vége?

Bizony ez lett. Most feszítették meg.

Most, éppen most tegyük fel a kérdést Johannának: hiszed-e...?

Nem tudunk róla mást, csak annyit, hogy ott járt az asszonyokkal Jézus nyomdokában. Feltűnik mindenütt, ahol a többiek. Nem tágít. Ezekben a hónapokban, években van Johanna életének titka elrejtve. Amit ezután tudunk, csak annyi, hogy ott volt az első hírvivők között: feltámadott!

Voltaképpen miért is ragaszkodunk Jézus Krisztushoz?

A megtérés emléke? Egy régi élmény, ami akkor megragadott s most fogva tart? — Vagy a megszokott erkölcs, neveltetés, eszmények, amiben felnőttem?

Itt állunk a döntő ponton: hinni, amikor a kereszten függ. Éppen most hinni! Most dől el: megértettem-e Őt. Mit akart, mit tett, mit jelent követni Őt, s ez hová vezet. S már a keresztnél tudni, ami a nyitott sírnál lett igazán világos: értem, életemért, bűneim bocsánatáért történt mindez, — hogy „Isten a Krisztusért megbocsát a megtérő bűnösnek”. Ezért a Krisztusért. Ezért az áldozatért. Mert ez az áldozat győzelem bűnön és halálon.

Ő a Szabadító!

Valami elkezdődött a mélyben. Nyílik Johanna titka. Ez a bűnbocsánat és új élet titka. Már csak betetőződik. Ő hozza el a feltámadás hírét. Benne Éva, aki bűnre vitte Ádámot, mássá lett. Évától Saloméig: micsoda út! Köszönöm a Mária Magdalénáknak, a bűnös asszonyoknak, a Máriáknak és Johannáknak, hogy megindultak egy másik után: ide a kereszthez. Ebben a mélyben ismerem fel ennek a kérdésnek az értelmét: hiszed-e. Már a feltámadás fénye hull erre a kérdésre.

D. Koren Emil

HÚSVÉT UTÁN 1. VASÁRNAP

2 Kor 4,10—14

A húsvét ünnepe után első vasárnap összefoglaló igei üzenete: „Krisztus feltámadt megigazulásunkért”. Kijelölt textusunkat ennek a mondanivalónak a fényébe kell beleállítani. Húsvét igei üzenete — élő Urunk van — hitünk közepe. Ez az a történelmi valóság, melyre épült egyházunk, melynek mindig ott kell csengnie igehirdetésünkben. Pál „húsvéti hitének” megvallása hatalmasan bontakozik ki a megjelölt ide szakaszban.

EXEGÉZIS

10. vers: Pál állandó életveszedelemben van. Ez annak a következménye, hogy közösségben van Jézussal, aki meghalt az emberiségért. „Mindenkor testünkben hordozzuk Jézus halálát” — nagyon kézzelfoghatóan említi meg W. Lüthi: Der Apostel c. könyvében, hogy már a keresetségben Krisztus halálába és feltámadásába kereszttetünk bele. Tehát az az erő, az a kincs, mely cserépedényben van, s a Krisztus-közösség ajándéka, már a keresetségben megjelenik számunkra. (Rm 6,3 k.). Ebből a Krisztussal való közösségből származik az, hogy osztoznia kell Jézus sorsában: szenvedésben és halálban. Schlatter: „Krisztus-közösség annyi, mint szenvedő-közösség”! Pál vállalja ezt, „nemesak elbeszéli a szenvedést, hanem megéli azt” — Rienecker-szótár. „... hogy a Jézusnak élete is látható legyen a mi életünkben.” Pál szolgálatához tartozónak tekinti, hogy Jézus halálát ne csak leírja, vagyis ne csak prédikálja, hanem saját testében, illetve életében kiabrázolja, magára vegye — írja D. Káldy Z. püspök a Lelkipásztor 1962. évi számában. Mindebből viszont természetesen kell, hogy tűnjön előttünk is, ami Pálnál világos volt: A Krisztus halálában való osztozás nem jelentheti azt, hogy úgy értelmezze apostoli szolgálatát, mintha „megváltó-társa” lenne Jézusnak. Krisztus megváltói műve nem szorul kiegészítésre, nem kell abba „besegíteni”. A feltámadott Krisztusé itt a döntő szó egyedül. Nagyon helyes Pál hangvétele: semmi mártír-gőg, vagy önhitt páthoz nincs hangjában. A Krisztussal való közösség célja: kiabrázolódjék rajta Jézus élete. Végső ajándéka ennek a közösségnek, hogy túlmenően a szenvedés és halál közösségén, az Úr Jézus feltámadásában is osztozik. (Ez már utal a 14. versre is).

11. vers: Az első fele a 10. vers gondolatát magyarázza (Rm 1,36), a második fele visszaemlékeli a 10. vers második részét, de még erőteljesebben hangsúlyozza a mi testünket, mint „halandó testet”. Ebben a testben lesz nyilvánvalóvá a feltámadott Jézus élete. A szenvedéseknek tehát megvan a maguk rendeltetése, melyeknek meg kell történniük, hogy Jézusnak ez az élete bennünk nyilvánvalóvá legyen. Az apostol szenvedése és halála út a feltámadáshoz. Pál Jézusért való szenvedésről beszél, amit azért kell elviselnie, mert hisz Benne. Nem azonosítható ez a mindennapi kisebb-nagyobb szenvedéssel, mert az nem Jézusért való! (NTD). Walter Lüthi mondja: „Ahogyan beszélünk üzemi balesetekről, ugyanúgy itt is a Krisztus szolgálatában levő üzemi balesetről van szó.”

12. vers: Pál a gyülekezetért vállalja szolgálatát, szenvedéseit. Érdekes, hogy a halál-élet együtt szerepeltetéséből ő csak a halált vonatkoztatja magára, a gyülekezettel kapcsolatban az életet jelöli meg. Ennek az az értelme, hogy szolgálata által, melynek szerves része a halálra adatás

szolgálata, a gyülekezetben láthatóvá lesz a feltámadott Krisztus élete, (D. Káldy nyomán. u. o.)

13—14. vers: Az a szenvedés, amit Krisztusban való hite miatt el kell szenvednie, nem akadályozza apostoli munkáját. Bizodalját egyedül Istenre alapozza: Isten a halálon át őt is, a Benne hívőkkel együtt, az örökéletbe viszi. Ő és a gyülekezet a hitnek ugyanazt a „Lelkét” kapták. Pál Jézus halálát izlelte meg benne, a gyülekezet pedig azt a Krisztust, aki az életet bizonyítja meg. Mindkettő Krisztustól származik, s mindkettőnek ugyanaz a Lelke van, mely kényszeríti őt arra is, hogy szóljon. A hit jogcím a szólásra. (A „Próba-kiadás” szövege ebben a versben sokkal érthetőbb.) Hit és Lélek szorosan összetartoznak. A Lélek munkálja a hitet, s ahol hit van, csak ott található meg ez a Lélek. (D. Káldy, valamint Schlatter).

Az ige jó megértéséhez feltétlen szükséges, hogy tájékozódjunk készülésünk közben a korinthusi gyülekezetéről és az akkori helyzetről. Lásd Káldy: Bevezetés az Újszövetségbe, Pröhle K.: Újszövetségi előadásának stenciljegyzetét.

MEDITÁCIÓ

Az igeszakasz tipikusan húsvét utáni jellegű. A feltámadott Krisztus valóságának és a húsvét örömhírének ereje lüktet benne. A feltámadott Krisztus nem tartja meg sajátjának az életet, hanem azt átadja mindenkinek, aki hisz benne. Jézus, az ÉLŐ ÚR azon munkálkodik, hogy az ő élete látható legyen az őt követőkön. Ennek hirdetése az, mely a vasárnap jellegének és a textus alapmóndanivalójának megfelel.

Nagyon keserves helyzetben íródik meg Pálnak ez a bizonyosságtevése. A keresztyénüldözés első nagy támadásként zúdul teljes erejével a fiatal egyházra. Az egyház emberileg még nem erősen megalapozott, szervezeteiben nem rendíthetetlen bástya. A gyülekezet mégis meg tud maradni a Krisztus evangéliumában. Életük alapja, hogy hisznek, s ezért nem csüggednek.

Vállalni kell minden szenvedést Jézusért, mert Istennek ezzel terve van. Minél tovább edzik, hevítik a vasat, annál acélosabb, tartósabb lesz. Isten kohójában edzi szolgálait, követőit, hogy megállhassanak mellette. De ez a Jézusért való szenvedésünk nem állhat az ige hirdetés középpontjában. Nem a mi vélt mártír-magatartásunk, kitartásunk, még küzdelmünk sem húsvét üzenete. Egyedül döntő, az ige hirdetés középpontja csak az lehet, hogy a feltámadott Krisztus életet teremt. Ha láthatóvá lesz Jézus élete a mi testünkben, akkor miénk lesz a feltámadás. Bármenyre torzan hat az ige kijelentése, mégis az szolgálatunk lényege, hogy a mi halandó, bűnös testünkben kell láthatóvá lenni Krisztus halált győző művének.

Ez azonban nem terelhet bennünket hamis képzelődésbe. Nincs részvényünk a megváltásban, az élet diadalra vitelében. Az életnek nem vagyunk társszerzői, csak hordozói! (A modern technika mesterséges holdjait hordozó-rakéttakkal juttatják kijelölt pályákra. Ezek szerepe, hogy a megkívánt helyre juttassák a mesterséges holdat, majd utána leválnak és megsemmisülnek. Szerepük tehát semmi más, mint pályára juttatás). A mi haladó testünk hordozza Krisztus életét, de csak hordozza. „Pályára juttatja”, hogy másoknak is valósággá legyen a feltámadásból az ÉLET. Ezen keresztül jelenik meg Krisztus a világban úgy, mint ÉLŐ ÚR. Nekünk Krisztus közösségében élő szolgálóknak, — mint

Pálnak is — az a szerepük, hogy bizonyosságunk nyomán a húsvéti győzelem nyilvánvalóvá váljon.

Hit nélkül ez a szolgálat azonban elképzelhetetlen. Hinni kell ahhoz, hogy erről bizonyosságot tehesünk, hogy ezt „megélhessük”. Aki hisz a feltámadott Krisztusban, s aki testében hordozza Jézus életét és halálát, annak joga van beszélni erről. „... hiszünk, azért szólunk!”

VÁZLAT

1. Krisztus-követésünk a legreálisabb talajon áll:

Nem valami elképzelt idea szolgálatába szegődtünk, hanem a feltámadott és ma is élő Krisztus követei vagyunk. Húsvét bizonyossá tette, hogy halált legyőző Urunk az életre mentett meg. Krisztus feltámadása hitünk közepe!

2. Krisztus-követésünk nem vállalkozási kedv, de szolgálat, hitünk alapjának munkásai, az élet hordozói vagyunk. Szolgálat ez, mégpedig nagyon nehéz. Benne Jézusért vállalni kell mindent. Önmagunkban hordozzuk Jézus megváltói művét! (De csak hordozzuk!). Ezzel is csak Krisztust szabad prédikálnunk.

3. Krisztus-követésünk erőforrása és táplálója az örökélet:

Szolgálatunk nem hiú ábránd, utópia, hanem biztos végcél elérésé! Hit nélkül azonban ez elérhetetlen, teljesíthetetlen. Istennek Lelke — KI Jézust is feltámasztotta — velünk van. Hinni Krisztusban = Isten Lelkének vezetésében élni. Így hirdetjük a Feltámadottat!

Solymár Péter

Laikus kérdések és szempontok 2 Kor 4,10—14-hez

Érthetetlen Jézus életének és halálának szétválasztása. Pálnak elég Jézus halála, a korinthusiaknak pedig az élete? Misztikus kifejezések, valószínűleg azt jelentik, hogy csak akkor számíthatunk sikerre, ha ügyünket a halál kockázatával is merjük vállalni. Jézus neve csak jelképe annak a világszerte jelentkező szolidaritásnak, amellyel másokért halálra is készen állunk? (11) — A tanítvány életében nyilvánvalóvá kell lennie Jézus életének. De nem a tanítvány szenvedésein, vagy éppen a halálán keresztül, ahogyan Pál gondolja, hanem inkább a tanítvány szeretetében, segítségre kész, megbocsátani tudó életében. (1a) — Mindenki magában hordozza önnön mulandóságát, halálát. De mit jelent Jézus halálának hordozása? Pál szerint Jézus halálához hasonlóan a tanítványok szenvedésének is váltságserző hatása van? (1a) — Jézus élete azokat az éveket jelöli meg, amíg Palesztinában élt haláláig vagy többet ennél? (11) — Miért állítja magát szembe Pál a gyülekezettel: „A halál mibennünk munkálkodik, az élet pedig tibennetek”? És mit jelenthet ez? A hit éppen megszabadít a halál hatalmától. (?) (1a) — Pál népért meg kárhözátot is vállalt volna, ez pedig több, mint a halál vállalása. (11) — Semmit sem jelent húsvét az emberiségnek addig, amíg nem akadnak Pálhoz hasonló emberek. Ezek átérték húsvétot, és most mindenre készek, hogy másokat is húsvét átéléséhez segítsenek. (11) — Húsvét után a Pálhoz hasonló magatartás az egyedül logikus és értelmes. Nem hiszem, hogy ez csak kivételes emberek dolga. (11) — Jézust harmadnapra igazolták az események, bennünket csak az idők vége igazol. (11) — „Veletek együtt előállít” kifejezés utal-e arra, hogy a feltámadáskor Pál és a korinthusiak meg-

ismerik egymást? (1a) — Az új fordítás a 14. versben a „Jézus által” helyett miért írja „Jézussal”? Így nem érthető, hiszen Jézus már feltámadt, és mi nem Jézussal fogunk feltámadni! (1a)

HÜSVÉT UTÁN 2. VASÁRNAP

Jak 5,16—20

LELKET MENT MEG A HALÁLTÓL

Igen fontos dolog az, hogy az ember tudja azt, hogy nem hiába él, van az életének értelme. Sok szomorú tragédia származott már abból, hogy emberek elvesztették az életük értelmét, úgy érezték, hogy nincs rájuk szükség, ezért kinyitották a gázcsapot, vagy belevetették magukat a hídról a Dunába, vagy megkeseredetten korán elsovadt az életük.

A lelkipásztori szolgálatban is igen lényeges, hogy tudjam azt, hogy nem hiába élek, és az én szolgálatom nem haszontalan. Tudnom kell, hogy Isten fel akar használni a lélekmentés szolgálatában, és az embernek szüksége van szolgálatomra. Szolgálatunkon emberek üdvössége vagy kárhozata múlik.

Nemcsak a lelkipásztor, hanem Isten minden gyermeke szolgálatára érvényes ez, hogy nagyon fontos, mert minden szolgálat legvégső célja a lélekmentés.

Szolgálatunkkal lelkeket mentünk meg a haláltól. Jakab apostol hangsúlyozni szeretné, hogy amikor a beteg és bűnös ember mellett imádkozunk, nem csak a halál torkából szeretnénk testét kiimádkozni, hanem egyúttal az ember kárhozat-halálától való megszabadításának áldott és diadalmas szolgálatát is végezzük. Ezért a mi szolgálatunkat nagyon hűségesen kell végeznünk, s nagyon komolyan kell vennünk. Ha egy cipész rosszul készíti el a cipőt, abból az a baj származhat, hogy véresre törí a lábat. Ha a gépkocsiszerelő nem jól húzza meg a keréken az anyacsavart, abból az a baj lehet, hogy emberek vesztek el életüket. De ha az Isten szolgálja nem szolgál hűségesen, abból az következhet, hogy emberek vesznek el örökre.

A lélekmentés jakabi szóhasználata ne vigyen bennünket abba a kísértésbe, hogy a test és lélek filozófiai problémáit olvassuk bele igénkbe. Hogy a lélekmentés Jakabnál mennyire embermentés, azt mutatja, hogy a textusunkban a test és lélek teljes harmóniába fonódik össze. Betegség, bűn, testi gyógyulás, örök haláltól való menekülés szétválaszthatatlanul összetartozik igénkben.

Igénk a lélekmentés belső körét rajzolja meg. Az egyház hajójának nemcsak a világ tengerébe kell belevetnie hálóját, hanem azokat is őriznünk kell, és meg kell mentenünk az elveszéstől, akik már felszálltak az egyház hajója fedélzetére. Igénk azzal foglalkozik, hogyan kell megmentenünk azokat, akik közülünk tévelyednek el az igazságtól.

A lélekmentés szolgálatának drága eszköze az imádság. Minden imádság egyúttal másokért való imádság is, még akkor is, ha abban egyáltalán nem foglalkozunk a másik emberrel, csak a személyes lelki kérdéseimet tárom Isten elé. Ez azért van így, mert az imádság által megerősödök a hitben és Isten kegyelmében, és erőt merítek a megújult, szeretetben gazdag életre. Az Istentől kapott szeretet mindig embertársaim felé fordít. Akinek van gondja a maga lelkére, az tud törődni mások hitével. Aki elhanyagolja a saját lelki életét, abban elalszik a felelősség is mások iránt.

Igénk azonban sokkal konkrétabb formájára tanít bennünket a másokért való imádságnak. Illés imádsága annak a példája, hogy igen hasznos az igaz buzgóságos könyörgése, mellyel mások életét visszuk Isten elé. A hittell elmondott imádság komoly mentő cselekedet. Ha nyomorék, koldus, béna lennék, ha mást már nem tudnék tenni, csak imádkozni, akkor sem lennék haszontalan, akkor sem élnék hiába, akkor is áldott, nagy szolgálatot végezhetek, mert imádkozhatok. Az imádságban csodálatos hatalom van. Illés csodálatos meghallgattatásának nem az volt az oka, hogy ő valami rendkívüli ember volt. Hozzánk hasonló természetű volt. Isten minden Illéshez hasonlóan buzgóságosan imádkozó emberrel megtapasztaltatja az ima meghallgattatásának csodáját.

Jól vessük a szívünkbe, hogy a szolgálatunk diadala, vagy kudarca nagyrészt csendes perceinkben dől el. A szolgálatunk döntő részét Isten előtt kell megharcolnunk. Ahogy Péter sem a főpap udvarában szenvedte el a tulajdonképpeni vereségét, hanem a Getsemáné kertjében, amikor vigyázás és imádkozás helyett elaludt, ugyanúgy mi is sok kudarcunkat még azelőtt elszenvedtük, mielőtt csendeskamránkból kilépünk szolgálatunk területére.

Illés imádságának a példája más tanítást is tartogat a számunkra. Első pillanatra valahogy logikai törést érzünk Jakab szavai és az alkalmazott példa között. Jakab arról beszél, hogy imádkozunk a betegekért, és Isten gyógyulást ad. A példa pedig csak a második felében beszél arról, hogy Illés a megpróbáltatástól való szabadulásért imádkozott. A példa első fele arról beszél, hogy Illés imádkozott, hogy Isten a próbatétellel térítse vissza népét. Annál szembetűnőbb ez, mert az Öttestamentumi textusból nem látjuk teljesen megalapozottnak Jakab állítását. Az írásmagyarázók vitatkoznak azon, hogy Jakab vajon önkényesen változtatta meg a szöveget, vagy előttünk ismeretlen forrásból merít, hogy Illés nem egyszerűen hirdetője az Isten döntésének, hogy szárazság lesz, hanem saját maga a kieszközölője imádságával ennek a döntésnek. Annyi bizonyos, hogy tanítást akar adni a betegség és a szenvedések értelméről. Ha nem is lehet azt mondani, hogy a szenvedésnek minden esetben valami konkrét bűn az oka, de azt kétségtelenül hinnünk kell, hogy a szenvedés célja nagyon is konkrét.

Nem lehet úgy exegetálni ezeket a sorokat, hogy az embernek joga van ahhoz, hogy bárkire bármiféle megpróbáltatást kérjen azzal a céllal, hogy Isten a szenvedéssel vezesse el az embert a megtérésre. Hogy kinek mire van szüksége, hogy Isten megtérítse: almára vagy vesszőre, ajándéokra vagy próbatételre, ezt egyedül csak Isten döntheti el. Azt azonban tudjuk, hogy Isten kezében a vessző áldott eszköz lehet.

Sajnálatos dolog lenne, ha Illés imádságának jakabi értelmezését úgy értenénk félre, hogy nekünk keresztyéneknek az a dolgunk, hogy kérjük Istent, bocsásson a világra természeti katasztrófát, háborút, járványokat, hogy az emberek megérezzék Isten félelmetes karját, és megtérjenek. Aki ezt így értelmezi, az beleesik abba a hibába, hogy az átkozódást imának véli. Ha felcsillantja is előttünk Jakab azt, hogy a bűn miatt az ember élete tele van szenvedéssel és megpróbáltatással, és hogy a szenvedést úgy fogadjuk Istentől, mint ami Isten kezében eszköz, észre kell vennünk, hogy Jakab éppen arra biztatja a gyülekezetet, hogy egymás felgyógyulásáért imádkozzanak. Odaállítja Jakab a gyülekezet tagjait az imádság hatalmas fegyverével a beteg ágya mellé, hogy küzdjenek a felgyógyulásáért.

Bár tudjuk, hogy betegség, halál, szenvedés eszköz Isten kezében, és még a pokol hatalma is felé segít, és a hívőnek minden javára válik.

de mi hívő emberek imádságunkkal, cselekedeteinkkel és egész életünkkel felvesszük a harcot minden nyomorúsággal, betegséggel szemben. Ezzel nem keresszük Isten mentő szándékait. Isten lélekmentő munkájában drága eszköz az övéi résztvevő szeretete. A hívő ember ott áll beteg testvére ágya mellett, és mindent megtesz testi, lelki gyógyulásáért. Ezt a képet kitágíthatjuk. Mi nemcsak a beteg testvérünk mellé akarunk odaállni, hanem az egész világ mellé. Mi az egész világ minden betegségét imádságunkban hordozzuk, és mindent megteszünk gyógyulásukért. Ott állunk a világ nyitott sebei, elgennyesedett gócai mellett. Imádságunkkal, cselekedeteinkkel és egész életünkkel segíteni szeretnénk. Ez az életmentő szolgálat egyúttal lélekmentő szolgálat is. A világ csak akkor hiheti el a mi lélekmentő szeretetünket, ha megtapasztalja előbb az életmentő szeretetet. Az, hogy az egyház minden baj, betegség, nyomorúság, háború ellen küzd, ez annak a bizonyítéka, hogy őszinte és hiteles az a szeretet, amivel az embereket a Lelkek Orvosához hívjuk.

Az imádság mellett a lélekmentés szolgálatának drága eszközeként mutatja meg az Isten igéje a gyónást.

Jakab idejében a gyónást nem olyan szertartásosan, olyan liturgikus keretek közé szorítottan élték, mint a mai egyházak életében. Nem mondhatjuk el a gyónási gyakorlatunkról azt, hogy ez így, ahogyan van, nem jó, csak azt, hogy egy kicsit szegény. A bizalom, a testvéri közösség és a kegyelemre való sóvárgás, melyet a Szentlélek ébreszt, spontánná tudja tenni a keresztyén életünknek ezt az életjelét.

A bűnvalláshoz két személy kell, az egyik, amelyik megvallja a bűnét, a másik, aki meghallgatja a vallomást. Azt lehet mondani, hogy éppen olyan híjával vagyunk azoknak, akik képesek meghallgatni mások vallomásait, mint akik szeretnék megvallani bűneiket. A mi rohanó papi életünknek is — ami teljesen átvette a rohanó életnek az ütemét — egyik fő nyomorúsága, hogy túlságosan be vannak táblázva a perceink, és nem akar időnk kerülni arra, hogy végighallgassuk híveinket, és hogy kialakhasson pásztor és nyáj között egy belsőleges bizalmas légkör. Különben is nagy nyomorúságunk nekünk, hogy hallgatni nem tudunk. Emberi nyomorúság, hogy olyan szoros és pontosan kijelölt pályán rohanja le az ember az életútját, hogy más embernek az életkérdései nem igen jutnak el hozzá. Nemcsak nyomorúság ez, hogy mindig csak a magam bajával törődök és a magam gondjait fújom, hanem bűn is. Különösen egy lelkipásztornál bűn. Ha őszinték akarunk lenni, akkor be kell vallani, hogy sokszor rajtakapjuk magunkat, hogy íróasztallal, könyvekkel valósággal elbarikádozzuk magunkat a hívektől, mert valahogy minden munkához sokkal jobban van idegzetünk, mint az emberek lelki problémáinak végighallgatásához. Pedig a másikat meghallgatni képes magatartás nem papi magatartás csupán, hanem gyülekezeti magatartás. Az egész gyülekezetnek kell olyan testvéri közösséggé formálódnia, hogy benne egymás iránt bizalomra gyűljanak a testvérek. A gyónás a keresztyén élet területén leginkább a személyes bizalomhoz kötött magatartás. Nemcsak szív kell hozzá, ami kitárulkozik, hanem szív, amely iránt bizalmat érzünk, aki előtt ki tudjuk önteni a szívünket, és aki előtt le tudjuk tenni a terhünket.

Áldott lehetőségként tárja elénk az ige a gyónás ajándékát. A testvér vigasztaló szavát úgy hallgathatjuk, mint Istenét magáét. Az embertől kapott feloldozásban úgy hihetünk, mint Isten igéjében, mert a szavakat ugyan ember mondja, de az ige Istené. Ezért a gyónás nem a keresztyén élet szigorú törvénye, hanem boldogító lehetősége.

Az egymásért való imádsággal és a gyónással természetesen nem tárta

fel az Isten igéje a megtartó, embermentő, lélekmentő szolgálat teljes fegyvertárát. Isten az igében, a szentségekben és a szeretetteljes testvéri közösségben még számtalan drága eszközt tartogat a számunkra, amellyel segíthetjük egymást a megmaradásban és a kegyelemhez való visszatérésben. A lélekmentés szolgálatának két drága eszközét ragyogtatta fel előttünk az ige. Az egymásért való imádságban és a gyónásban valósággal Krisztusává válhatok az én testvéremnek.

Benkő Béla

Laikus kérdések és szempontok Jak 5,16—20-hoz

Helyesebb volna már a 13. verstől venni a textust, mert szoros az összefüggés. Az egész textus a gyülekezet jelentőségét emeli ki, és egymás iránti felelősségünket hangsúlyozza. A mindennapi életben is nagy dolog az őszinteség, de itt különösen, mert egymás iránt bizalommal, türelemmel lehetünk. Ha elmondjuk bajunkat, megengesztelődünk. A baj ugyanis nem viszi feltétlenül Istenhez az embert. Sokszor bűnbe visz. Ha azonban összefogunk és könyörgünk, megmenekülhetünk. (2) — Homályosnak tűnik az „igaz ember” fogalma. (12) — Leghangsúlyosabb a szövegben: (a) a térítő lélekmentés, (b) a felszólítás: imádkozzunk egymásért, és hogy ezzel összefüggésben magunk is meggyógyulhatunk lelkileg. (12) — Térítés főként személyes példával lehetséges, ha hitet, együttérzést, türelmet tanúsítunk. (12) — 16. vers: sokszor nem a bűntől, hanem a nyilvánosságtól félünk. (2) — Az esőhiány szó szerint értendő-e? Az Evangélium után van-e jelentősége egy ilyen negatív, „ellen”-imádságnak, mint Illés első könyörgése? (12) — Illés imádságát az „eső ellen” talán úgy érthetjük, hogy néha számunkra kellemetlen dolgot is kell kérnünk Istentől. (2) — Konfirmandusok Illésről soha nem hallottak. (12) — Imádkozni nem lehet süketen. Hallgatni kell arra, mit akar Isten. Néha nem a gyógyulásért kell imádkozni beteg mellett, hanem azért, hogy erősödjék meg a hite, hogy el tudja viselni a halált. (2)

HŰSVÉT UTÁN 3. VASÁRNAS

1 Thessz 5,16—24

A keresztyén gyülekezet Jézus Krisztus feltámadásának bizonyosságában és az eljövendő Krisztust váró reménységben él a földön. „Aki meghallotta a husvétii üzenetet, az nem járhat tragikus képpel, s nem élheti az olyan ember örömtelen életét, mint akinek nincs reménysége. Már csak egy érvényes, már csak ez az egy komoly: Jézus győzött.” (K. Barth) A győztes Jézusra tekintve hangzik az apostoli felhívás:

16. v. Mindenkor örüljétek. Az első keresztyének azokkal a szavakkal köszöntötték egymást, amivel a Feltámadott is köszöntötte tanítványait: „Chairete”. (Mt 28,9.) Pálnál ez több mint köszöntési forma. Ez annak a Feltámadottnak a felhívása, aki az emberi élet minden útját megjárta. Jézus utiparancsa ez — Pál bizonyágtételén keresztül. — a hosszú, fárasztó életút vándorainak. A keresztyének Jézus győzelméből táplálkozó öröme nem a körülmények függvénye. (J. de Heer) Örömük alapja az Úrban van. Örömük és erősségük az Úr. (Fil 3,1; Neh 8, 10) Ez az öröm

a bennünk lakozó Szentlélek gyümölcse (Gal 5,22), s a Krisztus által Isten-
nel való megbékélés következménye. Az az Isten akarata a hívők életé-
vel, hogy a Jézus Krisztusban kapott kegyelmi ajándék által minden idő-
ben örvendezzenek.

17. vers. Az állhatatos imádság állandó kísérője a keresztyén életnek.
A hívő ember lélegzetvétele az. Akik szüntelen imádkoznak, azok min-
dig tudnak örvendezni is, mert imádságuk által megszakíthatatlan kap-
csolatban vannak Krisztussal. A szüntelen imádkozó ember nem magá-
nak él, hanem Istennek. Ezáltal lesz értékes az élete a másik ember
számára is, mert Isten szolgálata az ember szolgálatában konkretizáló-
dik. Imádság előtt sokkal nagyobbak vagyunk magunk előtt, mint imád-
ság után. A szükségünk, félelmeink sokkal nagyobbak addig, amíg imád-
ságra nem nyúlunk az ajkunk. „Az imádság az áhítat legkövetesebb ré-
sze. Ez tesz minket tárgyilagosakká és nyugodtakká. Az imádság által
növekszik az ember igazi alázatosságban.” (M. Luther) Az imádság meg-
szabadít saját erőtelenségünktől, és a Szentlélek erejével tölt meg. Aki
nem imádkozik, az lelki halott. Az örömtelen imádság követelése egész-
ségtelen túlzás. (A. Oepke) Ahol az imádság a Krisztusra tekintő mély-
séges örömből fakad, ott a hívők bekapcsolódnak az imádkozó embe-
rek táborába.

18. vers. A gyülekezet már nem gyülekezet, ha elúzi az örömet, elné-
mul az imádsága, és a hálaadása megszűnik. (A. Schlatter) Chrysostomus
kedves mondása volt élete végéig: „Istennek kell hálát adni mindenért.”
Mindenben hálát adni többet jelent, mint szüntelen imádkozni. Az apos-
tol itt azt hangsúlyozza: Istennek adjatok hálát. Istennek mindenkor
mindenért hálát kell adni, mert tudjuk, hogy ő mindent javunkra cselek-
szik. (Rm 8, 28) Ennek igazságát éppen Jézus halálán és feltámadásán
keresztül érthetjük meg. Hálát adni mindazért a jóért, amit testünk és
lelkünk megtartására nekünk adott Isten. A gyermeki hit mindenben
Isten szerető kezét fedezi fel, s magasztalja érte szüntelen. (Mt 6,8) A
hálaadás a gyermeki bizalom jele. Tudjuk, hogy Isten meghallgatja
imádságainkat, azért kételkedés, és bizonytalankodás nélkül adhatunk
Istennek hálát. Imádságainkra milyen feleletet ad Isten, az már az Ő
atyai jótetszésétől függ.

19—22. vers. Jézus Krisztus uralma által a gyülekezet a Szentlélek ha-
tása alatt áll, s a próféta-ság folyamatába kerül. Pál vallja a „lelki aján-
dékok” áldását, de a gyülekezet figyelmét felhívja arra, hogy a „jó és
gonosz” lelkek között különbséget tegyenek. 1 Jn 4,1 is arról szól: „Vizs-
gáljátok meg a lelkeket.” A „vizsgálat” után a Szentlélek kijelentését
szilárdan meg kell tartani. Ha azonban a gonosz a prófécia palástjában
jelenne is meg, ellene kell mondani. Hogyan szerezhetsz bizonyosságot a
gyülekezet arról, hogy Isten Lelke szól? A gyülekezet középponti kérdé-
se: Hogyan tudja Isten akaratát cselekedni, neki engedelmeskedni? Ha
egy prófécia azt követeli, hogy a gyülekezet vakon engedelmeskedjék, az
nem a Szentlélektől van, s ezzel arról tanúskodik, hogy a Krisztust nem
ismeri, és a hitet megtagadja. Nemcsak a próféta (igehirdető) áll Isten-
nel közösségben, hanem a gyülekezet is. (A. Schlatter) Isten Lelkének
ajándéka soha nem uralkodásra, hanem szolgálatra adatik. Isten Lelké-
nek vonakodás nélkül, de szabadon, meggyőződésből kell engedelmes-
kedni.

23—24. vers. Ezekben a versekben az apostol áldáskívánásait írja le.
A keresztyéneknek hitben kell megőriztetni Krisztus eljövételének ide-
jére. Jézus halála és feltámadása által az egész embert megmentette.

Mindezt az a hatalmas Isten végzi, aki Krisztus keresztye által az üdvösség és megbékélés ajándékát adja.

Örvendezve magasztaljátok az Istent!

A keresztyén élet Krisztus győzelméből táplálkozó élet.

1. *A keresztyének szüntelen örvendező emberek.* Ezen a vasárnapon hangzik a zsoltáros felhívása: „Örvendezetek, vigadozzatok az Úr előtt.” Pál ismételten arra hívja fel a gyülekezetet: „Örüljetek az Úrban, ismét mondom: örüljetek.” Szükség van erre, mert mi nem tudunk szüntelen örvendezni. Örvendezés helyett szívünkben a keserűség, csalódás, bánat monoton egyhangúsága tör elő. A betegség, gyász, fájdalom, öregség, elhagyatottság ellopta szívünk örömét.

Sokszor maguk a keresztyének fojtották el az öröm hangját az emberek ajakán. Sápadt arcú szerzetesek és életidegen kegyességi irányzatok lettek az igazi keresztyén élet példaképei. Pedig az Ó- és Újtestamentum egyaránt arról tesz bizonyosságot, hogy az Istennel közösségben élő élet örvendező, boldog élet.

A hívő ember örvendez ember, mert Isten Krisztust nekünk ajándékozta. Istenhez nem vezetett út tőlünk hozzá. Jézusban Isten utat készített tőle hozzánk. A bűn bezárta az örökéletbe vezető ajtót. Krisztus halála és feltámadása szélesre tárta. Jézus vére által menetelünk van az atyai házba. A bűn és halál pusztító hatalma miatt örömtelenség rabságában élő emberek életébe örömet ragyogó hűsvét fénye. A keresztyének örömeinek alapja Krisztus győzelme bűnön és halálon!

Akik tudnak örvendezni Jézus győzelmének, azok örvendeznek mindannak is, amit Krisztussal együtt nekünk adott az Isten. Számunkra nem kietlen és pusztá hely ez a teremtett világ. Kicsi virágszálak és csillogóriások annak az Istennek alkotása, aki azt akarja, hogy ezek láttán is öröm töltse be szívünket. Gyermekeink mosolya, a családi élet tiszta öröme is Isten drága ajándéka számunkra. Az örvendező ember mindig örömet szerző ember. Aki Krisztus győzelmének örvend, az munkálkodik is azon, hogy minden emberarcon az öröm és boldogság fénye ragyogjon, Isten szilárd akarata az, hogy öröm töltse be a földet!

2. *A keresztyén ember imádkozó ember.* Isten cselekedete láttán magasztaló imádság fakad népe ajkán. A vallások történetében az imádság nagy változatossággal jelentkezik. Egyszer a lélek csendes áhíata, máskor nagy közösség ünnepélyes liturgiája. Lehet a követelő törvény szigorának kelletlen magatartása, de lehet a lélek üdvének elragadtatása. Vigadó hála, majd megtört kérés. Lehet félenk sóhaj bűnös szívből a szigorú bíróhoz, vagy a gyermek bizalmas beszélgetése az Atyával. Pál arra tanít, hogy az Istent magasztaló imádság mindig Isten cselekedetének és hatalmának láttán, valamint kibeszélhetetlen szeretetének megtapasztalásából fakad. Istennel való harmonikus viszonyunk ismertető jéle az imádság. Isten szilárd akarata és parancsa is az. Luther mondja: „A második parancsolatban... benne van a felszólítás Isten nevének dicsőítésére. Az imádságról szigorú és komoly parancs szól.” Isten a munkáját ezen a földön összekapcsolta népe imádságával. Az imádság nem önmagunk körüli forgás, hanem könyörgés közeli és távoli hozzánk tartozókért, Isten ügyéért, a világ jó rendjéért, hazánkért, annak vezetőiért. Örvendezőkért és sírókért. Ezért kell, hogy „tartassanak könyörgések minden emberét.”

3. *A keresztyén ember hálás ember.* Amikor látja Krisztus életet újító

és formáló hatalmát, hálaadásba kezd. Ez nemcsak egyszeri dobbanása az Isten iránti hálás szívnek, hanem folyamatos dobogás. Hála azért az erőért, amelyik képes megtartani, növelni és teljességre vinni a gyülekezet életét. (F. Rienecker.) Mivel tudjuk, hogy Isten mindent javunkra végez, azért örömet és keserőséget, egészséget és betegséget, csalódást és kudarcot Isten kezéből hálás szívvel kell elfogadni. Hálas a történelmet irányító Istennek, aki azt akarja, hogy minden ember elnyerje emberi méltóságát.

4. *A keresztyén ember a Lélek vezetése alatt álló ember.* Akkor lehetek biztos utam helyességében, ha az Ó Lelke irányít döntéseimben, munkámban és szolgálatomban. Jézus Lelkének vezetését igéri. Testi jelenlétének helyét a Lélek foglalja el. Írásbeli parancs és előírás helyére az a kötöttség lép, amelyik az élő Krisztushoz köt, aki által a szolgáló szeretet örömeiben járhatunk.

Nagy István

Laikus kérdések és szempontok 1 Thessz 5,16—24-hez

„Hordalék anyag” a textus, mintha Pál levele végére érve még egy-két eddig nem érintett ügyet akarna röviden tárgyalni. Hogyan lesz ebből egy kép? Elég, ha az igehirdető „leltár” szerint mindent elmond? El kell-e mindent egy predikációban mondani, vagy csak egyet kiemelni a sok mondanivaló közül? (3) — Hogyan értendő: mindenkor örüljete? A mindennapi élet és a természet világnak folyamatos és ártatlan örömeiről van itt szó, vagy csak az Ūrban való örömről? Vajon lehet-e örülni és hálát adni mindenkor, tehát a próbatételek idején is? (13) — Parancsolható-e az öröm? Más az öröm, mint a mosoly, kacaj, nevetés? Mi a titka ennek az „örök örömnek”? (3) — Szünet nélkül imádkozni: ez állapotot jelent, vagy rendszeres imádkozást? (3) — Lehet-e szüntelenül imádkozni anélkül, hogy ez előbb, vagy utóbb képmutatáshoz vezetne? Lásd a pogány imagépeket, a rózsafüzért stb. (13) 18. v.: Honnan tudja Pál, hogy ez Isten akarata, ezt még Jézus sem mondja? 19. v.: Miért van a Lélek és a tűz képe gyakran kapcsolatban? (3) — Hogyan lehet a Lelket megoltani, egyesek szerint kioltani? — A prófétálás jóslást, prédikálást, vagy tanítást jelent? (3) — Mit jelent az, hogy „mindent megpróbáljatok”? Szükség van erre? (13) — Ez a vizsgálódás a szabad kutatás elve a keresztyénségben vagy ez csak erkölcsi területre vonatkozik? Sorra kell próbálnunk a bűnöket, hogy megtudjuk mi a jó? Ki tudja egyáltalán mi a jó és mi a rossz? Ami nekem jó, neked rossz, ami ma jó, holnap rossz lesz, mint ahogy a tegnapi jó, ma már rossz stb. Van-e abszolút jó? (3) Miről lehet megtudni, hogy mi a jó és mi a rossz? Helyes és elég-e, ha lelkiismeretünket tesszük a jó és rossz kritériumává? (13) — Elég-e tartózkodni a gonosztól, vagy a rosszat jóval kell meggyőzni? (3) — Miért szükséges az, hogy a test is „feddhetetlenül őriztessék meg a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelére”? Még hozzá „teljes épségben”. Nem elég, ha csak lelkünk őriztetik meg? Mit kell Istennek megcselekednie, amikor ilyen sok felhívás hangzik felénk az igében? (13)

HÚSVÉT UTÁN 4. VASÁRNAP

Jel 15,3—4

Cantate vasárnapja az egyház régi hagyománya szerint az egyházi ének és zene, a musica sacra ünnepe. Erre a tematikára látszik utalni perikóparendünk e vasárnapra kijelölt fenti textusa is.

Textusunk a Jelenések könyve ötödik főrészének (15—16,21) elejére esik. Annak mintegy bevezetése a 15.r. első 8 verse: égi jelenet, mintegy meny-nyei liturgia, amely az elkövetkezendőket készíti elő. E győzelmi és Istent dicsőítő himnusz vezet be a következő látomásokat a hét angyalról és a hét csapásról. A 3—4.v. megértéséhez elengedhetetlen a megelőző 1—2 versек tanulmányozása, mert csak ezek összefüggésében válnak érthetővé.

Az éneklő mennyei kar azoknak a serege, akik állhatatosan kitarítottak a megpróbáltatásokban, ellenállottak a bűnnek. Űveg tengeren állanak — ez a helyes fordítás, s nem „mellette”,- s ez talán utalás a tengernek, mint ősi ellenséges hatalomnak a legyőzésére. Ez a képzet gyakori az ÓT-ban. Ez a gondolat gyakran kapcsolódik Izrael Egyiptomból való kiszabadítása, illetőleg a Veres-tengeren való átvezetése eseményéhez (Ézs 51,9—11; 43,16—20).

Ez az esemény, az Egyiptomból, a szolgaság házából való kiszabadítás az ÓT számára Isten alapvető megmentő cselekedete, amellyel népet magának elhívta, s néppé tette, összekovácsolta. Az erre való visszaemlékezés és emlékeztetés, utalás mintegy vörös fonalként húzódik keresztül az egész ÓT-on. Jahve állandó jelzőjévé válik ez a kifejezés: ÉN, aki kihoztalak Egyiptomból. A prófétai igehirdetés egyértelműen összekapcsolja Izrael kiválasztását ezzel a hatalmas cselekedetével Istennek. (V. ö. Aarre Lauha: Das Schilfmeermotiv im AT, 1963.)

Mózes éneke ezt az eseményt zengi, s ezért dicsőíti Jahve nevét: „Hadd énekeljek az Úrnak, mert igen felséges ő, lovat lovasával a tengerbe vett.” (Ex 15,1 kk). A mennyei kar éneke azonban (3b—4.v.) szövegében nem azonos a Mózes énekével. Anélkül, hogy bármelyikkel is azonos lenne, több zsoltár szövegére, ill. egyes fordulatokra emlékeztet (Zsolt 111, 2: 139,14; 145,17). Lohmeyer utal arra (Handbuch zum NT), hogy az itteni helyzet, s ennek megfelelően a himnusz is fokozása, felülmúlása az Ex 15-belinek. A győzelmes sereg itt nem a tenger partján áll, hanem felette, mintegy ezzel is mutatva, hogy nem ideiglenes, hanem végleges és teljes immár a győzelem és a szabadulás.

Erre utal a kifejezés: „és a Báránynak énekét”. A „Bárány” a Jel. könyvének sajátos szóhasználatához tartozik, s Jézusnak, mégpedig a megölettetett, de diadalmasan feltámadott s ítéletre visszaérkező Krisztusnak állandóan visszatérő megjelölése (5,6; 6,16; 7,10kk; 14,1; 19,7kk; 21,23`kk; 23,1). Jézus Krisztus az UT bizonyosságtétele szerint elérkezett Szabadító, aki sokkal nagyobb az ÓT-beli Isten szolgájánál, Mózesnél (Jn 1,17; 6,32; Csel 13,38; Róm 5,14:2. Kor. 3,7 kk; Zsid 3,3). Isten uralma, világhormányzása, amelyről a mennyei kar himnusza dicsőítően szól, Jézus Krisztus, a Bárány által valósul meg. A bárány képze Jn 1,29 által telik meg tartalommal, s ez visszaütal Ézs 53-ra, ez viszont Lev 16-ra. A bárány engesztelő áldozat a nép bűneiért, azokat eltávolítja, s így lehetővé teszi Isten és az ember közösségét. Ez a mód azonban, ahogyan Isten a szabadítást, megváltást megvalósítja; Jézusnak, mint báránynak odaáldozása által, egyúttal meghatározza uralkodásának módját is. Istennek Jézus Krisztus által a világban gyakorolt uralma „a kereszt alá elrejtett” (Luther), a szolgálat, a diakónia módján való uralkodás. Az embernek fia azért jött, hogy szolgáljon! (Mt 20,28) Jellemző, hogy éppen a Jelenések könyve is az ítélet félelmetességei közepette is minduntalan figyelmeztet arra, hogy a győzelmes Úr és ítélő Bíró nem más, mint a Bárány.

„Izrael dicséretet zengett Istennek, hogy hatalmas karja és szolgálója Mózes által megszabadult az egyiptomi szolgaságból, faraó seregeitől s a tenger habjaiból. Jézus tanítványai a páskavacsorán erre az eseményre emlékezve s az elkövetkező még dicsőbb szabadításra várva énekelték a

nagy hallált. S az első gyülekezetek húsvét reggelente énekeltek öröme-
néket a bűntől, halálból való szabadulásért.” (H. Frey: Das Ziel aller Din-
ge, 155. o.) Assisi Ferenc halála óráján oly hangosan énekelte, hogy rend-
társai megjegyezték: nem illő egy szenthez ily hangos énekszóval meg-
halni. — 1542-ben a törökök a német-római birodalom kapujában álltak.
A reformáció kegyes emberei a világvégét várták. S Luther egy gyermek-
dalt szerzett ekkor: „Tarts meg Urunk szent igédben.” (D. Bonhoeffer,
Ges. Schriften, Bd 4. 385 o.)

A mennyei kar énekének tartalma: Isten dicsérete nagy tetteiért. (erga=
tetteid, s nem dolgaid). Ez az Úr a „pantokratőr”, mindenek teremtője,
fenntartója és kormányzója. A „mindenható” kifejezés csak nagyon sze-
gélyesen adja vissza a képzet tartalmának eredeti gazdagságát. A gyü-
lekezet azért ad hálát, hogy ez az Úr, aki uralmát a Bárány által és a
szolgálat módján gyakorolja, a népek királya, vagyis gondviselője és kor-
mányzója, a történelem irányítója és célhoz vivője. E himnusz a törté-
nelemben járó és cselekvő Isten magasztalása, aki hatalmát igazságosan
gyakorolja. Ítélete tetteiben nyilvánul meg. Ezt a világmegmáltató Urat
dicsőség (dóxa) és félelem illeti meg. Ez utóbbinak értelméhez v.ö. Pálffy
Miklós: Istenfélelem az Ótestamentomban c. tanulmányát. A félelem e
szerint nem pusztán a szentségtől való rettegés, hanem magában foglalja
a bizalmat és hódolatot is.

A himnuszt éneklő mennyei kar a jövőbe tekint. A népek eljönnek
majd mind hódolni (proszkynein) a történelem Urának. A gondolat Jel
21,24 és 22,2-ben visszatér. Az emberiség egy nagy családdá válik, Isten
házanépévé. Talán Ézs 2 gondolatai is ott vannak textusunk háttérében
az eljövendő békeországáról, ahol nép népre többé fegyvert nem emel, s
testvéreként találnak egymásra az egy Atya gyermekei. (V.ö. Jer 10,7;
Ézs 66,23; Mal 1,11).

A keresztyén gyülekezet életéhez hozzátartozik a hálaadás, Isten di-
csérete, magasztalása. Ennek egyik megnyilvánulása az istentiszteletben,
a liturgiában, a gyülekezet éneklésében történik. Minden ma, a 20. század
második felében szolgáló lelkész előtt komoly kérdéssé kell válnia an-
nak: Vajon gyülekezeteink számára minden további nélkül evidens be-
kezdésünk első mondata? Spontán módon tör fel a ma élő gyülekezet
szívéből a hálaadás, a magasztalás, Isten dicsérete? S ott van a másik
kérdés is: liturgikus szövegeink, énekeskönyvünk énekanyaga, énekei, al-
kalmasak-e arra, hogy a ma élő keresztyén ember hitét kifejezzék? Kon-
krété: magunkévá tudjuk-e tenni Ambrosius, Luther, Paul Gerhardt,
Bornemisza, Ács Mihály, Zinzendorf, Sántha Károly, Zábrák Dénes stb.
énekszövegeit? Tudjuk-e ezeken a szövegeken keresztül a mai gyülekezet
istentiszteletét megszólaltatni? Mindenesetre keresnünk kell annak a mód-
ját, hogy istentiszteleti éneklésünkben csakugyan megszólaljon a ma élő
hívők hite. Lehetséges, hogy ebben éppen az ősi szövegek, az atyák ének-
kincse is nagy segítségünkre lesz, ha jól odafigyelünk mondanivalójuk-
ra, s itt-ott szokatlan, idegenszerű kifejezésmódjuk mellett igyekeznünk
megérteni a tartalmat.

Ez a tartalom textusunk szerint Isten világméretű munkálkodásának,
minden népekre kiterjedő üdvömvéneke dicsérete. Amikor a ma gyü-
lekezete száját Istent magasztaló énekre nyitja, látókörének nagyon ki-
 kell tágulnia. Gondolataival, érzéseivel, törekvéseivel túl kell lépnie a „lé-
lek és Isten” szűk körén. Isten valóban a népek királya a Jézus Krisz-
tusban. Nagy tettei ugyan nem mindig oly nyilvánvalóak, mint a Mózes
énekében magasztalt szabadítás Egyiptomból. A hit azonban Jézus Krisz-
tusra — a Bárányra! — tekintve vallja, hogy Isten visszavonhatatlanul

útrakelt az emberrel, s nem hagyta magára —, minden ellenkező látszat ellenére sem. Az emberi bűn, gonoszság időnként a felismerhetetlenségig eltakarhatja s késleltetheti, de végképp fel nem tartóztathatja Istennek az ember javát célzó munkáját.

Ez a szemlélet nagy felelősséget is ró a gyülekezetre. Az egyéni kegyesség köréből kibontakozva keresnie kell helyét, feladatát, szolgálatát Isten népeket megbékítő világtervében. Templomi istendicsérete csak úgy lesz hiteles, ha átmegy a mindennapok istentiszteletébe, a hétköznapi tettekbe. A ma gyülekezetének nem szabad felednie, hogy nem vételezheti elő a mennyei karok helyzetét: még a vándorló egyház, a comunio viatorum útját járja, s ez az út mindig Jerikó és Jeruzsálem között vezet, ahol az ezer sebből vérző felebarát vár segítségre.

Ahol a gyülekezet ebben a munkában a nagy Irgalmas Samaritánusnak (446. énekünk 4. verse) válik munkatársává, ott megnyílik szeme Isten nagy tetteinek meglátására, s szíve és szája a dicsérő himnusra. Mert ennek soha nem szabad, nem lehet elnémulni Krisztus egyházában. Hiszen, ha mi hallgatnánk, a kövek szólálnának meg (Lk 19,40).

Dr. Groó Gyula

Laiikus kérdések és szempontok Jel 15,3—4-hez

Beszélgetések során kitűnik, hogy ebben az esetben elengedhetetlen bizonyos bevezetési és exegetikai kérdésekkel kezdeni, az egész Apokalipszis műfajára és jellegére vonatkozóan. (4) — Mikor énekelte ezt az énekét Mózes? Ki végezte a szabadítását? Mi az üvegtenger? Miért van egybekapcsolva Mózes éneke és a Bárány éneke? Mi az az igazság, amiért a pogányok imádják a Bárányt? (14) — Jobb fordítás: „Aki győztek a gonosz vadállat felett, éneklék Mózesnek, Isten szolgájának zoltárát.” Így érthető csak, kikről szól a textus. „Ki ne dicsőítene Téged” jobb, mint a „Te nevedet”. (4) — Fáj, hogy nem dicsőítjük úgy az Úr Jézust, ahogyan az megilletné őt. (14) — „Ki ne dicsőítene Téged?” Én! Szégyellem a hitemről való beszédet. Az íghirdetés témája lehetne: miként van mód Isten dicséretére itt a földön? (4) — Nem árad a Krisztusba vetett hitünkből Isten minden szabadítását magasztaló ének. Minden ének egy imádság. Ha énekelünk, akkor nem vétkezünk gondolatainkban és elfelejtünk gondot és bajt. Szeretek énekelni, s fogok is mindig boldogan énekelni, a nagy, a csodálatos, igazságos, mindenható Úr Isten előtt, aki nekem kegyelmes Uram volt kora ifjúságomtól fogva. (14) — A „király” szónak rossz mellékíze van. A gyermekek számára jóságos mesealak (ráadásul előtte a hét angyal és az üvegtenger), az ifjúság a történelem-könyvek fő-elnyomójára, az idősebbek is legfeljebb Ferenc József személyére asszociálnak. Ellenben a „jó” királyok (Mátyás) alakjához fűződő pozitív vonásokat talán ki lehet használni. (4) — A Jelenések könyvét az érti meg, aki teljes szívből hiszi az örök életet. (14) — Csodálatos az ige nagy perspektívája. Ilyet aligha írhatott földhözragadt ember. Arról prédikálnék, hogy a világ nincs „eleresztve”, hanem halad valami felé. (4) — Túlzottan sok magyarázatás nem hangozzék el, maradjon meg a szöveg kissé titokzatos, megmagyarázhatatlan jellege. (4)

HÚSVÉT UTÁN 5. VASÁRNAP

Kol 2,2—4

1. A belső szobában

Uram! Mielőtt megbízásodból másokat tanítok, taníts engem igéddele. Félbemaradt imádságaimnak és félresikerült prédikációimnak terhével álok előtted. Uram, bocsánatod és Szentlelked győzze le bűneimet és alkalmatlanságomat. Csak így tudok imádkozni, és csak így tudom titkot nyilvánvalóvá tenni. Tekints a gyülekezetre, és könyörülj rajtam!

2. A vasárnap jellege

A vasárnap jellege azzal a kísértéssel jár, hogy már sokszor elmondott, begyakorolt gondolatainkat, általános igazságokat mondjunk el az imádságról, vagy pedig imperativuszokkal próbáljuk imádságra bírni a gyülekezetet. Megbízásunk azonban ezen a vasárnapon is az evangélium hirdetése, és nem elmélkedés vagy buzdítás az imádsággal kapcsolatban. A Krisztus titkát kell nyilvánvalóvá tennünk. Csak ennek a titoknak megértése kényszerítheti térdre az embert, és ad bátorságot ahhoz, hogy Istent megszólítsuk. Rábeszélésre, vezényszóra nem lehet imádkozni.

Alapigénknek két fókusza van. Az egyik az igehirdetés. Őszintén szólhatunk arról a személyes és világméretű tusakodásról, amiben az igehirdetők élnek azért, hogy úgy hirdessék az evangéliumot, „amint kell”. Ennek az evangéliumnak a megszólaltatása feladatunk, hogy nyilvánvalóvá legyen Isten szeretete.

A textus másik fókusza az imádság. Nem általánosan, témaszerűen, hanem az igehirdetésre exponálva. Pál felelőssé teszi és aktivizálja a gyülekezetet az igehirdetéssel kapcsolatban. Mert az igehirdetés nem egyéni vállalkozás, és nem egyéni teljesítmény, hanem a gyülekezet bizonyoságátétele. A gyülekezeti felelősségnek és aktivitásnak az imádságban kell megvalósulnia.

3. Az alapige értelme

2. vers: „vigyázzván”: ébren őrködve, virrasztva. Tartalmi szempontból is hangsúlyos kifejezés. Az imádság a lélek vigyázása, éber és józan állapot, nem bénultság, félálom, misztikus elmerülés. A „vigília” nemcsak a nagyünnepet bevezető korahajnali istentisztelet, hanem az imádkozó keresztény ember életének jellemzője.

Az imádság és a virrasztás kapcsolata már az Ótestamentumban is megvan. „Serkenj fel, te lant és hárfa, hadd keltsem fel a hajnalt!” (Zsolt 108,3) Jézusnál ez a kapcsolat különös hangsúlyt kap: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek!” (Máté 26,41) Az evangéliumokban és Pál teológiájában is az éber őrködés eschatologikus tartalmat kap: „Ne aludjunk azért, mint egyebek, hanem legyünk éberek és józanok (1Thessz. 5,6).

A virrasztás teológiai mondanivalója azonban nem takarja el közvetlen, szó szerinti üzenetét: a nappal ezer elfoglaltsága között nincs idő az imádkozásra, s ezért az éjszakát kell megrövidíteni! Jézus is sokszor

tett így: „Kiment a hegyre imádkozni, és az éjszakát az Istenhez való imádkozásban töltötte” (Lk 6,12).

Ez a „vigilia” azonban ne legyen kényszeredett, kicsikart teljesítmény, hanem örömteli hálaadás. A hálaadás tartson éberem, adjon lendületet imádságainknak.

3. vers. Pál más. gyülekezettől is kért közbenjáró imádságot: Róm. 15,30; 2 Kor 1,11; Ef 6,19; Fil 1,19; 1 Thessz 5,25.

„Isten nyissa meg az ige ajtaját” kifejezés több irányban értelmezhető:

a) Az efézusi levél megfelelő helyén ezt olvassuk: „Imádkozván minden időben értertem is, hogy adassék nekem szó számnak megnyitása-kor”. (Ef 6,19) Ezt a párhuzamot szem előtt tartva a kifejezést úgy értelmezhetjük, hogy Pál azért kéri a gyülekezet imádságát, hogy Isten nyissa meg száját az igehirdetésre.

b) Mivel Pál börtönben, zárt ajtó mögött van, gondolhatunk arra is, hogy szabadulása lebeg szeme előtt, és azt szeretné, hogy megnyíljk a börtönajtó, és legyen lehetősége missziói útjainak folytatására.

c) A kifejezés lehetőséget ad arra is, hogy az ajtó az ige előtt meg- az apostoli igehirdetés előtt (Csel 16,14). Ebbe az irányba mutat még: Csel 14,27, 1 Kor 16,9 és 2 Kor 2,12.

d) Ha a kifejezést a következő. Krisztus titkáról szóló mondat elők- szítésének tekintjük, akkor azt jelentené, hogy Isten Krisztus lezárt tit- kának ajtaját nyissa meg az apostol előtt.

e) Az alapigék üzenetéért tusakodó lelkészek szituációjából pedig úgy értjük, hogy Isten adja meg nekünk a textus „nyitját”, hogy úgy szól- hassunk, amint kell.

Pál fogságára való utalás nemcsak egyszerű híradás, tényközlés, hanem Krisztus titkának áttétele az apostol életébe. Krisztus titkának centruma a keresztről való beszéd bolondsága, ami nekünk Isten hatalma. Ez a hatalom Pál életében is az erőtlenségen, fogságon keresztül jut el céljá- hoz. — Az apostol Krisztus titkáért fogoly, s ez a titok tartja lelkét is fogva.

4. vers. Az igehirdetés tartalma Krisztus titka és nem emberi bölcses- ség (1 Kor 2,2—5). De hogyan lehet ezt megszólaltatni, „nyilvánvalóvá tenni, úgy, amint kell”? Nemcsak a mai homiletikai irodalom és nem- csak a mai igehirdetők gyötrő kérdése ez. Pál is ismerte és Istentől várt segítséget.

4. Vázlat

a) *Műhelytitkok.* Pál, a nagy igehirdető bevallja, hogy nem tud prédí- kálni. Őszintén valljunk a készülés nehéz, belső tusakodásairól, számol- junk be az igehirdetés válságáról, nehézségeiről és megújulásáért folyat- tott küzdelemről. Pál apostolhoz hasonlóan kérjük ebben a gyülekezet segítségét és imádságát.

b) *Krisztus titka.* Pál, a nagy apostol bevallja, hogy Krisztus számára is titok. „Erőtlenség és félelem között” (1 Kor 2,3) hirdessük azt a szá- munkra is érthetetlen szeretetet, amivel Jézus ma is keresi az embert, és azt a titokzatos erőt, amivel ujjáteremti életünket. A megfeszített Krisztusról szóló bizonyágtétel hívja döntésre a gyülekezetet, hogy hi- tünk ne emberi bölcsességen, hanem Isten erején nyugodjék! (1 Kor 2,2,5)

c) *Az imádság titka.* Pál, a nagy imádkozó bevallja, hogy kevés az ő imádsága. Krisztus szeretetének személyes átélése indítson együtt-imád- kozásra. Legyen imádságunk állhatatos, éberem örökös és hálaadó.

5. Lirai illusztráció-töredékek

„Csak attól ments meg, keresők Barátja,
hogy ne nézzek se előre, se hátra.
Tartsd rajtam szent, nyugtalan ujjad,
Ne túrd, Uram, hogy bezáruljak!”

Sík Sándor: Ments meg Uram!

„Uram! Lehulltam ím a porba!
Eldobtam kardom, harci vérttem!
Uram! Te szent magasságodból
Az imádkozó embersorsba —
Kegyelmeddel hajolj le értem!”

Tóth László: Nagypéntek

„A buta bestiát, a gőgöt öld meg
Bennünk, Uram,
Különbén minden hasztalan.
Óvj meg minket a hatalomtól.”

Vas István: Ima a Szent Péter templomban.

„Vallass meg, élő Istenem,
törd meg csontjaim büszke élet;
vallass meg, hogy idegeim
a tiprottak életté éljék!
Vallass meg, kemény akarat,
törj össze, hogy igaz lehessen,
hogy utjait söpörjem én
a mezitlábasszeretnek!”

Rákos Sándor: Kenyér

V.ö. Lp. 1954: 190. lp. Gáncs Aladár.

Lp. 1962: 188. lp. Detre László.

Ajánlott énekek: 759. 292. 771. 293.

Madocsi Miklós

Laikus kérdések és szempontok Kol 4,2—4-hez

Húsvét átélése és másokkal való megismertetése nem egyszerű dolog. Kevés a jószándék és erőfeszítés. Az apostolnak is szüksége van erre a csodafegyverre, az imádságra. — Általában úgy gondolják az emberek, hogy értük imádkozik a pap, és ez a dolga. Miért van szüksége a papoknak mások imádságára? Én csak azért a papért vagyok hajlandó imádkozni, aki komolyan veszi dolgát. (11) — Miért van szó Krisztus titkáról? Ha Isten mindnyájunknak szánja a bűn és halál alól való szabadulást, miért teszi ezt titokká? Nem mindenki képes rejtvényt fejteni, sokan nem is szeretik a fejtörőt. — Talán csak felőlünk titok, Isten felől nem. Mi nem értjük, amit mond és tesz, mert a mi készülékünkben van a hiba. Valahol Jézus arról szólt, hogy a gyerekek megértik, a felnőttek számára titok. (11) — Felfigyeltem arra a szóra: „ahogyan kell”. Ismét a

sablonmentességről van szó. Nincsen készen „kegyes” tanács és a „rutin” nem segít. Ha minden ember külön teremtés, akkor a szabadulás sem történik futószalagon. Más az ember és mindig más a szituáció is. (11) — Rendkívüli ügy, ha feltáruul az ajtó. Akár Isten, akár az ember ajtaja. Dehát Isten ajtaja kinyílt és nyitva van. Csak az ember ajtajáról lehet szó. Ha valaki feltáruul előttünk, maradjunk csendben és imádkozunk azért, hogy az illető ahhoz jusson hozzá, amire rászorul. Ne magunkat adjuk, azzal senki sem megy előbbre. (11) — Az imádság elsősorban csend. Ezért nehéz imádkozni. Fejünk hemzseg a gondolattól, szívünk tele van érzéssel, kívánsággal. Pedig a csenddel kezdődik. S ez az alázat. Beismerése annak, hogy Krisztusra van szüksége az embernek. (11) — Nem lehet húsvét után imádság nélkül élni. Veszítjük azt is, ami már a miénk volt, és nem tudunk segíteni másokon. Azt hiszem, ez a recept. De hogyan lesz ebből gyakorlat?! (11)

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

2 Thessz 1,2—10

1. Az olvasók világa: Thesszalonika

Kelet és Nyugat közös útján feküdt, kikötőváros volt, ahol gurult a pénz. Erős borok, szomjas vágycsók, cifra rongyok, olcsó életű emberek világa. A pogány istenek nem voltak többek, mint az emberek, se nagyobbak, se tisztábbak. Bálványok, amelyek idővel elkoptak, tekintélyüket veszítették, és átadták helyüket az újaknak, ahogyan változott a napi igény. Keresztyén nem volt még egy se a városban, de a zsinagógában megjelentek kereső, érdeklődő, az emberfeletti után vágódó görögök is.

Egyszer három ember menekült oda Filippiből: Pál, az apostol, Szilvánusz és Timótheus, a munkatársai. Szívükben hordták Jézus Krisztust. Három hétig maradtak a városban. Három idegen egy idegen városban három hétig, három szombatot át. Istennek elég volt ennyi is! Az Isten „delegátusai”-nak tovább kellett ugyan menniök, de akkor már Thesszalonikában élt a keresztyén közösség néhány zsidóból, annál több görögből, pogányból, közöttük előkelő asszonyokból is. A három ember útja onnan (máris jelentkező szorongatások miatt) Bereába, Athénba, még később Korinthusba vezetett, s útközben sokszor kérdegethették maguktól: Ugyan mi van Thesszalonikában? Timótheus tehát idővel oda visszatért, és hozta a híreket, jó híreket, aggasztókat egyaránt. A jó hírek azonban olyan nagyok voltak, hogy a három ember térdre borult, és — hálát adott.

2. A gyülekezet lélekrajza

A textus szövege a jó hírek után született, s ez a magyarázata annak, hogy a gyülekezetről az apostol csak dicsérően emlékezik meg. Leírja, tudatosítja a lelki állapotot. Hitük és szeretetük munkálkodik, reménységük állhatatos. Az evangélium közöttük nemcsak szó, hanem isteni erő, A Szentlélek ereje. Az Úrnak követői, miután valóban befogadták az ígét sok szorongás, kísértés között. Macedóniában és Achájában is példakép lettek, hitük híre is elterjedt szerteszét. A bálványoktól elfordultak, szolgáltak az élő Istennek.

3. A gyülekezet titka

Mindez Isten csodája volt, de mégis: mi húzódott meg mögötte? Mi magyarázza az elevenséget, az aktivitást, az áldozatra való készséget, a megállás állhatatos erejét, a hit és szeretet sokfelé elterjedt örömhírét, a megszentelt csendes életet és még mindazt a jót, amelyet olvasunk, és amelyet megsejtünk az apostol soraiból? A textusban csak félmondatnyi válasz van erre, egy buzdítás, de ez elég: „...várjátok az égből az ő Fiát, akit feltámasztott a halálból, Jézust...” (Az első levél 4. és 5. fejezetében, a második levél 1. és 2. fejezetében is hangsúlyozza az apostol a Krisztus visszatérésnek bizonyosságát és a reá való várakozást.)

Úgy jellemezhetjük a thesszalónikabeli gyülekezet életének titkát, hogy az reális, bizonyossággal teljes, élő ádventi élet volt (bár az ádvent fogalma nincs összhangban a mennybemenetel időszakának érzelmi tartalmával, hangulatával).

Igy nézett a gyülekezet a végtelenség messzeségébe, de — közben nem szakadt el a mindennaptól. A messzeségbenzés a hit és reménység műve volt bennük, a mindennapban való megállás pedig a szeretet műve. Ha pedig képekben gondolkozunk, és magunk előtt látjuk a hegy csúcsáról magasba, a felhők felé emelkedő Jézust, aki *után* néztek a földön maradt tanítványai, akkor az ige alapján a thesszalónikabeli gyülekezet az eljövendő Jézus elé nézett már. Jézus elé, aki éppen elmenetelekor erősítette meg ígérését, hogy visszatér.

4. A „tükör”

Belenézünk a thesszalónikabeli gyülekezet lelki életének és működésének a tükrébe, ahogyan Pál apostol azt ma is elének teszi. Látjuk-e magunkat benne? Mit látunk, ami azonos abban és a má-ban és mibennünk, és mit nem találunk meg már közöttünk? Minden igehirdető fel tudja mérni saját gyülekezetének életjeleit vagy a negatív jeleket a „tükör” alapján. Ne a mennyiség hiányát méregessük emberben, anyagiakban vagy a szolgálat ágaiban, hanem az „Úrra nézés” hiányát vagy annak a mértékét, egyiknek vagy másiknak a hatását.

Vessünk magunkra is követ! Evangélium hirdetése isteni erővel, Szentlélekkel, nemcsak szóval (a textusban ez az első feltétel)...(Jaj, de sokszor együgyűek, unalmasok is tudunk lenni. Megszokottak, készületlenek, fárasztók; sok szóval, kevés mondanivalóval.) — A befogadott ige, amely örömet teremt a szívemben és tovább zendül más tájakra is, az élet felé is... (Micsoda ostoros törvényhirdetés hangzik gyakran és olyan szerény az evangélium, az örömhír, vagy csak néhány soros happy end szokványos befejezésképpen.) — Az élő és igaz Istennek való szolgálat... (Helyette: gépies, rutinos, lélektelen gürcölés, mígsak el nem fogynak az ünnepnapok, és jön a nyári szabadság.) — Krisztus-várás az égből... (Jó, jó, de addig is! Meddig kell várnom egy nagyobb gyülekezetre? Vagy: csak a havi nyugdíj lenne már kissé nagyobb.)

A tükörbe először az igehirdetőnek kell bele tekinteni!

5. Mennybemenetel ünnepe

Nem modern ünnep. Karácsony vagy húsvét, vagy akár pünkösöd is jelenthet valamit másoknak is, felfoghatják szimbolikusan, értelmezve a

maguk gondolatvilága szerint. A történetük is még Krisztus története elé vezet. De a mennybemenetel ténye ma már igen, vagy mindig is az volt. Keresztyének számára is csak „alig-ünnepe”.

Pedig: új történet kezdődött vele! A végső idők eljövételének és az arra való keresztyén várakozásnak a története. A keresztyén gyülekezet új útja ez, a pusztai vándorlás új variációja, út a „megnyílt ég alatt”. Jézus eljött, született — ez csoda. Jézus mennybement — ez éppen olyan nagy csoda. De a két esemény között Jézus Krisztus ember volt és testvér lett és ez a mai keresztyén élet alapja. Amikor Jézus született — gyermek lett. Pilátus udvarán — fogoly volt. A kereszten — halott. De mennybemenetele után „ott ül Istennek, a mindenható Atyának jobbján, ahonnan elpönn ítélni...” Isten dicsőségének teljes részese. Nem az ünnep szokásossága teszi ünnepé áldozócsütörtököt, hanem a Krisztus visszatéréséről hirdetett íge.

Ezért bárhogyan mérjük össze a thesszalónikai múltat és a mi jelenünket, kezdjük és végezzük az igehirdetést Pál apostol szavaival: „Há-lát adok mindenkor az Istennek...”, mert van miért hálát adni a szürke-ség ünnepén is!

(Lásd: „Lelkipásztor” 1954, 191 old.; 1962, 244. old. Káldy Zoltán: Bevezetés az Újszövetségbe, 1957, 145. old.)

Várady Lajos

Laiuk kérdések és szempontok 1Thessz 1,2—10-hez

A megértéshez feltétlen szükséges annak rövid vázolósa, hogyan munkákodott Pál Thesszalónikában! (8) — Hogyan lehet „isteni erővel” szolgálni? (9a) — Mi tette Pál igehirdetését ilyen eredményessé? A Szentlélek erején kívül nyilván az is, hogy Pál eltalálta a megfelelő hangot. (8) — Miért írja Pál: ti a mi követőinkké lettetek és az Úréi? (9a) — Hogyan lehetünk ma példaképek a hívők számára? (9a) — Milyen bálványoktól fordultak el a thesszalónikaiak az apostolok igehirdetése után? Milyen bálványaink lehetnek ma, amelyektől oda kell fordulnunk a mindig velünk levő Jézushoz? (9a) — Milyen nagy öröm az, ha tapasztaljuk, hogy fáradozásunknak, munkánkunk van eredménye! (8) — Hogyan várjuk vissza Jézust? (9a) — Miben nyilatkozott meg a thesszalónikaiak hite, amely oly követésre méltó volt? A hit, szeretet, reménység bizonyára nemcsak érzelem volt, hanem egész életünket átható erő. (8) — Az ünneppel kapcsolatos kérdések: Mi a menny? — Van-e az ünnepnek hálaadás jellege? — „Csúcspontját” éri el Jézus megdicsőülése? (9a) — Hogyan hozható kapcsolatba mennybemenetel ünnepével ez az íge azonkívül, hogy a 10. versben ez áll: „Várjátok az égből az ő Fiát”? (8) — Ha valaki azt mondja: Én hiszek Istenben, nevetségessé válik, de ha az evangélium erejéből rendszeren él és dolgozik, az imponál. (8) — A prédikációt a lelkes talán a 3. versre építhetné fel: Hit, remény, szeretet együtt fordulnak elő. Ha sablonosnak tűnik is a gyülekezet előtt első hallásra, mai kérdésekre adott feleleteivel e három fogalom köré jól felfűzhető az íge üzenete. (9a)